

İDARE

Dahiliye Vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 4

AĞUSTOS 1931

Sayı :41

Resmî Kısım:

Tayinler

Tasfiye edilenler

Emniyet işleri umum müdürlüğü tayinleri

İnzibat komisyonları mukarreratı:

Vekâlet inzibat komisyonu kararları

Vilâyet inzibat komisyonu kararları

Kanunlar

İcra Vekilleri Heyeti kararnameleri

Teşkilât, fek ve ilhaklara ait kararnameler

Şûrayı Devlet kararları

Tamimler

Gayri Resmî Kısım :

Belediye - Komün

K.Naci

Mahallî İdareler Umum Müdür Muavini

Hukuku idare

İbrahim Âli

Mülkiye Mektebi Hukuku İdare Hocası

İlâve:

Hukuku İdare (Berthelmy)

Tercüme eden :

M. Atıf

İktisat Vekâleti Ziraat Müsteşarı

.....
İstanbul — Hamil Matbaası

1931

Resmî Kısım

Tayinler :

Hususî kalem müdürlüğü :

Kararname No. 7624

Münhal bulunan Hususî kalem müdürlüğüne Beypazarı kaymakamı Ekrem Beyin tayini tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

12/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Kaymakamlar :

Kararname No. 7621

Saray (Tekirdağ) kaymakamlığına İnegöl kaymakamı Raşit, Kâhta kaymakamlığına Yaylak kaymakamı Halit, Yaylak kaymakamlığına Nezip kaymakamı Hayri, Terme kay-

makamlığına Pazar kaymakamı Feridun, Bünyan kaymakamlığına Salihli kaymakamı Hulûsi, Gever kaymakamlığına Avanos kaymakamı Fahri, Erciş kaymakamlığına Saray (Tekirdağ) kaymakamı Vasfi, Garzan kaymakamlığına Pervari kaymakamı Kemal, Keskin kaymakamlığına Nuseybin kaymakamı Rasim, Pölmür kaymakamlığına Çal kaymakamı Edip, İnegöl kaymakamlığına Ilgın kaymakamı Ekrem, Alaca kaymakamlığına Akdağ madeni kaymakamı Necip, Akdağ madeni kaymakamlığına Karaburun kaymakam vekili Şakir, Borçka kaymakamlığına Tuzluca kaymakamı Mehmet Ali, Ceyhan kaymakamlığına sabık Samsun Polis Müdürü Mithat, Akçaabat kaymakamlığına Göle kaymakamı Salâhattin, Pervari kaymakamlığına Akçaabat kaymakamı Niyazi, Söke kaymakamlığına sabık Gönen kaymakamı Sadi, Cizre kaymakamlığına Emet kaymakamı Memduh, Emet kaymakamlığına Sultaniye kaymakamı Nazım, Hafik kaymakamlığına Sasun kaymakamı Mustafa, Bozdoğan kaymakamlığına Palo kaymakamlı Nami, Pazar kaymakamlığına Terme kaymakamı Abdullah Şükrü, Zafranbolu kaymakamlığına Hasankale kaymakamı Muhittin, Osmancık kaymakamlığına sabık Kemah kaymakamı Hamdi, Karaburun kaymakamlığına Bozkır kaymakamlığından müstafi Necati, Ermenak kaymakamlığına Tosya kaymakamı Vasfi, Avanos kaymakamlığına Ermenak kaymakamı Ragıp, Nuseybin kaymakamlığına Gebze kaymakamı Ragıp, Gebze kaymakamlığına Erciş kaymakamı Rıdvan, Bodrum kaymakamlığına Bursa umuru hukukiye müdürü Ali Rıza, Pazarcık kaymakamlığına Derik kaymakamı Kâmil, İslahiye kaymakamlığına sabık Bafra kaymakamı Nuri, Milâs kaymakamlığına sabık kaymakamlardan Cemil, Sultaniye kaymakamlığına İslahiye kaymakamı Lâtif, Marmaris kaymakamlığına Milâs kaymakamı Lûtfi Beylerin sınıflarile tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

12/8/931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Kararname No. 7634

Gümüşhacıköy kaymakamlığına Daday kaymakamı Akif, Seyitgazi kaymakamlığına Ayancık kaymakamı Rüştü, Tosya kaymakamlığına Gezre kaymakamı Adil, Çemişkezek kaymakamlığına Nazimiye kaymakamı Halit Raci, Ilgın kaymakamlığına Çeşme kaymakamı Talât, Göynük kaymakamlığına Tavşanlı kaymakamı Ali Sabri, Tavşanlı kaymakamlığına Göynük kaymakamı Osman Nuri, Belpazarı kaymakamlığına Vilâyetler idaresi üçüncü şube şeflerinden mektebi hukuk mezunlarından Nebil, Tirebolu kaymakamlığına Kemaliye kaymakamı Mehmet Tevfik, Nezip kaymakamlığına Bulanık kaymakamı Şemsettin, Ayancık kaymakamlığına Çerkeş kaymakamı Nuri, Çal kaymakamlığına Iğdır kaymakamı Hasan Hayri, Lâdik kaymakamlığına Eleşkirt kaymakamı Hasan Tahsin, Daday kaymakamlığına Çabakçur kaymakamı Ali Zarfı Beylerin tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

14/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Mektupçular :Kararname No. 7631

Münhal bulunan İstanbul Vilâyeti mektupçuluğuna İstanbul Belediyesi yazı işleri müdürü Osman Nuri, Giresun mektupçuluğuna Vilâyetler idaresi umum müdürlüğü ikinci şube şeflerinden ve mülkiye mezunlarından Tahir, Bilecik mektupçuluğuna Çankırı mektupçu vekili Şeref Beylerin naklen tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

14/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Kararname No. 7633

Sivas mektupçuluğuna Araç kaymakamı Aziz, Konya mektupçuluğuna Gümüşhacıköy kaymakamı Ahmet, Çankırı mektupçuluğuna Boğazlıyan kaymakamı Şem'i Beylerin tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

14/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Umuru hukukiye müdürlükleri :

Kararname No. 7622

Münhal bulunan Adana umuru hukukiye müdürlüğüne Zafranbolu kaymakamı Fuat, Bursa umuru hukukiye müdürlüğüne Bodrum kaymakamı Necmettin Beylerin tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

12/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Tekaüt edilenler :

Valiler:

Kararname No. 11595

21/6/931 tarih ve 11336 numaralı kararnameye zeyildir :

Memurin kanununun muvakkat birinci maddesi mucibince tasfiyeye tâbi tutulan sabık Sivas Valisi Faik Bey ile vekâlet emrinde bulunan sabık Trabzon Valisi Hilmi, sabık Bordur Valisi Celâl, ve sabık Rize Valisi Cemil Beylerle açık maaşı almakta olan Erzincan Valisi Sabit Beyin 1852 numaralı kanunun 3 üncü maddesinin son fıkrası mucibince tekaüde sevkleri; Dahiliye Vekâletinin 4/8/931 tarihli tezkeresile

yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 9/8/931 tarihli içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur.

9/8/1931

Kaymakam ve mektupçular :

Kararname No. 7623

Aciz ve kabiliyetsizlikleri tahakkuk eden Kars Vilâyeti mektupçusu Şevket, Tirebolu kaymakamı Süleyman, ve Pazarcık kaymakamı Ali Rıza Beyler hakkında memurin kanununun muvakkat birinci maddesi mucibince muamele ifası tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

12/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Kararname No. 7639

Sicilleri itibarile kendilerinden istifade olunmıyan ve acizleri tahakkuk eden Yıldızeli kaymakamı Yusuf Sıtkı, Lâdik kaymakamı Osman Nuri, Ereğli kaymakamı Ahmet Şükrü, Diyadin kaymakamı Maksut, Karacabey kaymakamı Kemal, Biga kaymakamı Arif, Feke kaymakamı Sabri, Tercan kaymakamı İbrahim, Koçhisar kaymakamı İsmail, Mihaliççık kaymakamı Eyüp Sabri, Ayaş kaymakamı Şefik, Sarayköy

kaymakamı Agâh, Yalvaç kaymakamı Rüştü, Ürküp kaymakamı Aziz, Babaeski kaymakamı Nihat, Mut kaymakamı Samih, Seyitgazi kaymakamı Sabri, Erbaa kaymakamı Adil, Mes'udiye kaymakamı İsmail Hakkı, Adapazarı kaymakamı Mustafa Talât, Kuruçay kaymakamı Ahmet Rifat, Görele kaymakamı Rauf, Maçka kaymakamı Hamdi, Haran kaymakamı Abdülkerim Zihni, Hozat kaymakamı Tevfik, Develü kaymakamı Ramiz, Havza kaymakamı Abdülmecit Vehbi, Çorlu kaymakamı Kemal, sabık Bafra kaymakamı Süleyman Sırrı, sabık Haran kaymakamı Münir, sabık Demirköy kaymakamı Celâl, İçel mektuçu Kâmil Beylerin hakkında memurin kanununun muvakkat birinci maddesi mucibince muamele ifası tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

24/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Vekâlet emrine alınanlar :

Kararname No. 7620

Görülen idarî lüzuma binaen Akşehir kaymakamı Sinan Beyin 1777 numaralı kanunun muaddel maddei mahsusasına tevfikan vekâlet emrine alınması tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.
12/8/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Emniyet işleri :
Umum müdürlüğü tayinleri :

Polis müdürleri:

Mardin Polis Müdürü Mehmet Ali Bey Samsun Polis Müdürlüğüne tayin olunmuştur.

Serkomiserler:

İstanbul sabık serkomiserlerden 31 numaralı Şevket Efendi Diyarbakir serkomiserliğine tayin olunmuştur.

Vilâyet inzibat komisyonları kararları :

Antalya

Âmirine hürmetsizlik gösteren Korkuteli muhasebei hususiye memuru İbrahim Rakım ve muhabere usulü hakkındaki tamime ademi riayeti görülen Manavgat tahrirat kâtibi Mustafa Fahri Efendiler ihtar cezasile cezalandırılmışlardır.

Isparta

Senirkent nahiyesi müdürü İhsan Efendinin tecavüzü merci eylediğinden, Gelendost müdürü Şükrü Efendinin Posta müdürü izinli iken vazifesi başında bulunmadığını şikâyet eylediğinden ve Hoyaran müdürü Süleyman Efendinin mercii tecavüz ve lüzumsuz iş'aratta bulunduğundan ihtar cezasile tecziye edilmişlerdir.

Kayseri

Kayseri sabık iskân memuru Enver Efendi hakkında, işreti itiyat ettiği sabit olmasından dolayı memurin kanununun «33» üncü maddesi mucibince Vilâyet İnzibat komisyonu tarafından 25/5/1931 tarihinde verilen ihraç kararı kendisine tebliğ edilmiş ve mumaileyh tarafından kanunî müddet zarfında bir itiraz vuku bulmadığından mezkûr karar kesbi kat'iyet etmiştir.

Urfa

Birecik kazasına merbut Halfeti nahiyesi müdürü Salih Naci Beyin, hakkında tevali eden şikâyetlerden dolayı mecburî tahvile tâbi tutulmasına karar verilmiş ve Sukmatar nahiyesi müdürlüğüne nakledilmiştir.

Takdirname alanlar :

Çanakkale

Muamelelerinde görülen intizam ve faaliyetlerinden do-

layı Lapseki kazası nüfus memuru ve kâtibi birer kıt'a takdirname ile taltif edilmişlerdir.

Muamelâtın sür'at ve intizam dairesinde ifası hususunda gayret ve hüsnü hizmeti görülen Çanakkale Vilâyeti Encümen başkâtibi Memduh Efendi bir kıt'a takdirname ile taltif edilmiştir.

Kanunlar :

1855 numaralı kanun Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Federal Meclisi arasında münakit ikamet mukavelenamesinin tasdikına mütedair olup 1864 numaralı Resmî Gazetede münderiçtir.

Şûrayı Devlet kanununun bazı maddelerinin tadiline ve tayyına ve kanuna ilâve edilecek bazı maddelere dair

Kanun

Kanun No. 1859

Kabul tarihi : 27/ 7 1931

Neşri tarihi : 2/ 8 /1931

Madde 1 — Şûrayı Devlet kanununun birinci maddesi aşağıda yazılı şekilde tadil edilmiştir:

Şûrayı Devlet Başvekâlete merbut olup bir reisin idaresi altında dört daire reisile aza sıfat ve salâhiyetini haiz umumî kâtip de dahil olduğu halde on yedi azadan mürekkeptir.

Madde 2 — Altıncı maddenin ikinci fıkrası aşağıda yazılı şekilde tadil edilmiştir:

Başmuavinlikten azalığa intihap olunacakların en az üç sene başmuavinlikte ve yine en az üç sene vilâyet memuriyetlerinde bulunmuş olmaları şarttır.

Birinci ve ikinci sınıf muavinliklerle birinci sınıf mülâzimliklere bir derece madun sınıftan ehli bulunmadığı takdirde diğer devlet dairelerinden kıdem ve liyakatleri olanlar alınabilir.

Bulunduğu sınıfta en az üç sene hizmet etmiyenler yukarı sınıfa terfi olunamazlar.

İkinci sınıf mülâzimliklere âli mektepler mezunları arasından müsabaka ile ehliyeti görünenler tayin olunur. Bunların yaşları otuzdan yukarı olmamak şarttır.

Madde 3 — Dokuzuncu madde aşağıda yazılı surette tadil edilmiştir:

Şûrayı Devlet; Tanzimat, Mülkiye, Nafia ve Maliye, birinci ve ikinci Deavi dairelerine ayrılır. Bu dairelerin her biri birer reis ile dörder azadan tereküp eder.

İkinci Deavi Dairesi; reisi evvelin İdarî daireler reis ve azaları arasından tayin edeceği zevat ile teşekkül eder.

Deavi Dairelerinden her biri müstakil olarak hüküm verir.

Madde 4 — Şûrayı Devlet Reisi, lüzum görürse daireler ve heyetlerden her birine bizzat riyaset eder.

Bütün Şûrayı Devlet azalarının muhtelif dairelere tefrik ve memur edilmesi Şûrayı Devlet Reisine aittir.

Madde 5—On birinci madde aşağıda yazılı şekilde tadil edilmiştir:

Şûrayı Devlet Deavi daireleri umumî heyeti, deavi dairelerinin her ikisinin tam olarak birleşmesiyle teşekkül eder.

Şûrayı Devlet Reisi tarafından bizzat riyaset edilmeyen deavi daireleri umumî heyeti celselerinde reislik vazifesi daire reislerinin Şûrayı Devlete intisapları itibarile en kıdemlisi ve

kıdemleri bir ise en yaşlısı tarafından ifa olunur.

Madde 6 — On dördüncü madde aşağıda yazılı şekilde tadil edilmiştir:

Tanzimat, Mülkiye, Maliye ve Nafia dairelerinde üçer zat ve Şûra Heyeti Umumiyesinde mürettep adedin yarısından bir fazlası hazır bulunmadıkça müzakere icra olunamaz. Deavi daireleri umumî heyetinde reylerde müsavat olursa Şûrayı Devlet Reisinin heyete iltihakile mes'ele hallolunur.

Birinci ve ikinci deavi dairelerinin müzakere nisabı beşer zatın toplanmasile hasıl olur. Deavi dairelerinde veya bu dairelerin umumî heyetinde mevcut azalar mürettep miktardan eksik olursa reis tarafından başmuavin veya birinci sınıf muavinler heyete ithal edilerek ikmal olunur. Şûrayı Devlet Reisi Deavi dairelerinden birine veya umumî heyetine bizzat riyaset ettiği takdirde en kідemsiz aza ve kідemde müsavat halinde en genci heyete girmez.

Şûra Heyeti Umumiyesinde memur muhakemelerine ait mes elelerin müzakeresi halinde mülkiye dairesi heyeti hazır bulunamaz. Bu takdirde Şûra Heyeti Umumiyesi toplanma nisabı, Mülkiye Dairesi Heyeti haricindeki mürettep adedin yarısından bir fazlasıdır.

Daireler ve Şûra Heyeti Umumiyesile Deavi Daireleri Umumî heyetinde verilecek kararlar mutlak ekseriyetle ittihaz olunur. Tanzimat, Mülkiye ve Nafia ve Maliye dairelerinde reyler müsavi olursa Şûrayı Devlet Reisinin başka bir daireden tayin edeceği bir azanın iltihakile mes'ele hallolunur.

Şûra Heyeti Umumiyesinde reyler müsavi olursa reisin bulunduğu tarafın reyi tercih olunur.

Madde 7 — 22 inci madde aşağıda yazılı surette tadil edilmiştir:

Deavi daireleri umumî heyeti aşağıda yazılı davaları görür:

I) İdarî makam ve heyetlerden sadır olan muamele ve kararlar hakkında salâhiyet ve şekil ve esas ve maksat cihetlerinden biri ile kanuna veya nizama muhalefetten dolayı alâkadarlar tarafından ikame olunacak iptal davaları,

II) İktisat ve Nafia işleri imtiyazları hakkındaki ihtilâflar,

III) Maadin tasarruf ve ruhsat ve imtiyazları hakkındaki ihtilâflar,

IV) Şûrayı Devlet Reisi veya Deavi Daireleri tarafından sevkedilecek davalar.

Madde 8 — Yirmi dokuzuncu madde aşağıda yazılı surette tadil edilmiştir:

Deavi Dairelerinin Umumî Heyetinde görülecek hususlardan dolayı muhakemeden evvel müddeiye ve müdafaalarını yazılı olarak beyan etmiş olan müddeialeyhe muhakeme günü bir ihbarname ile bildirilir.

Madde 9 — Deavi dairelerinde muhakeme tahrirî cereyan eder. Dairelerce lüzum görüldüğü veya taraflardan talep vuku bulduğu takdirde şifahî izahat ta alınabilir.

Deavi Daireleri Umumî Heyetinde muhakeme alenî cereyan eder. Taraflar hazır ise iddia ve müdafaaları dinlenir. Biri bulunur diğeri bulunmazsa yalnız bulunanın ifadesi dinlenilir. Her iki taraf ta bulunmazsa tetkikat evrak üzerinde icra olunur.

Madde 10 — Otuz dördüncü madde aşağıda yazılı surette tadil edilmiştir:

Deavi dairelerinde ve bu dairelerin umumî heyetinde davaların görülmesi sırasında yeniden ibraz olunan evrak ve yazılı ifadeler evvelce bunların gösterilmesine ve beyanına imkân ve mahal olmadığına veya böyle yapılması makbul bir mazerete müstenit olduğuna kanaat hasıl olursa kabul olunup diğer tarafa tebliğ edilir ve o da heyetçe tayin edilecek müh-

let zarfında yazılı cevabını verebilir. Bu hallerde lüzum görölürse keyfiyet tetkik ve tahkika havale olunur.

Madde 11 — Otuz sekizinci madde aşağıda yazılı şekilde tadil olunmuştur:

Deavi Dairelerde bu dairelerin umumî heyetinde tahrirî müdafaada bulunmuş olanlar hakkında verilen hükümler, şi-fahî ifade ve müdafaada bulunmuş olsunlar veya olmasınlar vicahi addolunur.

Tahrirî müdafaada bulunmamış olanlara alâkadarların talebi üzerine on beş gün içinde cevap vermedikleri takdirde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hükümleri dairesinde cevabına ve huzuruna hacet kalmaksızın karar verileceği tebliğ edilir. Bu karar vicahi hükmündedir.

Madde 12 — Kırk ikinci madde aşağıda yazılı şekilde tadil edilmiştir:

Deavi dairelerinden veya Umumî Heyetten sadır ola kararlar hakkında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yazılı sebeplere göre iadei muhakeme talep olunabilir.

Madde 13 — Şûrayı Devlete dava ikamesini mutazamın verilen arzuhaller Reis tarafından Tetkik Heyetine havale olunur. Bu heyet bir aza ile iki muavinden teşekkül edip memuriyetleri bir sene devam etmek üzere reis tarafından tayin olunur.

Heyet tetkikatı neticesinde:

- A) Dava idari mahiyette değilse;
- B) Müddei davaya ehil değilse;
- C) Müddeialehye husumet teveccüh etmiyorsa;
- D) İşte müruru müddet varsa;
- E) Tebliğ tarzına ve usule ait evvelce halli lâzım gelen sair noktalar mevcutsa;

Keyfiyet bir raporla tesbit ve reise arzolanarak dava

evvel emirde bu cihetlerden ait olduğu dairede tetkik olunarak karara raptolunur.

Madde 14 — Memurin kanunlarının tatbikından mütevellit ihtilâfları tetkik ve rü'yet etmek üzere Şûra Reisi tarafından idarî daire reis ve azalarından alınacak iki zatla Reisi Evvelin riyaseti altında hususî bir heyet teşekkül eder, azalar her sene tebdil olunabilir. Heyeti teşkil eden zatların dairelerine irtibatları bakidir.

Madde 15 — Deavi daireleri kararları arasında ihtilâf vukuunda Şûrayı Devlet Reisi içtihadın tevhidini için keyfiyeti Deavi Daireleri Umumî Heyetine tevdi eder. Bundan sonra tekevvün edecek mümasil hâdiselerde bu heyet tarafından verilecek karara ittiba mecburidir.

Madde 16 — Şûrayı Devlet Reisi ve Daire Reisleri her hangi bir işi azalardan, başmuavin veya muavinlerden yahut mülâzimlerden birine tetkik ve bir rapora raptettirebilir. Bu usul Şûra Heyeti Umumiyesinde de caridir.

Madde 17 — Deavi Dairelerde hususî veya umumî heyetince verilen kararlar müphem olur veya mütenakız fıkraları havi bulunursa icrasına kadar taraflardan her biri iphamın tavzihini veya tenakuzun kaldırılmasını isteyebilir.

İki tarafın isim ve sıfat ve iddiaları netayicine ait hatalar ve hükümdeki hesap hatalarının dahi tashihi istenebilir.

H er iki takdirde kararı veren daire veya heyetçe keyfiyet tetkik olunarak tashihi havi fıkra evvel verilmiş olan ilâmın altına yazılmakla beraber diğer tarafa da tebliğ olunur.

Madde 18 — Şûrayı Devlet Kanununun tatbikına ve mesainin tanzimine dair bir nizamname yapılacaktır.

Madde 19 — Şûrayı Devlet Kanununda mefsuh Usulü Muhakemei Hukukiye Kanununa atfedilen hususlar usule ait ve mer'î kanunların mukabil hükümlerine tâbidir.

Madde 20 — Şûrayî Devlet Kanununun 21, 23, 32, 40 ıncı maddeleri ilga olunmuştur.

Madde 21 — Şûrayî Devlet Başkâtibinin unvanı Umu-mî Kâtibe tahvil ve Şûrayî Devlet Kanununun ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, yedinci, sekizinci ve onuncu maddelerindeki bu unvanlar da olsuretle tashih edilmiştir.

Madde 22 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 23 — Bu kanunun hükümlerinin icrasına Başvekil memurdur.

29/7/1931

1860 numaralı kanun muamele vergisi hakkında olup Resmî Gazetenin 1862 numaralı nüshasında münderiçtir.

1864 numaralı kanun Türkiye Cümhuriyeti ile Belçika Hükümeti arasında aktedilen uzlaşma, hakem ve adlî tesviye mukavelenamesinin tasdikına dair olup Resmî Gazetenin 1864 numaralı nüshasında münderiçtir.

1865 numaralı kanun Türkiye Cümhuriyeti ile Avusturya Hükümeti arasında münakit hukukî ve Ticarî mevaddı adliyyeye müteallik mütekabil münasebetlere ve adlî kararların tenfizine dair mukavelenamenin tasdiki hakkında olup Resmî Gazetenin 1864 numaralı nüshasında münderiçtir.

1867 numaralı kanun san at ve yatı mekteplerinin idaresi hakkında olup Resmî Gazetenin 1861 numaralı nüshasında münderiçtir.

1868 numaralı kanun ikamet mukavelenamesi akte dilmiyen devletlerle yapılacak muvakkat mukavelename hakkında olup Resmî Gazetenin 1861 numaralı nüshasında münderiçtir.

1869 numaralı kanun 1617 numaralı kanuna merbut 1 numaralı kadro cetvelinin tadili hakkında olup 1861 numaralı Resmî Gazetede münderiçtir.

1870 numaralı kanun Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1931 malî senesi bütçesi hakkında olup Resmî Gazetenin 1862 numaralı nüshasında münderiçtir.

14/6/1930 tarih ve 1718 numaralı dahilî
İstihlâk Vergisi kanununun 2 inci
maddesine bir fıkra ile müstakil
bazı maddelerin ilâvesine dair

Kanun

Kanun No. 1871

Kabul tarihi: 22 /7 /1931

Neşri tarihi : 1 /8 /1931

Madde 1 — Dahilî istihlâk vergisi kanununun ikinci maddesine aşağıdaki fıkra ilâve edilmiştir:

16 santigrat derecei hararete 0,860 ile 0,890 kesafetleri arasındaki kesafetlerde, hariçten ithal edilecek mayii madenî mahrukatı, ithal sırasında mahiyeti asliyelerini bozmayacak surette boya ve sair suretle tağşiş etmeğe Maliye Vekaleti salâhiyettardır.

Bu kesafet derecelerindeki mevaddın boyanmış ve tağ- şiş edilmiş olduğu halde kesafet derecesinin 0,860 ve ondan aşağı dereceye indirilerek satılması memnudur.

Bu suretle kesafeti 0,860 ve ondan aşağı dereceye indirilmiş mayii madenî mahrukatı dükkân, mağaza ve depolarında bulunduranlar veya satanlardan mayiatın beher kilosundan alınacak dahilî istihlâk vergisi on misli olarak tahsil ve mayiat bilâ hüküm müsadere ve imha olunur.

Madde 2 — 1718 numara ve 14/6 /1930 tarihli kanuna aşağıdaki müstakil madde zeyledilmiştir :

Umumî elektrik ve havagazı tesisatı bulunan mahallerde müstakillen sınaî müesseselerde kullanılanlar müstesna olmak üzere tenvir, teshin, ütü, vantilâtör, banyo ve sair suretlerle vuku bulacak elektrik ve havagazı sarfiyatı, elektrik ve havagazı istihsal eden müesseselerin aylık sarfiyatı faturaları üzerinden % 5 istihlâk resmine tâbidir.

Bu resim elektrik ve havagazı müesseseleri tarafından aylık faturalara zammedilmek suretile tahsil ve on beş gün zarfında alâkadar maîsandıklarına teslim olunur. Müesseseler, resmin tahsilile mükellef ve mes ul oldukları gibi sınaî müesseselerde kullanılanlarla diğer hususatta kullanılan elektrik ve havagazı sarfiyatını tefrik edecek şekilde kayıt tutmağa ve faturalarını bu suretle tanzim etmeğe de mecburdurlar.

Tahsil ettikleri rûsumu miadında teslim etmiyen müesseselerden resim % 10 fazlasile ve Tahsili Emval kanununa tevfi kan tahsil olunur.

Alâkadar varidat tahakkuk idareleri ve Maliye Müfettişleri resmin tahakkuk ve cibayetine müessesenin kuyut ve defatiri üzerinde tetkik ve murakabeye salâhiyettardır.

Madde 3 — 25 kânunusani 1926 tarih ve 725 numaralı petrol ve benzin inhisarı hakkındaki kanunun 12 inci madde- sine bu maddenin kemakân mer'î olduğu hakkındaki 3 ha-ziran 1930 tarih ve 1669 numaralı kanun mülğadır.

Madde 4 — Bu kanunun birinci maddesi hükmü neşri ve diğer maddeleri hükümleri 1 eylül 1931 tarihinden mu-teberdir.

Madde 5 — Bu kanunun icrasına Maliye Vekili memurdur.

29/7/1931

1872 numaralı kanun 17/ 12/929 tarihli Ankara protokolüne zeyil olmak üzere Türkiye Cümhuriyeti ile Sosyalist Soviyetist Cümhuriyetleri İttihadı arasında Karadeniz'de ve Karadenize mücavir denizlerde bahrî teslihatın tahdidi için Ankara'da 7 mart 931 de imzalanan protokolün tasdikına dair olup Resmî Gazetenin 1863 numaralı nüshasında münderiçtir.

1873 numaralı kanun Ticaret mukavelesi veya Modüs vivendi aktetmiyen devletler ülkesinden Türkiye'ye yapılacak ithalâta memnuiyetler veya tahdit ve yahut takyitler tat- bıkına dair olup Resmî Gazetenin 1861 numaralı nüshasında münderiçtir.

1874 numaralı kanun Türkiye Cumhuriyeti ile Soviyetist Sosyalist Cumhuriyetleri İttihadı hükümeti arasında münakit Ticaret ve Seyrisefain muahedenamesinin tasdikına dair olup Resmî Gazetenin 1865 numaralı nüshasında münderiçtir.

1875 numaralı kanun şehir ve köy yatı mektepleri maaş ve ücretleri ile san at mekteplerine yardım hakkındaki 1816 numaralı kanuna müzeyyel olup Resmî Gazetenin 1861 numaralı nüshasında münderiçtir.

Ceza Muhakemeleri Usulü kanununun bazı maddelerini değiştiren Kanun

Kanun No.1876

Kabul tarihi :22/7/1931

Neşri tarihi : 1/8/1931

Madde 1 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128, 148 ve 154 üncü maddeleri aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Yüz yirmi sekizinci muaddel madde — Yakalanan şahıs, bırakılmazsa lüzumsuz ve gayri muhik bir teahhura meydan vermiyecek surette sulh hâkimi huzuruna sevk olunur. Hâkim tarafından da nihayet ertesi günü sorguya çekilir.

Sulh hâkimi yakalanmayı icap ettirir bir hal görmez veya yakalanmayı istilzam etmiş olan sebepler kalmazsa yakalanan şahsın bırakılmasını emreder. Aksi halde verileceği tevkif müzekkeresi hakkında 126 ıncı madde hükmü cari olur.

Yüz kırk sekizinci muaddel madde — Hukuku âmme - davasını açmak vazifesi Cümhuriyet müddeiumumisindir.

Kanunda hilafı yazılı olmıyan hallerde Cümhuriyet müddeiumumisi, bir mahkûmiyeti ve adlî takibatı istilzam edebilecek hususatta kâfi emareler teşkil edecek vakıalar mevcut ise hukuku âmme davasını açmakla mükelleftir.

Hukuku âmme davası açmak için Adliye Vekili Cümhuriyet müddeiumumisine emir verebilir.

Vilâyetlerde valiler dahi hukuku âmme davası açılmasını kendi vilâyeti dahilindeki Cümhuriyet müddeiumumilerinden talep edebilirler. Cümhuriyet müddeiumumisi esbabı mucibe beyanile bu talebi kabul etmezse valinin müracaatı üzerine Adliye Vekili yukarıdaki fıkrada yazılı salâhiyeti kullanmak lâzım gelip gelmiyeceğini takdir eder ve icabını yapar.

Yüz elli dördüncü muaddel madde — Cümhuriyet müddeiumumisi yukarıdaki maddede yazılı neticelere varmak için bütün memurlardan her türlü malûmatı isteyebilir. Gerek doğru- dan doğruya ve gerek zabıta makam ve memurları vasıta- sile her türlü tahkikatı yapabilir. Ancak şahitleri yeminle dinliyemez.

Bütün zabıta makam ve memurları Cümhuriyet Müddeiumumiliğinin Adliyeye müteallik işlerde emirlerini ifa ile mükelleftirler.

Bu emirler mühim ve müstacel hususlarda umum zabıta makam ve memurlarına şifahî ve bunlardan gayrî hallerde zabıta âmirlerine yazılı olarak verilir. Şifahî emir verildiği hallerde Cümhuriyet müddeiumumisi müstaceliyetten ve vermiş olduğu emirden zabıta âmirini de haberdar eder.

Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenilen Adliyeye müteallik vazife veya işlerde suiistimal ve yahut ihmal ve terahileri görülen devlet memurları ile Cümhuriyet müddeiumumiliğinin şifahî veya

yazılı talep ve emirlerini yapmakta suiistimal veya ihmal ve terahileri görülen zabıta âmir ve memurları hakkında müddei umumilikçe doğrudan doğruya takibatta bulunulur.

Ancak zabıta âmirleri hakkında hâkimlerin vazifelerinden dolayı tâbi oldukları muhakeme usulü tatbik olunur.

Vali, kaymakam ve nahiye müdürleri hakkında Memurin Muhakemat Kanunu hükmü caridir.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

29/7/1931

1877 numaralı kanun İstanbul Darülfünunu 1931 senesi bütçesi hakkında olup Resmî Gazetenin 1861 numaralı nüshasında münderiçtir.

1880 numaralı kanun ilk ve orta tedrisat muallimlerinin terfi ve tecziyesi hakkındaki kanunun bazı maddelerinin tadili hakkında olup Resmî Gazetenin 1863 numaralı nüshasında münderiçtir.

Kanun No. 1881

Kabul tarihi : 25/7/1931

Neşri tarihi : 8 /8/1931

Birinci fasıl **Umumî hükümler**

Madde 1 — Matbuat hürriyeti ve matbu eserler neşri bu kanunda yazılı hükümlere bağlıdır.

Bu kanunun hükümleri gerek matbaa gerek başka türlü mihaniki ve kimyevî vasıtalarla veya el ile çoğaltılarak neşredilen yazı, resim, güfteli güftesiz musiki eserleri ve gramofon plâkları gibi eserlere şamildir. Bu kanunda bu gibi eserlere matbua denilir.

Sinematografa müteallik hususlar bu kanuna tâbi değildir.

Madde 2 — Herkesin görebileceği veya paralı parasız girebileceği yerlerde her türlü matbuaların teşhir veya talik veya tevzi edilmesi veya satılması veya bunların ilân ile tevzi ve satışa arzolanması neşir sayılır.

Matbuat cürmü ancak yukarıki fıkra dairesinde yapılan neşriyatta tekevvün edebilir.

İkinci fasıl

Matbaa açma

Madde 3 — Bir matbaa açılmadan evvel bulunacağı yerin en büyük mülkiye memuruna bir beyanname verilir.

Beyannamede matbayı açmak istiyenin adı, sanı, ikametgâhı ve ortakları varsa onların da atları, sanları, ve ikametgâhları ve matbaanın yeri ve hangi dillerde ve hangi tabî sistemile çalışacağı yazılır.

Madde 4 — Açılan matbaanın yeri ve tabî sistemi değiştirilir veya ortaklarından bazıları ayrılır veya yeni ortak alınırsa yine en büyük mülkiye memuruna bir beyanname ile bildirilir.

Matbaanın sahibi değişirse yeni sahip işe başlamadan evvel kendi namına bir beyanname vermeğe mecburdur.

Ölüm halinde bu beyanname matbaayı işletmeğe devam edecekler tarafından on beş gün içinde verilir.

Madde 5 — Beyannamesiz matbaa açanlar hakkında Türk Ceza kanununun 533 üncü maddesi hükmü tatbik olunur.

Beyannamelerde yazılması mecburî olan malûmatı yanlış bildirenlere 50 liradan 200 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Madde 6 — Matbaasında ilmühaberi alınmamış gazete veya mecmua basan matbaacı yüz liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm olur.

Bu suretle basılan gazete veya mecmua ile bir suç işlenmişse bu suça iştiraki sabit olan matbaacı gazete veya mecmuanın mes'ullerde hemfiil addolunur.

Üçüncü fasıl ***Her türlü matbualar***

Madde 7 — İkinci maddenin şümulüne giren matbualar üstünde matbaanın adı yazılır. Buna muhalif hareket eden matbaacılar 10 liradan 100 liraya kadar hafif para cezasına mahkûm olurlar.

Böyle bir mahkûmiyetten altı ayı geçinciye kadar bu suç yeniden işlenirse suçlu ayrıca iki aya kadar hapis ile de cezalandırılır.

Yanlış bir at yazılması halinde yukarıki fıkralarda yazılı cezalar iki kat olarak verilir.

Bu maddedeki hükümlerin resmî daire, meslek veya ticaret işlerine veya aile, siyaset ve cemiyet hayatının işlerine yarıyan ilân, tarife, ticarî sirküler ve saire gibi matbualara ve neşreden zatın doğru adı bulunmak şartile intihap beyannamelerde siyasî beyannamelere şümulü yoktur.

Madde 8 — Matbaacılar bastıkları her türlü matbualardan ikişer tanesini günü gününe bulunduğu yerin en büyük mülkiye memurile Cümhuriyet Müddeiumumisine vermeğe mecburdurlar. Verilmeyen her nüsha için 5 lira hafif para cezası hükmolunur. Tekerrüründe bu ceza verilmeyen her nüsha için 10 liradan 20 liraya kadar arttırılır.

Bu hükümlerden gazete ve mecmualar ve yukarıki maddenin dördüncü fıkrasında yazılı matbualar müstesnadır.

Dördüncü fasıl ***Gazete ve mecmua neşri***

Madde 9 — Gündelik yahut mevkut gazete ve mecmua çıkarmak isteyenler gazete ve mecmuanın çıkarılacağı mahallin en büyük mülkiye memuruna aşağıda istenilen malûmatı havi imzalarile bir beyanname verirler:

- A) Gazete veya mecmuanın adı;
- B) Gazete veya mecmua sahibinin adı, sanı, tâbiyeti, tahsil derecesi ve muamele merkezi olan iş ve ev adresi;
- C) Varsa başmuharririnin, umumî müdürünün, yazı işleri müdürünün adı, sanı, tâbiyeti ve ikametgâhı;
- D) «B, C» fıkralarında sıfatları yazılı olanlardan hangisinin filen umumî neşriyatı idare edeceği;
- E) Nerede yazılıp idare edileceği, nerede basılacağı ve basılacağı matbaa ve matbaacının adı ve sanı;
- F) Siyasî olup olmadığı;
- G) Ne vakitlerde çıkarılacağı;
- H) Hangi dillerde çıkarılacağı;
- İ) Sermayeyi tedarik edenler başkaları ise onların hepsinin ve sermaye kanun dairesinde kurulmuş bir şirkete ait ise şirket mukavelenamesinin aslı veya tasdiki suretile beraber

şirketin idare meclisini teşkil veya şirketi temsil eden kimselerin adı, sanı, memleketi, iş ve ev adresi ve tâbiyeti;

K) — Gazete veya mecmua bir cemiyete aitse nizamnamesinin tasdiki suretile idare heyetini teşkil edenlerin adı, sanı, memleketi, iş ve ev adresi;

Beyanname muhteviyatında hasıl olacak değişikliklerin vukuundan üç gün zarfında bildirilmesi lâzımdır.

Beyanname verenlere bu kanunda gazete veya mecmuanın sahibi denilir.

Madde 10 — Bir gazete ve mecmua sahibi bunu muayyen müddetle başkasına devredebilir. Devir alan bu kanunla gazete sahiplerinde aranan vasıfları ve kayıtları haiz olduğu halde kendi namına vereceği beyanname ile bu hakkı muayyen müddet bitinciye kadar kullanabilir.

Madde 11 — Sahibi vefat eden gazete veya mecmua umumî neşriyatını idare edenin cezaî mes'uliyeti altında üç ay neşrolunabilir. Bu müddet içinde varisler arasında bu kanunda yazılı vasıf ve şartları haiz birisi varsa mahallinin en büyük mülkiye memuruna yeni bir beyanname vermek ve diğer mirasçıların muvafakatini aldığına dair resmî bir vesikaya bağlamak şartile gazete ve mecmuayı neşre devam edebilir.

Mirasçılar arasında bu kanunda yazılı vasıf ve şartları haiz kimse bulunmazsa gene bu müddet içinde kanunî vasıf ve şartları haiz bir sahip gösterilmek ve onun tarafından bir beyanname verilmek mecburidir. Bu madde hükmüne riayet etmeksizin üç aydan fazla gezete veya mecmua neşredildiği takdirde 18 inci madde hükümleri tatbik edilir.

Gazete veya mecmua sahibi ve umumî neşriyatını idare eden kimse 12 inci maddede yazılı vasıflardan birini kaybeder veya tevkif veya haps olunursa bir hafta içinde o madde hükmü tamamlanmak lâzım gelir. Bu müddette gazete veya

mecmua, başında bulunan yazı işleri müdürünün mes'uliyeti altında intişar edebilir.

Madde 12 — Gazete veya mecmua sahiplerinde aşağıda yazılı vasıf ve kayıtların bulunması şarttır:

A — Türk olmak;

B — Yirmi yaşını bitirmiş bulunmak;

C — Yüksek mekteplerden veya lise ile buna muadil diğer mekteplerden şهادetnameli olmak (eğer şهادetname ecnebi mekteplerden alınmış ise türkçe okur yazar bulunmak) ;

D — Ecnebi bir devlet hizmetinde bulunmamak;

E — Resmî bir makama karşı ecnebi tâbiyeti iddiasında bulunmuş olmamak;

F — Mahcur olmamak;

G — Bilfiil devlet memuru ve asker ve ordu mensubu olmamak (Hususî kanunları mâni olmadıkça meslekî ve ilmî gazete ve mecmua çıkarabilirler) ;

H — Türk ceza kanununun 587 inci maddesinin birinci fıkrasında yazılı, cezaları müstelzim suçlarla ikinci babının üçüncü faslında yazılı 192 inci ve üçüncü babının birinci faslında yazılı zimmet ve ihtilas, ikinci faslında yazılı irtikâp, üçüncü faslında yazılı rüşvet ve 229 uncu madde ve 286 inci maddenin ilk fıkrası ve 28 7 inci madde ve 6 ıncı babının üçüncü faslında yazılı sahtekârlık ve sekizinci babının birinci faslında yazılı 415 inci madde ve 416 ıncı maddenin son fıkrası ve 419 uncu maddenin ikinci fıkrası ve 426, 42 7, 428 inci maddelerle 430, 431 inci maddelerinin birinci fıkrası ve üçüncü faslında yazılı fuhşâ tahrik ve hırsızlık ve yağmacılık ve dolandırıcılık ve hişei iflâs ve emniyeti sui istimal suçlarından birde mahkûm olmamak,

İ — Vatan, millî mücadele, Cümhuriyet ve inkılâp aleminde bulunup ta her hangi bir mahkeme ve divan tarafından mahkûm olmamak;

J — 25/9/1339 tarih ve 347 numaralı kanunla 26/5/ 1926 tarih ve 854 numaralı kanunun birinci maddesi hükümleri mucibince devlet hizmetinde kullanılmamasına karar verilmiş olmamak;

K— Millî mücadelede işgal altında düşman emellerine hizmet edici neşriyat yapmış olmamak.

Madde 13 — Türkiye’de ecnebilerin gazete ve mecmua çıkarması mahallî hükümetlerin ayrıca müsaadesine ve umumî neşriyatını idare edecek olanın Türk vatandaşı olmasına bağlıdır.

Bu gazete ve mecmualar Cumhuriyet hükümetinin dahilî ve haricî siyaseti aleyhinde neşriyat yapamazlar.

Bu maddeye muhalif neşriyatta bulunanlardan verilen hususî müsaade istirdat olunur.

Madde 14 — İlmî ve ahlâkî neşriyat ile devamlı surette fazilete hizmet eden gazete ve mecmualara Darülfünun Divanı kararile Maarif Vekâleti tarafından takdirname verilir.

Hizmetin devamlı olması için neşriyatın en az bir sene fasılasız yapılmış olması şarttır.

Madde 15 — Gazete veya mecmuanın başmuharriri ile umumî neşriyatını idare eden zatın yüksek mektepten mezun olması ve bunlarla umumî müdür ve yazı işleri müdürünün 12 inci maddede yazıtı diğer vasıf ve kayıtları haiz bulunması şarttır.

Madde 16 — Bir gazete ve mecmuanın sahipliği ile umumî neşriyatının idaresi aynı meb’us uhdesinde toplanamayacağı gibi ayrı ayrı meb’uslar tarafından da deruhde olunamaz.

Madde 17 — Beyannameyi alan en büyük mülkiye memuru beyanname münderecatını mahsus defterine kaydettirdikten sonra beyanname sahibine bir ilmühaber verir ve en kısa müddet içinde beyanname muhteviyatının hakikate mu-

vafık olup olmadığını tahkik ve alacağı neticeye göre 18 inci madde hükmünce hareket eder.

Madde 18 — Yukarıki maddeler hükmüne muhalif olarak neşredilen gazete veya mecmua en büyük mülkiye memurunun emrile derhal kapatılır ve aşağıdaki cezaî hükümler tatbik olunur:

A — Beyanname verilmeksizin neşredilen gazete veya mecmuayı neşredenlerden 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası alınır. Tekerrürü halinde bir aydan altı aya kadar hapis cezası ile beraber üç yüz liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

B — Beyanname muhteviyatının hakikat hilafı olduğu anlaşılırsa Türk ceza kanununun 343 üncü maddesi hükmü tatbik olunur.

C — Bu suretle neşredilen gazete veya mecmua vasıtasile bir suç irtikâp edildiği takdirde bunun cezası da ayrıca verilir.

Madde 19 — Gündelik gazete veya alelûmum ister aylık, ister daha az bir zaman fasılasile neşrolunan gazete veya mecmuanın her nüshasının üzerinde sahibinin ve umumî neşriyatını idare eden kimse ile gazete ve mecmuayı basan matbaanın ismi ve basıldığı yerde satışa çıkarıldığı günün tarihi yazılır.

Buna muhalif hareketinden dolayı basan, beş liradan 50 liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılır. Bilerek sahte isim ve tarih gösterilmesi halinde basan iki haftaya kadar hapis ve 100 liraya kadar hafif para cezasile mahkûm edilir.

Madde 20 — Gazete veya mecmuaların her nüshasından ikişer tanesi günü gününe ve tevzii takip eden mesai saatinde gazete veya mecmuaların çıktığı yerin en büyük mülkiye memuru ile Cumhuriyet Müddeiumumisine verilir. Verilmeyen her nüsha için 5 lira ve tekerrürü halinde her nüsha için 10 liradan aşağı olmamak üzere 25 liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Beşinci fasıl

Gazete ve mecmualarda çalışanlar ve matbuaları satanlar

Madde 21— Her gazete ve mecmuanın istihdam edeceği muhbir, muhabir, muharrir, ressam, fotoğrafçı ve idare müdürde idarehane haricinde abone kaydine veya ilân almağa memur olanların isimlerini mahallin en büyük mülkiye memuruna bildirilir. Muhbir, muhabir ve muharrirlerin 12 inci maddede yazılı olan suçlardan birile mahkûm bulunmaması ve yirmi bir yaşını bitirmiş olmaları şarttır. Muhbir, muhabir ve muharrir ve yukarıda yazılı diğer müstahdemlerin mensup oldukları gazete veya mecmuadan verilmiş ve mahallinin en büyük mülkiye memurluğunca tasdik olunmuş hüviyet varakasını hâmil olmaları lâzımdır. Bu madde hilâfında hareket edenler ve bunları istihdam eden gazete ve mecmua sahipleri Türk ceza kanununun 526 ıncı maddesi mucibince cezalandırılır. Kanunî bir mâni yok iken beyannamelerinde bildirdikleri intişar devrelerini ardı sıra ve mükerreren beş defa geciktiren gazete veya mecmua namına idarehanesi haricinde abone kaydı için verilen hüviyet varakası geri alınır.

Bu madde hükmü gazete ve mecmualardan muayyen telif hakkı almayan yardımcı muharrirler hakkında mecburî değildir.

Madde 22 — Gazete veya mecmua satmak isteyenler zabıtaya müracaatla hüviyetlerini mahsus defterine kaydettirerek mukabilinde bir ilmühaber almağa mecburdurlar.

Gazete veya mecmuaları satarken umumî adap ve nezahate muğayir tabirler kullanmak, bir şahsın veya heyetin namusunu ihlâl veya itibarını kesredekcek veya heyecanı mucip olacak surette veya matbuada münderiç olmiyan havadisler-

den bahsederek rağbet celbetmek memnudur. Bu madde hîlâfına hareket edenler bir liradan beş liraya kadar hafif para cezasına ve yahut bir haftaya kadar hafif hapse mahkûm olurlar.

Altıncı fasıl

Gazete veya mecmua sahibinin hakları

Madde 23 — Gazete veya mecmuanın mülkiyeti hussusunda kanunu medenî hükümleri caridir.

Madde 24 — Bir sene müddetle neşrolunmıyan veya neşrolunduktan sonra kendiliğinden neşriyatı beş sene tatil eden bir gazete veya mecmuanın adı üzerinde sahibinin hakkı kalmaz.

Madde 25 — Bir gazete veya mecmuanın hususî bir fedakârlık ihtiyarile elde edip yazdığı istihbarat bu gazete veya mecmuanın mülkiyetindedir. O gazete veya mecmuadan müsaade alınmadıkça neşrinden 24 saat geçinciye kadar başkası tarafından neşredilemez, neşredenler hakkında telif hakkı kanunu hükümleri tatbik olunur.

Madde 26 — Mahallinin en büyük mülkiye memuruna gazete veya mecmualarının ikişer nüshasının verilmesi gazete veya mecmuada çıkan yazı ve resimlerdeki telif hakkının kayıt ve tescili hükmündedir.

Yedinci fasıl

Matbuat suçlarının mes'ulleri

Madde 27 — Her gazete veya mecmuanın neşriyatından doğan mes'uliyet umumî neşriyatı fiilen idare eden zat ile

İdare — 3

bu gazete veya mecmua sahibine aittir. Muharrirler kendi imzalarını taşıyan yazılardan ve ressamıar yine imzalarıle çıkan resimlerden dolayı hemfiil olarak gazete sahibi ve umumî neşriyatı idare eden zat ile birlikte mes'ul olurlar.

Müstear nam ile veya imzasız ve remizli imza ile intişar eden yazılar memleketin dahilî ve haricî emniyetine ve esrarı askeriyeeye ait ise muharrirlerinin hüviyetlerini Cümhuriyet Müddeiumumisi her istediği zaman gazete veya mecmuanın sahiplerinden ve umumî neşriyatı idare edenlerden sorabilir.

Talep olunan bu malûmatı vermezler veya yanlış olarak verirlerse gazete veya mecmua intişar etmekte olduğu halde mahkemeden alınacak karar üzerine kapatılır ve neşriyatın mahiyetine göre yapılacak kanunî takibat hariç olarak bundan dolayı üç aydan eksik olmamak üzere hapsolunur.

Şu kadar ki takibat yapılmadan evvel istenilen malûmat bildirilecek olursa terettüp edecek cezanın dörtte üçü ve takibat esnasında bildirilirse yarısı indirilir.

Muhbir ve muharrirler ve yazı işleri müdürü tasni ettikleri veya asılsız olduğunu bildikleri haberlerin neşrinden mütevellit suçlardan mes'ul olup gazete veya mecmuanın sahibi ile umumî neşriyatını idare eden kimse de ceza kanununun 65 inci maddesi mucibince müşterek sayılırlar.

Sekizinci fasıl ***Suçlara tahrik***

Madde 28 — Gazete veya mecmua ile veya sair tabı aletleriyle veya el ile yazılıp teksir edilerek neşir ve tevzi olunan yazılarla ve umumî yerlere levha ve ilân asmak suretile halkı ceza kanununda yazılı cürümlere teşvik edenler bundan dolayı ceza kanununda ayrı bir hüküm bulunmadığı tak-

dirde Türk ceza kanununun 311 inci maddesi mucibince cezalandırılır. Şu kadar ki bu 311 inci maddede yazılı olan hapis cezasına hükmedilen cezanın altıda biri ilâve olunur ve para cezası hükmolunan hallerde bu ceza suçun nev ine göre beş liradan 1000 liraya kadar ağır para cezası olmak üzere tayin olunur.

Teşvik neticesinde kastedilen fiil zuhur eder veya fiilin icrasına tevessül edilirse müşevvikler, faillerle aynı derecede mes ul olurlar.

Madde 29 — Fertlerin şahsî veya ailevî hayatı hususiyelerini ima tarikile dahi olsa her ne vesile ile olursa olsun neşredenler bir aya kadar hapis ve 50 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılırlar.

Neşriyat, sahiplerinin muvafakatile yapılmış ise suç teşkil etmez.

Madde 30 — Türk ceza kanununun 156 ıncı maddesi sarahati haricinde kendilerine mevdu vazifenin ifasından dolayı Büyük Millet Meclisi azasından, İcra Vekilleri Heyetinden ve resmî heyetlerle devlet memurlarından biri veya bir kaçı hakkında isim ve madde gösterilmiyerek müphem ve sui zannı davet edecek mahiyette mütecavizane yazı ve resimlerle Büyük Millet Meclisinin ve İcra Vekilleri Heyetinin ve resmî heyetlerle devlet memurlarının veya bir kısmının şeref ve haysiyeti ihlâl olunursa üç aydan altı aya kadar hapis ve 100 liradan eksik olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

Dokuzuncu fasıl ***Müstehcen neşriyat***

Madde 31 — Türk ceza kanununun 426 ve 427 inci maddeleri mucibince müstehcen sayılan maddeler halkın âr ve haya duygularını inciten ve ayıp sayılan şeylerdir.

Yukarıki tarîfin şümulüne giren bir san at veya ilim eseri, alâkadarlarının istifadesi için neşredilir, bu da eserin mevzu ve şekli ile neşir vasıta ve mahallinin nevi ve cinsi arasındaki münasebet karinelerde anlaşılırsa müstehcen sayılmaz.

Onuncu fasıl ***Şantaj***

Madde 32 — Bir kimsenin namusunu ihlâl edecek veya itibarını kırarak veya şöhret ve servetine zarar verebilecek bir maddeyi neşir vasıtasile ifşa etmek veya ifşa mahiyetinde olmayıp ta kendisinin şeref ve haysiyetine tecavüz teşkil edecek neşriyat yapmak tehdidile muayyen bir müddete ait abone bedelinden ve tarifeye tâbi ilânların muayyen ücretinden fazla bedel ve ücret veya bunlara muadil bir menfaati kendisi veya başkası için temin edenler ceza kanununun 192 inci maddesi mucibince ceza görürler.

On birinci fasıl ***Yalan neşriyat***

Madde 33 — Millî paranın kıymetini düşürecek veya dahil veya hariçte bu paraya karşı itimadı sarsabilecek vak'aları tasni veya tahrif ederek neşir ve işae edenler üç aydan üç seneye kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılır.

Madde 34 — Türk Ceza kanunu hükümleri haricinde olarak matbuatta bilerek yanlış metinler veya bir kimseye atfedilmiş sesikalar, yahut haddi zatinde doğru, fakat münfericacı tahrife uğratılmış metinler neşredenler bir haftadan

bir aya kadar hapis ve 10 liradan 50 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm olurlar.

On ikinci fasıl

Neşri memnu olan şeyler

Madde 35 — A - İddianamenin, son tahkikatın açılmasına müteallik kararın, bir cürme ait her hangi tahkikat evrakı ve vesikaların duruşmada okunmazdan evvel neşri memnudur. Ancak mahkemenin veya müddeiumuminin müsaadesile ve bütün gazetelere birden icrası lâzım gelen tebliğlerine tevfikân bu vesikaların neşri caizdir.

B - İsbatı caiz olmıyan söğme ve hakaret davasına ait zabıtların ve buna müteallik şikâyetnamelerin aynen ve hulâsaten neşri dahi memnudur.

C - Münderecatı umumî edep ve ahlâka dokunabilen tıbbî adli raporlarının da neşri yasaktır.

D - Muhakemesinin gizli olması kararlaştırılan dava zabıtlarının da mahkemenin müsaadesi olmadıkça neşri memnudur.

E - Ceza tahkikatı başladıktan sonra ilk tahkikat esnasında tahkikat hâkiminin muvafakatinin inzimamile ve hazırlık tahkikatı esnasında yalnız Cümhuriyet müddeiumumisinin emrile yapılmakta olan tahkikata ve adli muamelelere müteallik havadislerin ve cürmü yapanlarla cürme kurban olanların fotoğraflarının neşri menedilebilir.

Buna muhalefet ancak müddeiumuminin bu bapta yazılı emrinin gazete veya mecmua idarehanesine tebliğinden itibaren bir suç olur ve yazan 10 liradan 100 liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılır.

F - Neşri, caiz eski bir ilâmın sui niyetle ve yeni bir hükmün kezalik sui niyetle tekrar neşri söğme ve hakaret id-

diasile takibat yapılmasına ve ceza verilmesine mâni değildir.

G - Mahkeme müzakerelerinin neşri memnudur.

H - Bir ceza davasının başlamasından son hükmün verilmesine kadar hâkim ve mahkemenin kararları ve muameleleri hakkında mütalea serdedilemez.

İ - Gizli bakılmıyan boşanma davalarında ancak:

1 - İki tarafın ve şahitlerin isimleri, san atları ve adresleri,

2 - Mevzuu bahsolan ve karar verilen hukukî mes'e-lelerin kısaca izahı,

3 - Şahitlerin şahadetlerinin aynen olmamak şartile kısaca mevzuu,

4 - Hüküm fıkrası yazılabilir.

Bu madde hükümlerine muhalif hareket edenlerden 20 liradan 200 liraya kadar hafif para cezası alınır.

Madde 36 — Gazete ve mecmualar kendi namlarına piyango, tombala ve saire gibi her hangi bir suretle talih ve kur'a oyunları tertip edemiyeceği gibi böyle tertiplerin kupon ve yazı ve ilânları gazete ve mecmualarda neşredilemez. Hilâfına hareket edenler 200 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasile mahkûm olurlar.

Madde 37 — Türk ve ecnebi müelliflerin ilmi ve edebî ve felsefî eserleri müstesna olmak üzere halkın ahlâkî duygularına dokunabilen hakikî veya muhayyel surette haydutluk, hırsızlık veya diğer cinayetlerin icrasına veya bunları yapanların hayatı ve hareketlerine imtisale heves uyandırabilecek mahiyetteki matbualar neşri memnudur. Bu memnuiyete muhalif hareket edenler bir seneye kadar hapis ve 200 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılır. Tekerrürü halinde bu cezalar iki misli olarak verilir.

Madde 38 — İntihar vak'alarını mahallinin en büyük zabıta memurundan mezuniyet almaksızın neşretmek memnu-

dur. Mezuniyet alınarak neşri halinde dahi intihar edenlerin ve intihara teşebbüs eyliyenlerin resimleri basılmaz. Bu madde hükmüne muhalif hareket edenler bir haftadan bir seneye kadar hapis ve 25 liradan 200 liraya kadar para cezasına mahkûm olurlar.

Madde 39 — Türk Ceza kanununun 312 inci maddesinde yazılı suçları matbuat vasıtasile irtikâp edenlere bu maddedeki cezalar altıda bir arttırılarak verilir.

Madde 40 — Padişahlık ve hilafetçilik yolunda ve komünistlik ve anarşitliğe tahrik eden neşriyatta bulunulamaz. Hilâfına hareket edenlere altı aydan üç seneye kadar ağır hapis cezası verilir.

Madde 41 — Aile mevcudiyetini ve aile kurmak esasını sarsacak ve kadınlığın ana olmak hususundaki fikrî temayülünü zayıflatacak mahiyette her türlü neşriyat yasaktır. Hilâfına hareket edenlere bir aydan bir seneye kadar hapis cezası verilir.

Madde 42 — Bir gazete veya mecmuanın mes ulleri aleyhine dava açıldığı zaman Cümhuriyet müddeiumumisi veya şahsî davacı tarafından davanın açıldığı, gazete ve mecmuanın idarehanesine tebliğ ettirilir. Bu tebliğden sonra hükmün katdeşmesine kadar o gazete ve mecmualar yalnız takibat hakkında tek ve basit bir iş ardan başka hiç bir sebep ve bahane ile bir şey yazamaz ve müşteki de bir şey yazdıramaz. Bu madde hilâfına hareket edenler 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılır. Tekerrürü hal inde bu para cezasının azamî haddinden başka altı aya kadar hapis cezası verilir.

Madde 43 — Memurların ve bilfiil asker olanlarla ordu mensuplarının, dahilî ve haricî siyasî mes eleler hakkında mütaleaları askerlik ve vazife aleyhinde tenkitleri mutazammın ve inzibat ve itaata münafi olarak gönderdikleri makale

ve mektupların derç ve neşredilmesi memnudur. Bu memnuiyet hilâfına hareket edenler üç aya kadar hafif hapis cezası ile beraber 25 liradan 200 liraya kadar hafif para cezasına mahkûm olurlar. Neşredilen bu türlü yazıları yazmış olanların hüviyetlerini gizliyen gazete ve mecmuaların mes'ulleri bir haftadan altı aya kadar hapsolunur ve kendilerinden 50 liradan 200 liraya kadar ağır para cezası alınır.

Madde 44 — 3 mart 1340 tarih ve 431 numaralı kanunun hükmüne tevfikân Türkiye Cümhuriyeti hududu haricine çıkarılmış olanlarla 16 nisan 1340 tarih ve 481 numaralı af kanununun üçüncü maddesinde yazılı eşhasın gönderdikleri yazıları gazete ve mecmualarla neşretmek memnudur. Muhalif hareket edenler altı aydan 3 seneye kadar hapis ve 300 liradan aşağı olmamak üzere para cezasına mahkûm olurlar. Bu suretle neşrolunan yazılar bir suç teşkil ettiği takdirde ayrıca takibat yapılır.

Madde 45 — Kanun ve nizamnamelerin Resmî Gazete ile neşrinden evvel aynen neşri memnudur. Hilâfında hareket edenlerden 50 liraya kadar hafif para cezası alınır.

On üçüncü fasıl ***Suç olmiyan neşriyat***

Madde 46 — Resmî dairelerin malûmat ve beyanat vermeğe salâhiyetli memurlarının ve hükümetçe tanınmış ajansların verdikleri haberlerin neşri suç teşkil etmez.

Madde 47 — A - Ceza kanununun 486 ıncı maddesi hükmünce bir dava esnasında iki taraf veya vekilleri tarafından dava hakkında mahkemeye verilen evrakın ve serdolu-nan müdafaaların muhtevi olduğu tahkir lâfızlarının neşri mahkemece geri alınması emredilmiş olmadıkça caizdir.

B - Mahkeme huzurunda davaya aidiyeti olmadığı halde üçüncü şahıslar aleyhine yapılmış ve mahkemece geri alınması emredilmemiş hakaretlerin neşrinden dolayı gazete ve mecmualar takip edilemez. Haklarına tecavüz edilmiş olan üçüncü şahıslar ancak iki taraf ve vekilleri aleyhine medenî ve cezaî takibatta bulunabilirler.

On dördüncü fasıl ***Cevap hakkı***

Madde 48 — Gazete veya mecmuanın mesulleri matbuanın neşriyatından tevellüt edebilecek her türlü hukukî ve cezaî mes'uliyetlere halel gelmemek üzere bir memurun vazifesine müteallik fiillere ait olarak gazete ve mecmualarda yapılan neşriyat hakkında bir devlet memuru veya salahiyetli makam tarafından gönderilen cevapları meccanen neşretmeğe mecburdur.

Cevap ve tashihler gazete veya mecmuanın bu cevap ve tashihlerin vüsulünü müteakip ilk çıkacak nüshasının aynı sütunun aynı punctu harflerle hiç bir ilâve tayyolunmaksızın neşredilecektir.

Neşriyat devlet memurunun şahsına da taallûk ettiği takdirde bu memur ayrıca cevap vermek hakkına maliktir.

Bir gazete veya mecmua neşriyatında zikir ve telmih edilen hakikî veya hükmî şahısların o neşriyata cevap vermeğe hakları vardır. Cevap, gönderenin imzasını havi olmak ve talluk eylediği yazının iki mislini geçmemek lâzımdır.

Cevap gazete ve mecmua hakkında hakareti mutazammın sözleri ve suç teşkil edebilecek mahiyetteki ifadeleri havi olursa veya neşrinden üç ay geçmiş ise dercinden imtina edilebilir. Cevap ve tashihin dercinden imtina halinde imtinanın

sebepleri derhal mahallinin Cümhuriyet müddeiumumilerine yazı ile bildirilir.

Gazete için hakareti mutazammın veya suç teşkil edebilecek mahiyetteki ifadeleri havi cevaplar da müddeiumumilik gazetesinin talebi üzerine münasip göreceği tadilleri yapar. Bu tadillerden sonra cevabın neşrinden imtina edilemez.

Cevabın neşrinden sonra gazete veya mecmua aynı me-mura veya aynı şahsa ve aynı mes'eleye taallûk eder, yeni mahiyette neşriyat yaparsa yukarıdaki şartlar dairesinde **ve** bu defa yazının üç mislini tecavüz etmemek üzere tekrar bir cevap neşrine mecburdur.

Bu mecburiyetlerden imtina halinde yirmi beş liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Hakkında neşriyat yapılan şahıs ölmüş ise cevap vermek hakkı karı koca, usul ve fûruuna intikal eder. Bunlardan biri tarafından cevap ve tashih hakkının kullanılması diğerlerinden bu hakkı iskat eder.

On beşinci fasıl ***Kararların neşri***

Madde 49 — Gazete veya mecmua münderecatından dolayı kendilerinin mahkûmiyetlerini mutazammın verilecek hüküm aynı gazete veya mecmua ile o hükmün tebliğinden itibaren o gazete veya mecmuanın çıkacak nihayet ikinci nüshasında ve mahkûmiyeti icap ettiren yazıların çıkmış olduğu sütunda aynı puntu harflerle ve o gazete veya mecmua tatil edilmiş ise müddeiumumi veya alâkadarların talebi üzerine masarifi mahkûma ait olmak şartile hâkim ve mahkeme reisinin tensip edeceği diğer bir gazetesinin tekabül edecek sütununda ve o sütunda ve mutat ilân tarifesine göre verilecek bir ücret mu-

kabilinde neşrolunur. Neşir masrafları yine mahkûma ait olmak şartile alâkadarları dilerlerse diğer nihayet üç gazete ile neşrine hükmolunabiîr.

Neşriyattan dolayı mahkûm edilen gazete veya mecmua mahkeme hükmünü neşretmezse ayni mahkeme 200 lira ağır para cezası hükmeder. İsrar vukuunda para cezası iki kat hükmolunmakla beraber bu hükmün tebliği üzerine de koymazsa her teahhur eden gün için 100 lira para cezası alınır.

On altıncı fasıl

Gazete ve mecmuaların kapatılması

Madde 50 — Memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararile gazete veya mecmualar muvakkaten tatil olunabilir. Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın neşrine devam edenler hakkında 18 inci madde hükmü tatbik olunur.

Bu suretle kapatılan bir gazetenin mes'ulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz.

On yedinci fasıl

Matbuaların toplatılması

Madde 51 — Yabancı bir memlekette çıkan bir gazete veya mecmuanın Türkiye'ye sokulması ve dağıtılması İcra Vekilleri Heyeti kararile menolunabilir.

Dağıtılan nüshalar karardan evvel, İcra Vekilleri Heyetinden müstacelen karar alınmak üzere Dahiliye Vekilinin emrile toplattırılabilir. Menolunmuş gazeteleri memnuiyeti bilerek Türkiye'ye sokan ve dağıtanlardan 300 liraya kadar ağır para cezası alınır.

Madde 52 — Âdaba münafî müstehcen resimleri havi neşriyat Cümhuriyet müddeiumumilerinin emrile toplattırılabilir.

On sekizinci fasıl ***Tazminat ve manevî zarar***

Madde 53 — Matbuat cürümlerinden ve matbuat vasıtasile yapılacak suçlardan dolayı hükmolunacak tazminat ve mahkeme masrafları gibi hukukî ve malî mes'uliyetlerden cezaya mahkûm olanlarla beraber sermaye koyanlar müteselsilen mes'uldürler.

On dokuzuncu fasıl ***Müruru zaman***

Madde 54 — Matbuat vasıtasile yapılan suçlar altı aylık müruru zamana tâbidir.

Yirminci fasıl ***Takip ve muhakeme usulleri***

Madde 55 — Türk Ceza Kanununun 426, 427, 480 ve 482 inci maddeleriyle bu kanunun 18 inci maddesinin (a) ve (b) fıkraları ve 8, 19, 20, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 44, 47, 48 inci maddeleri şümulüne giren suçlardan dolayı hazırlık tahkikatı yapılmaz.

Madde 56 — Matbuat vasıtasile irtikâp edilen ağırceza mahkemesinin vazifesine dair suçlardan gayri suçlar Cümhu-

riyet müddeiumumiliğinin iddianamesile doğrudan doğruya mahkemeye verilir. Müstehcen mahiyetteki neşriyattan dolayı gazete veya mecmuanın intişarı mahzurlu görülürse Cümhuriyet müddeiumumiliğince gazete veya mecmuanın muvakkaten tatili ve lüzumu halinde de maznunların tevkifi mahkemenin her safhasında davayı görecektir olan mahkeme veya hâkimden istenir. Bu talep duruşmadan evvel vaki olursa mahkeme veya hâkim evrakı tetkik ederek tatil ve tevkif hakkında bir karar verir. Beraet kararı ile tatil kararı kalkar. Mahkûmiyet halinde mahkûmun mahkûm olduğu müddet veya para cezasının ödenmesinden dolayı ne miktar hapis cezası lâzım geliyorsa o miktara muadil olacak ve Ceza Kanununun 25 inci maddesinde muayyen müddetin azamî haddini geçmeyecek bir müddetle gazetenin tatiline dahi hükmolunabilir.

Gazete veya mecmualarını karar hilâfına neşredenler hakkında üç aydan aşağı olmamak üzere hapis ve 200 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

Madde 57 — Bir suçta müşterek olanlardan bir veya bir kaç hakkında dava açılması izin almağa bağlı olur ve iznin alınmaması veya her hangi bir suretle tebligat icra edilmemesi sebebiyle geçecek zaman matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçların muhakemesi için bu kanunda kabul edilen sür'ati tehir edecek mahiyette görülürse bu kabil maznunlar hakkındaki muhakemenin muvakkaten tatiline karar verilebilir. Müteakib davalarda maznunlardan biri hakkında dava açılması izin almağa bağlı olduğu takdirde birleştirilmiş olan davalardan birinin veya bir kaçının mes'elenin mahiyetine göre muvakkaten tatiline karar verilebilir.

Madde 58 — Matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçlardan dolayı lüzumuna göre Cümhuriyet müddeiumumilerince yapılacak hazırlık tahkikatının nihayet bir hafta zarfında ik-

mali lâzımdır. İlk tahkikata tâbi suçlardan bu tahkikat en kısa bir zamanda neticelendirilir.

Madde 59 — Mahkemeler maznunun ikametgâhı itibâ- rile mahkemeye celbedilmesi için lâzım gelen müddeti nazarı dikkate alarak duruşmaları Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunundaki müddetlerle mukayyet olmıyan en kısa bir zamana tayin ederler. Kat'î bir zaruret olmadıkça duruşmalar arasında beş günden fazla ara verilemez. Daha uzun bir müddete ihtiyaç görülürse bunun sebepleri kararda tafsilen tesbit olunur. Duruşmanın hitamında Cümhuriyet müddeiumumisinin iddiasını hemen serdetmesi lâzımdır. İşin ehemmiyetine göre müddeiumumilikçe evrakın tetkikine ihtiyaç gösterilirse bunun için en çok üç gün mühlet verilir. Cümhuriyet müddeiumumisi tarafından iddia serdedildikten sonra maznunun müdafaasını hazırlıyamadığı anlaşılırsa bunun için kendisine en çok beş gün mühlet verilir. Müdafaadan sonra hemen ve nihayet üç gün içinde hüküm tefhim olunur.

Madde 60 — Matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçlardan dolayı sadır olan karar ve hükümler aleyhine tevessül olunacak kanun yolları Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ahkâmına tâbidir.

Temyiz Mahkemesinde maznunun celbedilmesi hususunda yukarıki maddeler hükümleri tatbik olunur. Asliye mahkemelerince tayin olunan ceza miktar ve müdafaâ hakkını ihlâl etmiyen usul hataları nakız sebebi teşkil edemez. Nakzolunan hüküm; mahkûmiyete esas fiilin suç teşkil etmediği noktasından nakzolunursa Temyiz Mahkemesi beraet kararını verir.

Temyiz Mahkemesi hükmü asliye mahkemesinin suçun vafında hata ettiği noktasından nakzeder ve bu da cezanın ağırlaşmasını mucip olmazsa bu hatayı tashih etmek suretile davayı hükme bağlar.

Madde 61 — Kanunî tebliğ muamelelerinde gazete idarehanesi, gazete sahibi ile umumî neşriyatını idare eden zatın kanunî ikametgâhları sayılır.

Madde 62 — Ağır cezayı müstelzim maddelerden maada suçlar asliye mahkemesinde görülür.

Madde 63 — Müddeiumumi ve hâkimler vazifelerini bu fasılda yazıldığı sür at ve müddetlerde muhik bir sebep olmaksızın ifa etmezlerse haklarında Hâkimler Kanununun 22 inci maddesi hükmüne tevfikân kıdem tenkisi ve icabına göre ondan sonra gelen inzibatî cezalar tatbik olunur.

Madde 64 — Matbuat suçlarından haklarında takibata başlananlar mahkeme huzurunda da şifahen vekil gösterebilirler. Ancak üç gün zarfında vekâletnamenin asıl veya tasdikli suretini mahkemeye vermeleri şarttır.

Yirmi birinci fasıl ***Devlet daire ve müesseselerine ait*** ***gazete ve mecmualar***

Madde 65 — Devlet daire ve müesseseleri tarafından neşredilen resmî gazete veya mecmualar bu kanunun matbuat vasıtasile irtikâp edilen suçlar hakkında ve neşriyattan kendini mutazarrır addeden kimselerin gönderecekleri cevapları neşretmek mecburiyeti hususunda kabul ettiği hükümler haricindeki mükellefiyet ve şartlardan müstesnadır.

Bu gazete veya mecmualar vasıtasile irtikâp edilen suçlardan dolayı gazetenin doğrudan doğruya idaresinden mes'ul olanlarla birlikte suç mevzuu olan yazı veya resim sahibi müştereken mes'ul olurlar. Bu hususta memurin muhakematı hakkındaki kanun hükümleri cereyan etmez.

Yirmi ikinci fasıl ***Kanunun tatbiki***

Madde 66 — 16 temmuz 1325 tarihli Matbuat Kanunu ve zeyillerile Matbaalar Kanunu ve Hakkı Telif Kanununun bu kanuna muhalif hükümleri mülgadır.

Madde 67 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 68 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Ve-killeri Heyeti memurdur.

Yirmi üçüncü fasıl ***Muvakkat maddeler***

Muvakkat madde A — Bu kanunun mer'iyete girdiği tarihte çıkmakta olan bütün gazete ve mecmualar kanunun neşri tarihinden itibaren 15 gün içinde beyanname vererek bu kanun hükümlerine uymağa mecburdurlar.

Bu zamana kadar neşriyat sahip ve bu kanunla ilga edilmekte olan 16 temmuz 1325 tarihli matbuat kanunu ile tayin edilmiş mes ul müdürlerin mes'uliyeti altında devam edebilir.

Muvakkat madde B — Bu kanunun neşri tarihinde gazete ve mecmuaların çalışmakta olan sahip, başmuharrir ve umumî neşriyatını idare edenler kanunun tahsil derecesi noktasından koyduğu kayıtlardan kanunun neşri esnasında filen bulundukları vaziyetlere maksur kalmak şartile 3 sene müddetle müstesna tutulurlar.

30/7/1931

**1525 numaralı Şose ve Köprüler
kanununun bazı maddelerinin tadili hakkında
Kanun**

Kanun No. 1882

Kabul tarihi: 25/7/1931

Neşri tarihi : 2/8/1931

Madde 1 — Yol vergisinin naktî kısmı senede maktuan dört liradır. Bu miktar ledelicap vilâyet umumî meclisleri kararile nihayet altı liraya kadar çıkarılabilir.

Yol vergisi Tahsili Emval Kanununa tevfiikan tahsil olunur ve vilâyet umumî meclislerince tesbit edilecek aylarda ve iki müsavı taksitte alınır. Son taksit nihayeti mart gagesini tecavüz edemez. Taksit zamanları valiler tarafından bir ay evvel mutat vasıtalarla neşrü ilân olunur. Tahakkukat aylan içinde yol vergisini nakten ödemeyi taahhüt edenlerin bu vaziyetleri bilâhare tebdil edilmez.

Madde 2 — Her mükellef başına dört ilâ altı lira hesaba bile tahsilât vuku buldukça % 15 i Nafia Vekâleti hissesi olarak ziraat bankalarına yatırılıp geri kalan kısım varidat olarak vilâyet hususî idarelerine bırakılır.

Madde 3 — Yol vergisinin bedenî kısmı senede dört liraya mukabil altı gün ve dört liradan fazla alınacak her lira ve küsur için birer günlük iş miktarından ibarettir.

Bedenen çalışacakların senede beş aydan dun olmamak üzere mesai zamanlarile bulundukları vilâyet dahilinde vilâyet yol işlerinin icabatına göre mahalli ikametlerinden azamî on saati geçmemek üzere iş mahallerine kadar olan mesafelerin tayini vilâyet umumî meclislerine aittir.

Madde 4 — Bedenen çalışacaklar için, umumî meclislerde tesbit olunacak mesai ayları içinde tatbik olunmak üzere vali tarafından senede bir defa alâkadar daire reislerinin de iştirakile vilâyet daimî encümeni tarafından senelik iş programı tertip olunur.

Bu programlar Nafiaca vilâyet dahilinde vücade getirilecek işe göre köy ve mahalle üzerine kafiye kafiye ve bütün amelenin çalıştırılmasını mümkün kılacak veçhile tertip ve bedenen çalışacaklar, bu programa tevfikân mahallî hükümetince toplu olarak iş mahallerine sevk olunurlar.

Senelik iş programları mesai aylarının hulûlünden lââkal bir ay evvel tertip, vesaiti münasebe ve mutade ile vali tarafından ilân olunur.

Bu programa tevfikân dahil bulunduğu kafiye ile birlikte kendilerine tayin olunacak zamanda gösterilecek iş mahallerine gelmeyenler ondan sonraki kafiyelelerde işe kabul edilmezler. Ancak mükellefin mensup olduğu kafiyele iştirak, edememesi vali ve kaymakamlarca takdir edilecek makbul bir özürden mütevellit olduğu tebeyyün ettiği halde bu gibi mükelleflerin diğer mesai aylarında çalıştırılmaları caizdir.

Madde 5 — Hususî idareler varidatından Ziraat Bankası aidatı verilmez.

Madde 6 — 1525 numaralı şose ve köprüler kanununun yukarıdaki maddelere muhalif olan ahkâmı ile 20 inci maddesi ve 1618 numaralı kanun hükümleri mülğadır.

Madde 7 — Bu kanun 1 haziran 1931 tarihinden muteberdir.

Madde 8 — Bu kanunun hükümlerini icraya Nafia, Maliye, Dahiliye ve Adliye Vekilleri memurdur.

29/7/1931

**Ankara Şehri İmar Müdürlüğünce yapılacak
istikraz hakkında
Kanun**

Kanun No. 1883

Kabul tarihi: 25/7/1931

Neşri tarihi : 3/8/1931

Madde 1 — Karşılığı Hâzinece kabul olunacak şekilde temin edilmek şartile Ankara Şehri İmar Müdürlüğü millî bankalardan borç olarak 150,000 lira almağa ve buna Maliye Vekâleti kefalet etmeğe mezundur

Madde 2 — Birinci madde mucibince yapılacak istikraz hasılı İmar Müdürlüğünün 1931 malî senesi bütçesinin varidat kısmında (istikraz hasılı) namile açılacak bir fasla irat, diğer taraftan masraf kısmında (caddelerin tevsi ve mezarlık tesisi) namile açılacak fasla tahsisat yazılarak sarfolunur.

Madde 3 — İmar Müdürlüğünün vazifesi dahilinde olup lüzum ve zarurete mebni ifası İcra Vekilleri Heyetince Ankara Belediyesine havale edilecek işlerin bedeli İmar Müdürlüğü bütçesinin bu faslından mezkûr belediye veznesine verilir.

Madde 4 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5 — Bu kanunun tatbikına Maliye ve Dahiliye Vekilleri memurdur.

29/7/1931

—————

**Türk Ceza kanununun 158 inci maddesine
iki fırka ilâvesine dair
Kanun**

Kanun No. 1884

Kabul tarihi: 25/7/1931

Neşri tarihi : 3/8/1931

Madde 1— Türk Ceza Kanununun 158 inci maddesine aşağıdaki fıkralar ilâve olunmuştur:

Tecavüz Reiscümhurun ismi sarahaten zikredilmiyerek ima veya telmih suretile vaki olsa bile mahiyeti itibarile bu tecavüzün Reiscümhurun şahsına matufiyetinde tereddüt edimiyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmuş addolunur.

Riyaseticümhur makamına ve Reiscümhurun şahsına karşı edep ve hürmete münafi hareket ve neşriyatta bulunanlar altı aydan üç seneye kadar hapsolunurlar.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerinin icrasına Adliye Vekili memurdur.

29/7/1931

**10 Haziran 1930 tarihli mukavelenameye göre idaresi
lâzım gelen emval hakkında
Kanun**

Kanun No. 1883

Kabul tarihi: 25/7/1931

Neşri tarihi : 3/8/1931

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyetile Yunan Hükümeti

arasında mübadelei ahaliye dair Lozan muahedenamesi ve Atina itilâfnamesinin tatbikatından mütevellit mesailin sureti kat'iyede halli hakkındaki 10 haziran 1930 tarihli mukavelename hükümlerine tevfikân sahiplerine iadesi lâzım gelen gayri menkul mallar hakkında aşağıda yazıldığı veçhile muamele olunur.

1 - Bu gayri menkul mallardan elyevm hükümetin, idarei mahalliyelerin ve belediyelerin emrinde veya işgalinde bulunanlarla Hükümet tarafından bilâ bedel devlet müessesatı ile millî müesseselere terk veya tahsis edilmiş olanlar bilâ kaydüşart tahliye ettirilir.

Takdiri bedelle verilmiş olanlar da bedelleri iade edilmek suretile tahliye ettirilir.

2 - Bu gayri menkullerden her hangi bir suretle füzulen işgal edilip te şagillerine tapu verilmemiş olanları mahkeme kararma hacet kalmaksızın idareten tahliye ettirilir. Bu suretle tahliyeye mecbur tutulan şagillerin tahliyeden sonra mahkemeye müracaat hakları mahfuzdur.

3 - Bu gayri menkullerden teffiz ye tahsis suretile temlik ve tapuya raptedilmiş olanları iptidaen teffiz veya tahsise esas ittihaz edilen kıymet üzerinden mecburî istimlâke tâbi tutulur.

4 - Bu gayri menkullerden müzayede suretile satılmış veya Borçlanma Kanununa tevfikân temlik edilmiş olanlar tapuya raptedilmiş olsun olmasın şimdiye kadar istifa edilmiş olan bedellerde ihaleden mütevellit masrafları yekûnu üzerinden mecburî istimlâke tâbi tutulur.

5 - Mülkiyeti her hangi bir sebep ve suretle mahkeme kararile ahali uhdesinde takarrür etmiş olan gayri menkul mallar hakkında mahkeme hükümleri caridir.

Madde 2 — 3 ve 4 üncü fıkralarda yazılı gayri menkul mallardan tefriki kabil olmıyan inşaat, tamirat, tesisat gibi

zevait ve ilâvelerin sahipleri, bunların bedellerini mal kendisine iade olunan kimseden dava edebilirler.

Madde 3 — Bu suretle tahliye ettirilen veya istimlâk edilen gayri menkul mallar Muhtelit Mübadele Komisyonu bitaraf azasının irae edeceği sahiplerine teslim olunur. Muhtelit Mübadele Komisyonu Türk Heyeti Murahhasınca iadesi İstanbul Vilâyetinden talep edilecek gayri menkullerin tahliyesi için azamî on beş gün mühlet verilerek inkızasında tahliye edilmediği takdirde vilâyetçe idareten tahliye ve mezkûr heyetin gösterdiği sahiplerine teslim olunur.

Madde 4 — Maliye Vekâleti yukanki maddelerde yazılı istimlâk bedelleri mukabilinde bir buçuk milyon liraya kadar yüzde beş faizli hazine bonosu ihracına mezundur.

İstimlâk bedelleri bu bonolarla tesviye olunur.

Bu suretle ihraç olunacak bonolar müzayede ve münakaşalarda teminat mukabilinde ve bu kanunun neşrinden sonra satılacak millî emlâk bedellerine mukabil nakit olarak kabul edilir ve en nihayet 1933 malî senesi nihayetine kadar tamamen itfa edilir.

Madde 5 — iadesi takarrür eden bu gayri menkullerde ikamet eden ve kanunen iskân hakkını haiz olan muhacir, mülteci ve harikzedelere ellerinden alınan gayri menkul mukabilinde İstanbul ve İzmir haricinde iskânı adî derecesinde emval meccanen temlik ve harç alınmaksızın tapuya raptedir.

Madde 6 — Bu gayri menkuller, müteveffizinden başka bir şahıs uhdesine geçtiği ve bu şahsın istimlâk mukabili verilen bono bedelinden fazla mütalebesi olduğu takdirde aradaki fark için müteselsilen lâzım gelenlere rücu hakkı mahfuzdur.

Madde 7 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 8 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Ve-killeri Heyeti memurdur.

29/6/19331

1886 numaralı kanun 1706 numaralı Jandarma kanununun 9 uncu maddesinin son fıkrasındaki (Büyük Erkânı Harbiye Reisliğine malûmat verilir) cümlesinin (Büyük Erkânı Harbiye Reisliğinin mütaleası alınır) şeklinde tadili hakkında olup Resmî Gazetenin 1863 numaralı nüshasında münderiçtir.

1887 numaralı kanun Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Hükümeti arasında aktedilen uzlaşma, hakem ve adlî tesviye mukavelenamesinin tasdiki hakkında olup Resmî Gazetenin 1865 numaralı nüshasında münderiçtir.

1888 numaralı kanun ikinci Balkan konferansı hatırası olarak çıkarılacak posta pulları hakkında olup Resmî Gazetenin 1863 numaralı nüshasında münderiçtir.

İcra vekilleri heyeti kararnameler :

H Ü L Â S A:

Belediye mezarlıkları hakkında:

Kararname No. 11410

Neşri tarihi :9/8/1931

1580 numaralı kanunun 160 ıncı maddesine tevfi kan Mezarlıklar hakkında Dahiliye Vekâletince tanzim olunup Şûrayı Devlet Tanzimat Dairesi ile Heyeti Umumiyesince tetkik ve 22 haziran 1931 tarih ve 5134 numaralı tezkere ile tevdi olunan merbut nizamnamenin mer i yete vaz'ı, İcra Vekilleri Heyetinin 1/7/1931 tarihli içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur.

1/7/1931

REİSİCUMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Adliye Vekili
Yusuf Kemal

Millî Müdafaa Vekili
Zekâi

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Hariciye Vekili
Dr. Tevfik Rüştü

Maliye Vekili
M. Abdülhalik

Maarif Vekili
Esat

Nafia Vekili
Hilmi

İktisat Vekili
Mustafa Şeref

Sıhhat ve İçtimaî M. V.
Dr. Refik

Belediye mezarlıkları nizamnamesi

Fasıl: 1

Mezarlıklar hakkında umumî hükümler

Madde 1 — Belediyeye devrolunan mezarlıklar iki kısımdır :

1 - Vakfa ait tapulu tapusuz umumî mezarlıklardır ki bütün hukuk ve vعاibi ile belediyeye intikal etmiştir.

Bu vakıf mezarlıklara ait ne kadar mevkuf varidat ve akarat ve tenmiyesi meşrut nukut var ise belediyeye aittir.

Bu varidat ve akarat ve nukut müstakil olmayıp ta diğer vakıflar ile memzuç ise evkaftan belediyeye devrolunan sular hakkında 12 ağustos 1928 tarihli nizamnamedeki usul dairesinde evkafça hisse ayrılır ve belediyeye verilir.

2 - Metruk ve sahipsiz mezarlıklar. Bu mezarlıklar dahi belediyeye intikal etmiştir.

Madde 2 — Belediyeye dervolunmıyan fakat murakabesi ve ölü gömülmesi için ruhsat verilmesi belediyeye ait olan mezarlıklar üç kısımdır.

1 - Tapu ile tasarruf olunan mezarlıklar.

2 - Şahıslara ve ailelere ait hususî vakıf mezarlıklar.

3 - Cami harimlerindeki mezarlıklar. (Evkafa ait olan bu mezarlıklar bahçelerden başka bir şekilde kullanılamaz, ve başka maksatlar için kullanılmasına ruhsat verilemez.)

Birinci ve ikinci maddelerde mezkûr mezarlıklar başka maksatlarda kullanılmak istenildiği vakit sahiplerinin belediyeye müracaat edip ruhsat almaları ve ruhsat aldıktan sonra

belediyenin göstereceği şartlar altında kabirleri nakletmeleri mecburidir.

Mezarlıkların başka maksatlar için ne zamandan itibaren kullanılabilceği sıhhiye memurları tarafından yapılacak tetkikat neticesinde verilecek rapora göre belediyece tayin olunur.

Madde 3 — Belediyeye devrolunan mezarlıklar ile mezarlıklara vakfedilmiş binalar, akarlar, varidatlar, tenmiyesi meşrut akçeler hakkında belediyeler ile evkaf arasında bu nizamnamenin neşri tarihinden itibaren üç ay zarfında müştereken üç defter yapılır. Biri belediyede diğeri evkafta kalır, üçüncüsü tapuya verilir.

Belediye reisinin tahriren müracaatı ve en büyük mülkiye memurunun havalesi üzerine tapu idaresi belediye namına gayri menkuller için tapu verir.

Madde 4 — Mezarlıktan bozma arsalar ile arsa satışları hakkında aşağıdaki muameleler yapılır:

1 - Evkafça taksit ile satılmış olan mezarlıklar bedelinden Belediye Kanununun neşri tarihi olan 1930 senesi nisanının on dördüncü günü henüz alınmamış taksitleri var ise bu taksitler belediyece tahsil olunur.

2 - Arsa haline konulmuş olan mezarlıklar 14 nisan 1930 tarihine kadar satılmamış ise belediyeye devrolunurlar.

3 - Arsa haline konulmuş olan mezarlıklar üzerine bina yapılmış ise bina ve binaya merbutiyeti zarurî ve tabî olan arsalar evkafa aittir.

Madde 5 — Belediyece tesbit olunan umumî mezarlıktan başka yerlere ölü gömülmesi yasaktır.

Umumî Hıfzıssıhha Kanununun 211 ve 218 inci maddelerine göre yapılacak muameleler bu hükümden müstesnadır.

Madde 6 — Belediyeye devrolunan mezarlar ve mezar-

lıklardan tarihî kıymeti haiz olanlar Muhafazai Abidat Nizamnamesi mucibince muamele görür.

Bu mezarlarda kalmış olan kemikler, alâkadarları tarafından istenilirse onlara verilir. Alâkadarı yoksa belediye tarafından umumî mezarlıklara nakal ile muhafaza olunur.

Fasıl : 2

Belediye mezarlıklarının tesis, tanzim ve tezyini

Madde 7 — Kanunen muayyen olan on sene müddet zarfında belediyeler ihtiyaca göre bir veya müteaddit mezarlık tesis ederek idare edeceklerdir.

Madde 8 — Yeni tesis edilecek mezarlıklar hakkında, Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâletince Dahiliye Vekâletile müştereken tanzim olunacak talimatname aşağıdaki esasların ne suretle yapılacağını gösterecektir:

1 - Beldenin nüfusuna ve senelik umumî vefiyatına göre tesis edilecek olan mezarlıkların genişliği, mevkii ve meskenlere mesafesi, toprağının vasıfları, su menbalarına ve mecralarına zararı olup olmadığı;

2 - Bugün mevcut olup belediyece istimaline muvakkaten müsaade edilen mezarlıkların fennî ve sıhhi şartları haiz olup olmadığı ve tamamen veya kısmen terki veya istimalde devam icap edip etmediği;

3 - Cenazelerin yıkattırılması, kefenlenmesi ve gömülmesi ve icabı halinde tekrar mezarlıktan çıkarttırılması.

Madde 9 — Belediyeler ölü gömülmesine tahsis olunacak mezarlıkları, Umumî Hıfzıssıhha Kanununun 212 inci maddesi mucibince hariçten insan ve hayvan girmesini men için etrafını lâakal iki metre irtifamda mevkiin ehemmiyetine

ve belediyenin kudreti mâliyesine göre taştan, tuğladan veya kerpiçten bir duvar ile muntazam bir surette tamamen çevirecekler ve bu duvarı daima iyi halde muhafaza edeceklerdir.

Madde 10 — Her mezarlığın muntazam ve mazbut yalnız bir kapısı olacaktır. Bu kapı her zaman kapalı bulunacağı cihetle bekçinin işiteceği bir yere bir çingirak konacaktır.

Madde 11 — Mezarlıkların her şeyden evvel aşağıdaki esasları ihtiva eden bir plânı yapılacaktır:

A: Mezarlıkta vaziyete göre, kapıdan itibaren geniş bir yol bulunacaktır.

B: Yine kapıdan itibaren mezarlık duvarının iç tarafını dolaşacak bir yol bırakılacaktır.

C: Mezarlık lüzumu kadar yol ve küçük yollarla muntazam adalara ayrılacaktır.

Ç: Mûnâsîp yerlerde lüzumu kadar genişlikte bir veya müteaddit meydanlar açılacaktır.

D: Mezarlıklarda kar ve yağmur sularının birikmesine meydan verilmiyecek surette sel yolları veya mecraları yapılacaktır. Bu sular umumî mecra varsa oraya yok ise üstü kapalı derin bir çukura akıtılacaktır.

E: Mezarlıklarda daimî surette bulunması lâzım gelen memurlar ve müstahdemler için esbabı istirahatı cami bir bina yapılacaktır.

F: Mezarlar, mezarlıklardaki adacıklar içinde ve muntazam hatler üzerinde sıralanacak ve mezarların müteselsil bir sıra numarası olacaktır,

G: Mezarlık içerisinde açılacak en geniş yol ölü araba ve kamyonlarının serbestçe girip manevra yapmasına müsait olacak genişlikte bulunacaktır.

H: Mezarlığı şehre bağlayan yol daima iyi bir halde muhafaza edilecektir.

Madde 12 — Mezarlık dahilinde en geniş yolun ve ikinci derecede yolların iki tarafı ağaçlanacaktır.

Madde 13 — Mezarlıklar, güneşin girmesine ve havanın cereyanına mâni olmayacak tarzda, servi gibi, mümkün mertebe yaz ve kış yeşil duran ve dalları yayvan olmayın ağaçlarla ve mümkün olan yerlerde çiçeklerle tezyin edilecektir.

Madde 14 — Mümkün olan yerlerde mezarlık içerisine kadar borularla su getirilip çeşme yapılır. Mümkün olmayın yerlerde mezarlıktan 1 00 metre uzakta kuyu açılarak su getirilir. Mezarlıklar içinde kuyu açılmaz.

Madde 13 — Mezarlığın dahili daima temiz tutulacak, ottan, süprüntüden hali bulundurulacak ve yolları, parmaklıkları iyi halde muhafaza edilecektir. Mezar taşlarının kirlenmesine ve yosun tutmasına meydan bırakılmıyacaktır.

Fasıl : 3

Mezarlıkların inzibatı

Madde 16 — Mezarlıklar baklandaki yasakların başlıcaları şunlardır:

A - Mezarları çeviren duvar, parmaklık, örgü, çerçeve ve saire gibi mânilere çıkmak ve tırmanmak,

B - Mezarların üstüne çıkmak veya oturmak, her ne suretle olursa olsun bunları tahrip etmek, çiçek, fidan, ağaç veya her hangi bir nebatı koparmak veya sökmek, mezarlar üzerine konmuş eşya ve işaretleri kaldırmak; yerlerini değiştirmek,

C - Mevcut yollar haricinde gezinmek, her ne suretle olursa olsun ziyaretçilerin huzur ve sükûnunu ihlâl etmek,

Ç - Mezarlıklara her ne suretle olursa olsun zarar vermek ve ölüere karşı hürmetsizlik gösterecek hareketlerde bu-

lunmak, (bu gibi hareketlerde bulunanlar mezarlıktan çıkarılır.)

Madde 17 — Sarhoşların, dilencilerin, ayak satıcılarının, yanında velisi bulunmıyan çocukların, beraberinde köpek ve sair hayvanat getirenlerin mezarlıklara girmesi yasaktır.

Madde 18 — Cenaze nakleden vasıtalarından maada cenaze alayına iştirak eden veya ziyaretçi getiren araba, otomobil ve sair her türlü nakil vasıtalarının mezarlık içerisine girmesi yasaktır. Yalnız mezarların inşasına ve tezyinine mahsus malzeme getiren arabalar mezarlık idaresi tarafından irae olunan yollardan geçmek şartile mezarlığa girebilirler.

Madde 19 — Güneş battıktan sonra mezarlıklara hariçten kimse giremez ve vazifedarlar bile misafir kabul edemez.

Fasıl :4 *Mezarlar*

Madde 20 — Umumî mezarlıklar dahilindeki mezarlar üç sınıfa ayrılır:

A - Birinci sınıf mezarlar: Aile metfenleridir. Bunlar, belediyece tayin edilecek bir bedel mukabilinde en çok (3X4)=12 metre murabbai olmak üzere daimî surette temin olunmuş mahallerdir ki doğrudan doğruya o aile efradına intikal eder, ihtiyaç halinde bir aileye bunlardan birden fazlası verilebilir.

Bu gibi mahallerin sahipleri ayrılan kısmın etrafını muntazam surette çevirmeğe, yer altında lahit yaptıрмаğa mecburdurlar. Üzerine taştan ve saireden tezyinat ve tesisat yaptırabilirler.

B - İkinci sınıf mezarlar: Şahsa mahsus metfenlerdir.

Bunlar belediyece tayin olunacak bir bedel mukabilinde

daimî surette temin olunmuş mahallerdir. Sahipleri mezarın etrafında parmaklık yapmak, taş dikmek lâhit yaptırmak hakkına malik olurlar. Bu gibi mahallerin eb'adı (3X1,50) =4,50 metre murabbıdır.

Her belediye meclisi satılacak birinci ve ikinci sınıf mezarlara ait bedeller hakkında bir tarife tanzim edecektir.

C - Üçüncü sınıf mezarlar: Bu mezarlar parasızdır ve mezarlıkaki adacıklar içerisinde evvelce tayin edilen muntazam bir sıra dahilinde birbirini takip eder ve ölümler sıra ile gömülür.

Madde 21 — Birinci sınıf mezarlar mezarlıkta en geniş yol üzerinde, ikinci sınıf mezarlar ikinci derecede yollar, üçüncü sınıf mezarlar da bunların haricindeki yollar üzerinde bulunur.

Madde 22 — Üçüncü sınıf mezarlardaki cesetlerin kemik ve bakiyesi toprağın tabiatına göre sıhhiye memurlarının verecekleri raporlara istinat etmek ve beş seneden az olmamak üzere Belediye Meclisince tesbit edilecek bir müddet geçtikten sonra sureti mahsusada hazırlanan umumî bir mahalle nakil ve defnolunarak boş kalan mezara sıra geldiği zaman yeniden cenaze gömülebilir.

Fasıl : 5

Mezarların tanzim, teşhiz ve tezyini

Madde 23 — Bir mezarın uzunluğu iki metre, eni seksen santimetre, derinliği en az bir buçuk metre ve yedi yaşına kadar olan çocuklara mahsus olan mezarlar aynı ada içerisinde

bir metre uzunluğunda ve elli santimetre eninde olacaktır. İki mezarın yanyana aralığı ve baş ve ayak taraflarından birbirine mesafesi küçük ve muntazam bir yol teşkil etmek üzere 50 santimetredir.

Madde 24 — Mezarlık dahilinde mezar sahipleri tarafından yapılacak lahit, duvar parmaklık taştan ve saireden tezyinat ve tesisat ve her türlü inşaatı belediyenin müsaade ve kontrolü altında cereyan edecek ve belediyece verilecek müsaade haricinde inşaat menedilecektir.

Madde 25 — İnşaat sahipleri mezarlara, yollara, ağaçlara, çiçeklere, zarar vermiyecekleri gibi malzeme bakayasını dahi kaldıracaklardır. Aksi takdirde verdikleri zararı en çok on gün zarfında yapılacak ihtarla rağmen tamir etmedikleri ve malzeme bakayasını 48 saat içinde kaldırmadıkları takdirde vaki hasar belediyece tamir ve malzeme bakayasını naklolunarak masarifi sahiplerinden alınacak ve mezarlık daima iyi ve temiz bir halde bulundurulacaktır.

Madde 26 — Birinci ve ikinci sınıf mezar sahipleri sahip oldukları arazi sınırları haricinde merdiven, basamak veya bunlara benzer şeyler yapamazlar.

Fasıl : 6

Gömme

Madde 27 — Ölülerin yıkattırılması, kefenlenmesi, mezarlığa kadar nakli ve gömülmesi Belediye Kanununun 15 inci maddesinin 5 inci fıkrası mucibince belediyeye aittir. Bu hususta lâzım gelen tesisat belediyelerce vücutte getirilecektir.

Madde 28 — Mezarlıklara sabahleyin saat sekizden akşam gün batıncıya kadar ölü gömülebilir. Mücbir sebepler olmadıkça bu kaideden inhiraf edilemez. Mücbir sebebin tayini belediye reisine aittir.

Madde 29 — Umumî Hıfzıssıhha Kanunu hükümlerince salâhiyettar kılınmış olan memurlar tarafından verilmiş gömme ruhsatiyesi alınmadıkça, mezarlığa ölü kabul edilemez ve gömülemez.

Madde 30 — Tıbbî adliden ve sair resmî dairelerden gelen hüviyeti meçhul cesetlerle ceset akşamının gömülmesinde dahi 29 uncu madde hükmü caridir.

Madde 31 — Her mezarlıkta oraya gömülen ölülerin kendilerinin ve babalarının isimlerini, şöhretlerini, yaşlarını ve ikamet ettikleri mahalleri ve vefat tarihlerini, mahallerini, sebeplerini ve hangi numaralı mezara gömüldüklerini gösterir bir defter tutulacak ve mezar numarası, gömme ruhsatiyesi de bu deftere yazılacaktır.

Madde 32 — Ölülerin belediyece yıkanması ve kefenlenmesi ve mezarlığa kadar götürülmesi, mezar açılması ve kapanması için icap eden ücret tarifesi belediye meclisleri tarafından tanzim edilecektir. Cenaze sahipleri tabutunu ve kefenini verdikleri halde belediyece alınacak ücretlerden bunların bedelleri tenzil edilir.

Madde 33 — Fakirler ile kimsesi olmıyan ölüler belediyece parasız kaldırılır, yakattırılır ve gömülür.

Madde 34 — Mezarlık memuru her gömme vukuunda gömülmüş kimsenin sicillini ve vefat tarihini Dahiliye Vekâletince yapılacak cetvele yazarak en çok üç gün içinde mahallî nüfus idaresine bildirmeğe mecburdur.

Madde 35 — Ölü gömüldükten sonra mezar sıra numarasını Kavi demirden bir levha mezarın başucuna vazı ve tesbit edilecektir.

Madde 36 — Sahipli mezarlar üzerine taştan ve saireden tezyinat ve tesisat yapılması gömüldükten en az üç ay sonra olabilir.

Fasıl:6 *Ziraat*

Madde 37 — Mezarlığa hangi gün ve saatlerde ziyaretçilerin kabul edileceği mahallî âdetlere göre oranın belediyesi tarafından tayin ve ilân olunur. Bu ilânın mezarlık kapısı dışına asılması mecburîdir

Madde 38 — Mezarlığı ziyaret edenlerin bu mevkiin ciheti tahsisi ile mütenasip bir hürmet ve nezaketle hareket etmeleri mecburîdir. Münasebetsiz hareketlerde bulunanlar ve belediyelerce mezarlıklar hakkında tayin olunacak tenbihnamelere riayet etmeyenler derhal mezarlıktan çıkarılmakla beraber haklarında ahkâmı cezaiye tatbik olunur.

Fasıl: 7 *Mezarlık memur ve müstahdemleri*

Madde 39 — Mezarlık idaresinin kadrosu ihtiyaca göre belediyelerce tanzim olunur ve her memur ve müstahdemnin vazife ve salâhiyeti belediyelerce bir talimatname ile tayin kılınır.

Madde 40 — Alelûmum mezarlar müstahdemininin gerek ölü sahiplerinden ve mezar inşa edecek müteahhitlerden vazifelerine taallûk eden hizmetler için her ne suretle olursa olsun bir bahşış talep etmeleri kat'ıyyen memnudur.

Madde 41 — Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname neşri tarihinden muteberdir.

Madde 42 — Bu nizamnamenin hükümlerinin icrasına Dahiliye ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekilleri memurdur.

1/7/1931

HÜLÂSA :

Resmî ilânların Türk Maarif Cemiyeti delâletile neşrettirilmesi dair:

Kararname No. 11499

Türk Maarif Cemiyeti Umumî Merkezi İdare Heyeti Reisliğinden yazılan 13/4/1931 tarihli bir takirde; resmî dairelere ait ilânların bazı mutavassıtlar tarafından gazetelere sevk edildiği ve bunun için de gazeteler tarafından mutavassıtlara yüzde yirmi beş terkolunduğu bildirilmiş ve varıdatın tezyidine binnetice cemiyetin inkişafına medar olmak üzere şimdilik, İstanbul, İzmir ve Ankara'da Hükûmete ait ilânların Maarif Cemiyeti delâletile gazetelere verilmesi hususuna müsaade edilmesi rica olunmuş ve Maliye Vekâletinden yazılan 17/6/1931 tarih ve 123 numaralı mütaleanamede ilânların neşri hiç bir suretle teahhura uğramamak ve Hâzinece bu tarz-

da verilen ilânlardan daha fazla ücret itasına mecbur kalınmamak ve istenildiği zaman bu şekilde ilân vermek şikkına nihayet vermek şartile teklifi vakiin kabulünde bir mahzur görülmediği bildirilmiştir.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 20/7/1931 tarihli iç-timainda görüşülerek Maliye Vekâletinin mütaleası veçhile muamele ifası tasvip ve kabul olunmuştur.

20/7/1931

REİSİCUMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Adliye Vekili
Yusuf Kemal

Millî Müdafaa Vekili
Zekâi

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Hariciye Vekili
Dr. Tevfik Rüştü

Maliye Vekili
M. Abdülhalik

Maarif Vekili
Esat

Nafia Vekili
Hilmi

V. İktisat Vekili
Mustafa Şeref

Sıhhat ve İctimaî M.
Dr. Refik

Teşkilât, fek ve ilhaklara ait karar-nameler :

HÜLÂSA :
Antalyada Bayat nahiyesi
namıile bir nahiye teşkil
edildiği hakkında:

Kararname No. 7614

Madde 1 — Antalya Vilâyetinin Elmalı kazasında, merkezi Kaşçiftliği köyü olmak ve Bayat nahiyesi namıile anılmak ve mülhakatı, merbut listede adları yazılı köylerden ibaret bulunmak üzere bir nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

12/8/1931

REİSİCUMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Adliye Vekili
Yusuf Kemal

Elmalı kazasında teşkil edilen Kaşçiftliği
nahiyesine mülhak köyler

Köy ismi
Bayat
Armutlu

Kaşçiftliği
Akçainiş
Tekive
Karamık
Kızılca
Değirmenköyü

Nahiye merkezi

HÜLÂSA :

Aduşagı Köyünün Arapkir
kazasına bağlı Mutmur nahi-
yesine ilhak edildiği hakkında :

Kararname No. 7592

Madde 1 — Malatya Vilâyeti merkez kazasının Tahir nahiyesine merbut Aduşagı köyü, mezkûr nahiyeden alınarak aynı Vilâyetin Arapkir kazasına bağlı Mutmur nahiyesine ilhak edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

30/7/1931

REİSİCUMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Adliye Vekili
Yusuf Kemal

Şûrayı devlet kararları :

HÜLÂSA :

Bilecik Meclisi Azalığına kabul
edilen yedek aza Ata bey
hakkında :

Mülkiye dairesi kararı

No. 801/654

Bilecik Vilâyetinde 928 senesinde icra edilen meclisi umumî azası intihabında Gölpazarı kazası azası olarak intihap edilen Ali Vehbi Beyin bu sene istifa etmesi üzerine idarei umumiyeyi vilâyet kanununun 110 uncu maddesi mucibince mezkûr kazadan en ziyade rey sahibi olan Ata Beyin mezkûr azalığa geçmesi icap etmekte ise de aynı kanunun 105 inci maddesi mezkûr azalığa intihap olunabilmek için meb'us olabilmek evsafını haiz olmağı ve intihabı meb'usan kanununun 17 inci maddesinde meb'us olacakların okur yazar olmalarını şart kılmış olmasile yeni harflerle okuyup yazmayı bilmiyen mumaileyhin meclis azası olmasının kanuna uygun olmadığı vilâyet makamı tarafından ileri sürüldüğü halde meclisçe mumaileyhin azalığı ekseriyetle kabul edilmiş ve vilâyet makamınca mezkûr karara salifüzzikir esbaba istinaden itiraz edilmiş bulunduğundan bahisle keyfiyetin Şûrayı Devletçe bir karara raptına dair Dahiliye Vekâletinin Başvekâleti Celileden muhavvel 18/3/931 tarih ve 16/17/214 numaralı tezkeresi merbuti dosya ile birlikte dairemize havale buyurulmakla mütalea ve icabı teemmül olunur.

Bilecik vilâyeti meclisi umumisi için 928 senesinde icra edilen intihabat sırasında Gölpazarı kazasından intihap edi-

lerek şimdiye kadar meclisi umumiye devam etmiş olan Ali Vehbi Beyin bu kerre istifası üzerine gene o intihapta yedek azalığa seçilmiş olan Ata Beyin müstafii mumaileyhin yerine meclisi umumî müzakeratına iştirak etmek üzere kaza idare heyetince yedine mazbata verilmiş ve mumaileyh Ata Beyin hini intihapta eski harflerle okumak yazmak bildiği halde şimdi yeni harflerle okuyup yazmak bilmemesinden dolayı mazbatasını meclisi umumide müzakereye vaz ve reyi hafıye müracaat olunarak bir rey muhalife karşı ekseriyetle azalığa kabul edilmiş ve müzakerata iştirak ettirilmiş ise de idarei umumiye vilâyet kanununun halen mer'î bulunan idarei hususiye faslınının 105 inci maddesinin ikinci fıkrasında meclisi umumî azalığına intihap olunabilmek için meb'us olmak salâhiyetini haiz olmak icap edeceği musarrah bulunmasına ve teşkilâtı esasiye kanununun 12 inci maddesi türkçe okuyup yazmak bilmiyenler meb'us intihap olunamıyacakları sarahatini muhtevi olmasına ve gerçi mumaileyh Ata Beyin hini intihabında eski harflerle okuyup yazmak bilmesi hasebile intihabı esasen kanuna uygun olmakla beraber azalık sıfatını bugün ihraz etmekte olması ve yeni Türk harflerde okuyup yazma bilmemesinden dolayı meb'usluk salâhiyetini haiz olmadığına göre meclisi umumî azalığı evsafını da gayrihaiz telâkkisi zarurî görülmesi hasebile makamı vilâyetçe serdedilen itiraz varit ve muvafık görüldüğünden mumaileyhin meclisi umumî azalığına kabulü hakkındaki kararın hükümsüz addile yeniden intihap icra ettirilmesi icap edeceği mütalea kılınmıştır.

Keyfiyetin heyeti umumiye arzı 25/3/931 tarihinde ittifakla kararlaştırılmıştır.

Heyeti umumiye kararı

No. 143 / 279

Mülkiye dairesinin 25 mart 1931 tarihli ve 801/654 numaralı mazbatası heyeti umumiyede okundu. Bilecik meclisi umumî azalığına kabul edilen yedek aza Ata Beyin sureti kabulü hakkında vilâyet makamınca serdedilen itiraz dairei müşarünileyhaca varit görülmekte ise de Ata Beyin evvelce eski yazı ile okuyup yazmak bildiği bir tarihte yedek aza olarak intihap edilmiş ve son defa inhilâl eden azalığa meclisi umumice kabul kılınmış olduğu evrak münderecatından ve yeni harfleri vazifesini ifa edecek derece öğrenmiş olduğu da vilâyet makamının iş'arından anlaşıldığından meclisi umumî kararının tağyirine mahal olmadığı Maliye ve Nafia dairesi reisi Ali Rıza azadan Abdullah Sabri, Asaf Talât, İhsan Halil, İbrahim, Ömer Lûtfi, Edip, Kemal Beylerin muhalif reylerine karşı ekseriyetle 13 temmuz 931 tarihinde tezekkür etmiştir.

Suret :

HÜLÂSA :
Gölpazarı belediyesinin Rifat
efendi veresesile müşterek
hane arsasının istimplâki
hakkında :

Mülkiye dairesi kararı

No. 1183/ 1549

Gölpazarı kazası belediyesince yapılan istimplâk muame-

lesinden mütevellit ihtilâfa dair olup Bilecik vilâyetinden gönderilen dosyanın leffile keyfiyetin Şûrayı Devletçe tetkiki hakkında. Dahiliye Vekâletinden Başvekâleti Celileye bittakdim. Şûrayı Devlete havale buyurulan 7/5/931 tarihli ve 79 - 30-343 numaralı tezkere melfuflarile birlikte dairemize tevdi kılınmakla mütalea ve tetkik olundu.

Mezkûr evrak münderecatına nazaran cereyanı muamele berveçhi atidir:

Kasabanın ortasında kısmen belediyeye ve kısmen Rifat Efendi veresesine ait binanın maili inhidam bulunması hesabına bir defa da belediye kalfasınca keşfinin icrasile neticeye göre serian muamele ifası lüzumu 30 haziran 928 tarihinde kaymakamlıktan belediye riyasetine tahriren tebliğ kılınmış ve belediye riyasetince de belediye kalfasına tevdi olunarak verilen raporda mezkûr binanın muayenesi neticesinde maili inhidam bir halde olduğu bildirilmesi üzerine mezkûr binanın on beş gün zarfında hedmettirileceği hakkında belediyece 8 ağustos 928 tarihinde Rifat Efendi veresesine ihbarname yazılmıştır. 11 teşrinievvel 928 tarihine kadar verese tarafından hedmine teşebbüs edilmemesinden dolayı 11 teşrinievvel 928 tarihinde belediye meclisince verilen bir karar üzerine üç gün zarfında hedmedilmediği halde belediyece hedmettirilerek ankazından masarifi ahzedileceği aynı tarihte vereseye tebliğ kılınmış ve hedim masrafını tesviye edemiyeceğinden bahisle masrafı ankazmdan alınmak üzere müteveffa Rifat Efendi zevcesi Emine imzasile verilen 13 teşrinievvel 928 tarihli arzuhal kaymakamlıkça müsted'inin talebi veçhile binanın hemen hedmi ve yola gidecek arsası bedelinin rızayı tarafeynle hal ve intacı zımnında belediyeye havale edilmesi üzerine belediyecede o yolda hedmedildiği anlaşılmıştır. Nısfı belediyeye ait ve nısfı müteveffa Rifat Efendi veresesine ait olup hedmedilen binanın arsası caddeye kalbedileceğinden kıymetinin

kaza istimlâk heyetince takdiri hakkında belediye riyasetinden verilen müzekkere üzerine salifüzzikir. Bina arsanın istimlâk heyetince 300 lira kıymet takdir olunmasile bu kıymet muvafık görülmediği takdirde resmen müracaat edilmesi hakkında vereseye 1 2 kânunuevvel 928 tarihinde ihtarname tebliğ edilmiş ve bunun üzerine Rifat Efendi zevcesi Emine Hanım tarafından verilen arzuhalde kendi arsalarına takdir edilen yüz elli lira dun bulunduğu ve civarında bulunan daha küçük dükkân arsaları belediyece üç dört yüz liraya satıldığı cihetle bu muamele mağduriyetlerini mucip olduğundan hukuklarının muhafazası istida olunması üzerine belediyece yazılan 13 kânunuevvel 928 tarihli derkenarda istimlâk kanununa nazaran istimlâk olunacak mahallin heyeti muhammine tarafından kıymeti takdir olunduktan sonra nafia ve yahut belediye mühendisleri tarafından mesaha edilerek haritasının tanzimi icap edeceğine ve kazada gerek nafia ve gerek belediye mühendisi mevcut olmamasına binaen vilâyetten mühendis celbine kadar arsanın istimlâk muamelesi tehir olunduğu cihetle keyfiyetin kendisine tefhimi gösterilmiş ve kaymakamlıkça da henüz istimlâk karan verilmemiş olduğundan evvel emirde mahalli mezkûrun haritasının tanzimde kıymetinin takdirinden ve belediye meclisinin tasdikından sonra istimlâk kararı alınmak lâzım geleceği beyanile evrak belediyeye iade olunarak keyfiyetin müstediye tebliğde beraber. Mühendis celbine değin evrakın hıfzı cihetine gidilmiştir.

Rifat Efendinin oğlu Dursun imzasile 7/1/931 tarihile kaymakamlığa verilen arzuhalde kasaba çarşısında belediye ile müşterek olup mukaddema yatırılan dükkânların arsasına yeniden dükkân inşa ettireceğinden belediye meclisince tefrik ve teslim edilmesi talep edilmesine binaen belediye meclisince bilmüzakere Vezirhan caddesi üzerinde kâin olup maili inhidam olması hasebile hedmedilen ve nısfı belediyeye ve

nısfı Rifat Efendi veresesine ait hanenin arsasının yola kalbedilmiş olduğundan istimlâk edilmesine 22/1/931 tarihinde müttefikan karar verilerek bu kararın kendisine tebliğ edilmesi üzerine mumaiyleh Dursun Efendi tarafından tekrar müracaatla bu karara muvafakatleri olmadığından bahisle kararın nakziyle nısfı arsalarının iadesi talep edilmiş ve kaymakamlıkça da cereyanı halden bahisle belediyece verilen karar kanuna muvafık olmadığı cihetle mağduriyetlerine meydan

verilmemek üzere bir kere de vilâyetçe tetkiki hakkında sebkenen iş'ara binaen keyfiyet vilâyet idare heyetince bilmüzakere belediye namına istimlâk olunacak mahallerin sureti istimlâki hakkındaki 21 kânunusani 339 tarihli kanunun ikinci maddesi ve bu hususa müteallik ahkâm dairesinde muamele ifa edilmesi lâzım geleceği beyanile evrakın mahalline iadesi 4/3/931 tarihinde tahtı karara alınmıştır, idare heyetinin bu kararı kaymakamlıkça tahrirat kâtipliğine havale olunarak cereyanı muamele hakkında yazılan mufassal derkenar tekrar vilâyete takdim edilerek vilâyetçe bu husus hakkında tahrirat kâtibinin mütalea dermeyanına salâhiyeti olmayıp vilâyet idare heyetinin kararı ve ahkâmı kanuniye dairesinde muamele ifası zımnında kaymakamlığa iade edilmiş ve kaymakamlıkça da keyfiyet kaza idare heyetince müzakereye vazolunarak vilâyet idare heyetince müttehaz karar mucibince muamele ifa edildiği takdirde alâkadarların ziyaa uğrıyan hakları istihsal edilemeyeceği gibi Dahiliye Vekâleti Celilesinin 14/1/931 tarihli emirnamesi ahkâmına tevfikân kaza belediye encümenlerinden sadır olan kararların ancak Şûrayı Devletçe nakzolunabileceği musarrah olduğuna nazaran evvelemirde ikinci defa verilen istimlâk kararının Şûrayı Devlete arzı icap etmekte olduğu ve evvelce yapılan muamele hakkında takibatı kanuniye ifası icap etmekte olduğu cihetle evrakın tekrar vilâyete gönderilmesine karar verilmiştir.

Vilâyetin tahriratında ise kaza idare heyetince muamele: cariyenin Şûrayı Devletçe tetkiki talep edilmekte olmasına binaen evrakın takımıle gönderildiği ve şu kadar ki vilâyet idare heyetinin kararına karşı kaza idare heyeti kararı muvafıkı usul ve kanun görülmemekte olduğu dermeyeran kılınmıştır.

İcabi tetkik ve teemmül olundu.

Belediye encümenlerinin vezaifini tatad eden belediye kanununun 83 üncü maddesinin 3 numaralı fıkrasında (istimlâk edilecek yerler hakkında hususî kanuna tevfikân karar itası) yazılı olduğu gibi seksen yedinci maddede (Belediye reisi encümen mukarreratının kanuna ve menafii umumiyeye muhalif gördüğü takdirde kararın icrasını temin ile evrakı idare heyetlerince tetkik olunmak üzere mahallî en büyük mülkiye memuruna tevdi edeceği ve idare heyeti kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün zarfında belediye reisi veya encümen tarafından yapılan itirazlar vilâyet merkezi olmıyan belediyeler için vilâyet idare heyetince vilâyet merkezi olan beldeler içinde evrakın geldiği günden itibaren bir ay içinde Şûrayı Devletçe tetkikat yapılarak karara raptolunacağı) muharrer bulunmuştur. Evrakın mahallî belediye encümenince ikinci defa verilen istimlâk kararının tetkiki zımnında Şûrayı Devlete şevki için kaza idare heyetince verilen karara istinaden sevk edildiği anlaşılmakta olup Dahiliye Vekâletinin 9/2/931 tarihli tebligatı umumiyesi belediye encümeni kararlarından menfaati mutazarrır olanların itiraz hakları belediye kanununda tasrih edilmediğine göre alâkadarların şahsî haklarına taallûk eden bu gibi kararlar için Şûrayı Devlet kanununun 22 inci maddesinin birinci fıkrasına tev-

fikan Şûrayı Devlete müracaat etmeleri icap edeceği merkezinde olmasına ve bundan maksat alâkadarların şahsî haklarından dolayı İdarî dava ikame etmeleri demek olup halbuki

salifüzzikir karara karşı Dursun Efendinin kaymakamlığa müracaati idari dava demek olmayacağı gibi kaza idare heyetinin de bu yolda bir talebe salâhiyeti kanunen kabul edilmemiş bulunmasına binaen işin bu noktadan tetkiki imkânı görülememiştir.

Devairi belediye namına istimlâk olunacak mahallerin sureti istimlâki hakkındaki kanunun 14 şubat 340 tarihli muaddel ikinci maddesinde (Belediyeler namına icrası iktiza eden istimlâkâta müteallik muamelâtın ifası İstanbul'da Şehremaneti encümenine ve vilâyatta Belediye meclislerine ait olduğu ve İstanbul'da Emanet heyeti fenniyesi ve vilâyatta belediye mühendisleri ve belediye mühendisi olmıyan mahallerde nafia mühendisleri tarafından istimlâki iktiza eden mahallin cinsi ve nevileri miktar mesahasını ve sahibinin ismile ciheti tasarrufiyesini ve bu mahalle belediyece müntehap muhamminler tarafından takdir edilmiş olan bedeli tayin ve irae eder mükemmel ve mufassal bir harita tanzim olunacağı ve bu harita encümen ve belediye meclislerince badettetik tasdik olunduktan sonra lüzumu istimlâki mutazammın bir kıt'a müzekkere ile birlikte en büyük mülkiye memuruna takdim kılınacağı ve en büyük mülkiye memuru evrakın vüsu- lünden itibaren emri istimlâkin menafii umumiye icabatından olup olmadığına dair bir kararı kat'i ittihaz ederek keyfiyeti belediyeye tebliğ eyliyeceği ve işbu menfaati umumiye kararları kabili istinaf ve temyiz olmadığı) yazılı bulunmasına ve belediye kanunu bu vazifeyi encümenlere tevdi etmiş ise de encümenlerin bu vazifeyi (hususî kanuna tevfikân) ifa edeceklerini tasrih etmesine binaen kanunun sarahati dairesinde

muamele ifası mütehattim iken yalnız arsanın yola kalbedilmiş olduğu beyanile istimlâk edilmesine karar verilmesi kanunen bir kıymeti haiz olmayacağı derkâr bulunmuştur.

Binaenaleyh vilâyet idare heyeti kararla mahalline tebliğ olduğu veçhile kanunun sarahati dairesinde istimlâk muamelesinin ifası lâzım geleceği gibi istimlâk muamelesi yapılmaksızın arsanın tarika kalbedilmesi gayri kanunî bulunduğu cihetle bu muameleyi yapanlar hakkında da ayrıca takibatı kanuniye icrası lâzım geleceği teemmül kılınmıştır.

Keyfiyetin heyeti umumiyeye arzına 16/6/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

Heyeti umumiye kararı

No. 252 / 282

Mülkiye dairesinin 16 haziran 931 tarihli ve 1183/1549 numaralı mazbatası heyeti umumiyede okundu.

Teşkilâtı esasiye kanununun fertlere temin ettiği haklara riayeti lâzimedden olduğu cihetle Gçlpazarı belediyesinin Rifat Efendi veresesi ile müşterek hane arsasının istimlâki muamelesinin kanunun sarahati dairesinde ifa edilmesine ve evvelce yolsuz muamele yapanlar hakkında kanunî takibat yapılmasına dair dairei müşarünileyhaca müttehaz karar 20 temmuz 931 tarihinde ittifakla tasdik olunmuştur.

Suret :

HÜLÂSA :
Ödemiş belediyesince tanzim
olunan 1931 senesi bütçe-
sinde kaymakamlıkça yapılan
tadiller hakkında :

Mülkiye dairesi kararı

Ödemiş Belediye meclisince tanzim edilmiş olan 931 bütçesi üzerinde kaymakamlıkça yapılan bazı tadilâtın Şûrayı Devletçe tetkiki talebine dair kaza Belediye riyasetinden varit olan 16/6/931 tarihli ve 818 numaralı tahrirat ve merbutatı dairemize tevdi buyurulduğundan mütalea ve tetkik olundu.

Bütçenin tadiline müteallik hususattan belediye meclisince itiraz edilen maddeler aşağıda yazılanlardan ibarettir.

1 — Elektrik ve su işleri için hazırlanmış olan mülhak bütçenin tatbik edilmiyerek mezkûr işlerin de belediye bütçesile idaresi.

2 — Belediye hududu dahilindeki arazi ve mer'a ve mezruatın muhafazası için istihdam edilecek korucuların ücretlerine mukabil konulan varidatın bütçeden çıkarılması ve muhafaza işinin mevcut belediye zabıtasile ifası.

3 — Çocuk bahçesi için 500 lira tahsisat konulması ve memurin aylıklarından yapılacak tasarruftan bir kısmının buna karşılık tutulması.

4 — Kaza Himayietfaline muavenet edilmek üzere 500 lira tahsisi.

5 — İtfaiye efradının altı nefere iblâğı.

6 — Tanzifat için bütçenin masraf kısmına konulan 5200 liranın oradan çıkarılması ve yedi süpürkeci istihdam edilmek üzere bunlara verilecek ücretin maaş ve ücretler faslına ilâvesi ve icap eden yerlerde süprüntü sandıkları tesisi için masraf faslına da 1000 lira konulması.

7 — Emlâk ve akar satış bakayasının bütçe varidatından tenzili.

8 — Memurin ve müstahdemine verilecek aylık ve ücretlerin teadül kanununun 17 inci maddesine göre tesbiti.

Tetkikat neticesi.

1 — Elektrik ve su işleri için mülhak bütçe yapılması belediye meclisince elektrik ve su idaresi için bir mülhak bütçe tanzim edilmiştir. Kaymakamlık usulü muhasebe nizamnamesinin 47 inci maddesinde mülhak bütçelerin mezbaha ve Darülaceze gibi müesseseler için tanzim edilebileceği tasrih edilmekte olup buradaki - gibi - tabirinin su ve elektrik müesseselerine şamil olup olmadığı istizan edilerek muvafık cevap alınmadıkça bu yolda bütçe yapılması ve bir taraftan belediye bütçesine bu müesseseye yardım tahsisatı konulurken diğer cihetten müessese hasılatından belediyeye hisse tefriki ve bu suretle her iki bütçenin kapatılması muvafık olmayacağı mü-taleasındandır.

Buna karşı belediye meclisince nizamnamede zikredilen mezbaha ve darülaceze müesseselerinin biri mütehassıl ve diğer müstehlik olmak üzere iki misal olup bunlara kıyasen hitalı kuvvei karibeye gelen ve imtiyazı ba mukavele belediyeye verilmiş olan su ve elektrik tesisatının mukavelede mün-deriç şeraiti haiz bir müessese halinde ve mülhak bütçe ile idaresi zarurî ve nizamnameye uygun olduğu beyan edilmektedir. Filhakika Usulü Muhasebe nizamnamesi mülhak bütçe mes'elesini mezbaha ve Darülacezeye hasretmiyerek gibi tâbirde emsali müesseselere teşmil etmiştir. Bir çok yerlerde

şirketlere tevdi edilen elektrik ve su işlerinin belediye kadrosu dahilinde tedviri ve müessese memurlarının belediye müstahdemlerinde kıyasen varidatın % 30 u dahilinde istihdamları belediye belediye kanununun ruhuna ve maksadına uy- mıyacaktır. Bu şekilde bilhassa elektrik tahsisatından varidat ve sarfiyat ve muamelâtını iyi kontrol etmek te kabil olamayacağından kaymakamlığın mülhak bütçe esasına karşı serdettiği itiraz varit görülmemiştir.

Şu kadar ki bir taraftan mülhak bütçeye belediye bütçesinden yardım etmek diğer cihetten mülhak bütçe hasılatından belediye bütçesine hisse ayırmak suretile her iki bütçenin kabarmasına sebep olmak yolundaki mütalea reis İsmail Hakkı ve azadan İhsan Beyefendilerin mülhak bütçe esası kabul edildikten sonra teferrüatın tetkik ve tebdiline ve müessesenin bidayetinden bir avansa muhtaç bulunması muhtemel olmadığı bu noktadan tadilât icrasına mahal olmadığı yolundaki rey ve mütalealarına karşı ekseriyetle varit görülerek marüzzikir yardım miktarının belediye bütçesindeki temettü hissesile mülhak bütçenin varidat faslından tenzili muvafıkı mütalea olunmuştur.

2 — Belediye hududu dahilindeki arazi ve mezruatın muhafazası için arazi sahiplerinden para alınmaz.

Evvelce bilmünasebe heyeti umumiyeye kararlaştırıldığı veçhile kanunen belediyelerin mecburî hizmetleri meyanına dahil olan mezruatın muhafazasına mukabil ayrıca vergi tahsili muvafık olmayıp bu vazife için hususî bekçiler istihdamı icap ettiği takdirde dahi ücretlerinin umumî varidattan tesvyesi iktiza edeceğinden kaymakamlığın bu madde hakkındaki mütaleası varit görülmüştür.

3 — Çocuk bahçesi için 500 lira tahsisat talebi.

Belediye kanununun 15 inci maddesinin 33 üncü fıkrasına göre çocuk bahçeleri tesisi mecburî hizmetlerdendir.

Kaymakamlıkça bunun için bütçeye tahsisat ilâvesi kanuna uygundur. Ancak buna karşılık temini için her halde memuru ve müstahdemler tahsisatından tasarruf teklifi doğru değildir.

Bu hususta kanunun 123 üncü maddesinin beşinci fıkrasına göre hareket olunmak lâzımdır.

4 — Kaza himayietfaline muavenet edilmek üzere 500 lira tahsisi belediyenin elektrik ve su tesisatı dolayısıyla ağır taahhüdât altına girmiş olduğu anlaşılmaktadır. Mecburi olmayan bu muavenetin takdiri belediye meclisine aittir.

3 — İtfaiye efradının altı nefere iblâğı mezruat bekçiliği gibi bir takım vazifelerinde bunlara tevdiî Ödemiş gibi büyük bir kasaba için bir çavuşla bir neferden ibaret olduğu anlaşılan itfaiye teşkilâtının kifayetsizliği aşikâr ise de itfaiye efradına muhtelif yerlerde bir çok munzam vazifeler verildiği takdirde yine maksat temin olunamayacağından bütçenin müsaadesi nisbetinde efradın arttırılması ve ancak bir kaza vukuunda derhal aslî vazifelerinin başında bulunmalarına mâni olacak hizmetlerde istihdam olunmamaları iktiza eder.

6 — Tanzifatı daimî amelesine verilecek ücretin masraf faslından çıkarılması.

Belediye meclisince masraf bütçesine tanzifat ve tathirâtı umumiye masarifi daimesi unvanile beş bin iki yüz lira tahsisat konulmuştur.

Kaymakamlık bu tahsisatın masraftan çıkarılmasını ve buna mukabil munasip yerlerde süpürüntü sandıkları tesisi için bin lira konulmasını ve yedi nefer daimî amele istihdam edilmek üzere ücretlerinin maaş ve ücret faslına ithalini teklif etmektedir.

Belediye meclisi idari mes'elelerden addettiği bu işe kaymakamlığın müdahalesini salâhiyet harici görüyor.

Belediye kanununun 117 inci maddesinin 16 ıncı fıkrasında maaş ve ücretler yekûnu senevi varidatın yüzde otuzu

nu tecavüz edemeyeceği hakkında sarahat mevcuttur. Ve muhasebe usulü nizamnamesinin 17 inci maddesin de.

Belediye masraf bütçelerinde maaş ve ücretin aynı fasıl ve maddede gösterilmesi ve ücretin masraf tertiplerine ithali caiz olamaz» denilmiştir. Diğer cihetten bir belde tanzifat işi için fevkalâde ahvalde muvakkat amele istihdamı tabîi ise de muayyen miktarda ameleye olan ihtiyaç ta der- kârdır. Şu halde muvakkat ameleye verilecek yevmiyelerin tanzifat otomobil ve arabaları gibi tanzifat masrafları meyanına ve daimî amele ücretlerinin de maaş ve ücret faslına ithali icap edeceğinden kaymakamlığın teklifi esas itibarile varit görülmüştür. Belediye meclisince daimî amele kadrosunun tesbiti ve masraf kısmının da ihtiyaca göre takdir ve tefriki icap eder.

7 — Emlâk ve âkar satış bakayasının varidattan tenzili.

Belediye meclisi kararındaki izahattan anlaşıldığına göre mevzu bahis bakayadan maksat taksitli satışların hulûl eden taksitlerinden ibaret olduğundan kaymakamlığın teklifi varit değildir.

I

8 — Memurin ve müstahdemine verilecek aylık ve ücretlerin Teadül Kanununa göre tesbiti:

Kaymakamlık aylık ve ücretlerin mümasilleri devlet memurları maaşlarının göz önünde tutulması suretile takdir ve tesbitini teklif etmekte ve belediye meclisince de sıhhiye kadrosuna dahil memurlardan maada müstahdeminin ötedenberi tekaüt aidatı vermedikleri ve baremden istifade edemeyecekleri ileri sürülmektedir.

Belediye memurlarına verilecek, devlet memurları maaşlarının tevhit ve teadülüne dair olan kanunun on yedinci mad-

desindeki sarahat dahilinde Heyeti Vekilece tasdiki icap eden bir cetvel ile tesbiti müstahdemlere verilecek ücretlerin mahallin ihtiyaç ve teamülüne göre Belediye meclisince takdiri zaruridir. Keyfiyetin heyeti umumiyyeye arzına 5 temmuz 931 tarihinde ittifakla karar verildi.

Heyeti umumiye kararı

No. 279/ 286

Mülkiye dairesinin 5 temmuz 1931 tarih ve 1598/1720 numaralı mazbatası heyeti umumiyede okundu.

Ödemiş Belediyesince tanzim kılınan 1931 senesi bütçesinde kaymakamlıkça yapılan tadillere karşı belediyece vaki itiraz hakkında dairei müşarünileyhaca müttehad kararlardan elektrik ve su şirketi için tanzim edilen mülhak bütçe hakkındaki azadan Abdullah Sabri, Cemal ve Ömer Lûtfi Beylerin muhalif reylerine karşı ekseriyetle ve diğer maddeler hakkındaki kararlar 22 temmuz 931 tarihinde ittifakla tasvip olunmuştur.

Suret :

HÜLÂSA :
İdarei Hususiye Muhasiplerinin tayininde salâhiyettar olan makam hakkında:

Mülkiye dairesi kararı

İdarei hususiye mutemet ve muhasiplerinin tayininde

yalnız vilâyet makamları salâhiyettar olduklarından bu kabil memurların umumî muvazeneye kıyasen memuriyetlerinden ihracı hususunun Maliye Vekâletinin tasdik ve müsaadesine taliki vilâyetlerin hükmî şahsiyetleri prensipleril kabili telif görülmemiş ve muhasebei umumiye kanununun Maliye Vekâletine verdiği bu salâhiyetin valiler tarafından tatbik ve istimali maslahata ve ruhu kanuna daha muvafık görülmüş olduğundan bahisle keyfiyetin tetkiki lüzumuna dair Dahiliye Vekâletinin Başvekâleti Celileden muhavvel 6/5/931 tarih ve 386/17/362 numaralı tezkeresi bu hususta sebkedenden istifsara cevaben gelen Maliye Vekâletinin 30/6/931 tarih ve 57 numaralı tezkeresile birlikte okundu.

Maliye Vekâletinin tezkeresinde muvazenei umumiye-den avans alan mutemet ile bunların hesaplarını aramağa mecbur olan muhasipler hakkında tatbik olunacak muamelelerde Vekâletin salâhiyeti derkâr olup idarei hususiye bütçelerinden verilen avansların miadı kanunilerinde mahsup ve takip edilip edilmediği meçhul olmasına göre bu mutemet ve muhasipler hakkında muhasebei umumiye kanununun 88 inci maddesi hükmünün tatbikına doğrudan doğruya tevessül edilemeyeceği bedihi olduğundan bu salâhiyetin idarei hususi-yeler için valiler tarafından tatbik ve istimaline hâzinece bir mahzur görölmediği dermeyer olunmuştur.

İcabı teemmül olundu.

Muhasebei umumiye kanununun 88 inci maddesinde mutemetler senenin son gününde avans hesabını kapatmadıkları takdirde zimmettar addolunarak Maliye Vekilinin talebi üzerine memuriyeti asliyesinden ihraç edileceği gibi bu hesabı aramağa mecbur olan muhasiplerin de memurin kanunu ahkâmına tevfikân tecziye olunacakları ve 188 inci maddesinde de mülhak ve hususî bütçelerin hesabat ve muamelâtı hususî

kanunlarda muharrer kuyut mahfuz olmak üzere bu kanun ahkâmına tâbi olacağı yazılıdır.

Muhasebei umumiye kanunu umumî bütçe ahkâmının tatbikatına mahsus ve bu itibar ile umumî bütçe ile alâkadar avans hesaplarının vakti zamanile kapatılmasını teminen konulan 88 inci maddedeki salâhiyet Maliye Vekiline mevdu olup hususî bütçeler Maliye Vekilini alâkadar etmiyeceği cihetle hususî bütçeden avans alan mutemetler ile bunların hesaplarını aramağa mecbur olan muhasipler hakkında tatbik olunacak muamelelerde Maliye Vekilinin talebine bittabi mahal görülemez. 88 inci madde Maliye Vekili için tanılan salâhiyetin hususî bütçelerden avans alan mutemetler ile bunların hesaplarını aramağa mecbur olan muhasipler hakkında valiler tarafından istimaline gelince kanunun 118 inci maddesi mucibince hususî bütçelerin hesabat ve muamelâtı hususî kanunlarda muharrer kayıt mahfuz olmak üzere bu kanun ahkâmına tâbi olacağına ve hususî bütçelere taallûk eden mevzuat icabında bu bütçelerin tatbikatına umumî bütçede Maliye Vekilinin bulunduğu vaziyettedir.

Valiler salâhiyettar bulunduğuna binaen 88 inci maddede Maliye Vekili için kabul olunan salâhiyetin valiler tarafından istimali kanuna uygun görülmüştür.

Keyfiyetin bu suretle heyeti umumiyeye arzına 5/7/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

Heyeti umumiye kararı

Mülkiye dairesinin 5 temmuz 931 tarihli ve 1703/ 1719 numaralı mazbatası heyeti umumiyede okundu.

İdarei hususiye mutemet ve muhasiplerinin tayininde yalnız vilâyet makamları salâhiyettar olduğundan bu kabil memurlar hakkında muhasebei umumiye kanununun 88 inci maddesine tevfikân yapılacak muamelenin Maliye Vekâleti- nin talebine taliki vilâyetlerin hükmî şahsiyeti prensiplerde kabili telif görülmemiş ve muhasebei umumiye kanununun Maliye Vekâletine verdiği bu salâhiyeti valiler tarafından istimali Maliye Vekâletince de muvafık görülmüş olmasından dolayı dairei müşarünileyha mazbatasında zikrolunduğu veçhile muhasebei umumiye kanununun 88 inci maddesi mucibince Maliye Vekili için kabul olunan bu salâhiyetin idarei hususiye mutemet ve muhasipleri hakkında valiler tarafından istimali kanuna uygun olduğu yolundaki mütaleaya karşı azadan Abdullah, Sabri, Cemal, Ömer Lutfi Beylerle Süleyman Emin Paşa tarafından bir memurun ihracı mahkeme hükmüne veya inzibat komisyonu kararına mütevakkıf mes'eleden olduğu halde muhasebei umumiye kanununun 88 inci maddesi bu salâhiyeti müstesna olarak Maliye Vekâletine vermiş olduğu ve bu salâhiyetin Dahiliye Vekiline de teşmili maslahatan muvafık ta olsa kanuna muvafık olamayacağından ya kanuna Dahiliye Vekilinin de ithali yahut B. M. Meclisinden bir tefsir istihsali lâzım geleceği dermeyan kılınmışsa da bu hususta mülkiye dairesince gösterilen esbabı mucibe vazih ve kanuna muvafık bulunduğundan mazbatadaki noktai nazarın kabulü 3/8/931 tarihinde ekseriyetle tezekkür kılınmıştır.

Tamimler :

HÜLÂSA :

Polis kadrosunun ihtiyaçtan dun olduğu vilâyetlerde, noksanın kadrosu nisbeten müsait olan Vilâyetlerden nasıl ikmal edileceği hakkında:

Emniyet umum müdürlüğü :

Ş. III

No. 4340

1 — Bazı vilâyetlerin polis kadrosunun ihtiyaçtan dun olduğu ve bazı polis kadrosunun da kemiyet itibarile tezyidine imkân bulunmadığı cihetle kadrosu dar olan vilâyetlerin noksanını, kadrosu nisbeten müsait olan vilâyetlerden almak suretile ikmal ve binnetice yeni bir teşkilât kadrosu yapmak zarureti hasıl olmuştur. Bu suretle yapılan teşkilâtın her vilâyete ait esas kadrosu raptten irsal kılınmıştır.

2— Bu teşkilâtın defaten icrasının mühim miktarda harcırah tahsisatını istilzam etmesi, bütçenin de buna ademi müsaadesi nazarı dikkate alınarak tedricen esas dahilinde icrası muvafık görülmüş ve bunun teminine kadar da hiç bir memurun açıkta kalmaması için hali hazır kadrosundaki polis memuru mevcudu üzerinden bir fili kadro defterdarlıklara gönderilmiştir.

A - Komiser muavininden serkomisere kadar olan memurların vaziyeti fazla olan vilâyetlerden inhilâl vukua geldikçe,

noksan olan vilâyetlerde tenkis ve zam yapılmak suretile, U-
mum Müdürlükçe ıslah ve ikmal olunacaktır.

B - Esas kadroya nazaran filî kadroda polis mevcudu fazla olan vilâyetler, işbu mevcuda vâsıl oluncıya kadar vukua gelecek münhallere yeni memur tayin etmiyecekler ve münhal-
leri de derhal merkeze bildireceklerdir.

C - Esas kadroya nazaran filî kadroda polis mevcudu noksan olan vilâyetler, polis mevcudu fazla olan vilâyetlerde münhal vuku buldukça, tenkis ve zam esasına müsteniden ancak merkezin vereceği emirle noksanları ikmal edeceklerdir.

3— İşbu tebligatın tamamii teminini ehemmiyetle talep ve rica ederim efendim.

5/8/1931

***HÜLÂSA* :**

Ecnebi konsolosları ile mu-
habere usulünü tesbit eden
sanın kadrosu nisbeten müsait
Hariciye encümeni mukarre-
ratı hakkında :

Ş. IV

No. 2112

Ecnebi konsolosları ile muhabere usulünü tesbit eden
Hariciye Encümeni mukarreratı tamimen tebliğ olunur efendim.

27/8/1931

Karar sureti :

Almanya sefareti konsolosluk şubesi tarafından Ankara Polis Müdüriyetine yazılan bir tezkereye verilecek cevap için Hariciye Vekâletinin tavsit edilmesi üzerine ecnebi sefaretleri konsolosluk şubelerinin Dahiliye makamâtı ile vaki olacak muhaberelerine müteallik usulün tezekkürü ile bu hususta bir karar ittihazı için Konsolosluk İşleri Müdürlüğü tarafından verilen müzekkere encümenin 13/5/931tarihi içtimasında tetkik olundu.

Memleketimizde bulunan ve memuriyet sıfatları tanınmış olan ecnebi konsoloslarının muhabere usulleri hakkında 28/11/1930 tarihinde bir karar ittihaz edilmiş idi. Memuriyet sıfatları vekâlete tebliğ edilmiş ve tarafımızdan da bu memuriyetleri tanınmış olan ecnebi konsolosluklarının salâhiyetlerinin aynı olduğuna nazaran bu şubelerin bir listesinin Konsolosluk İşleri Müdürlüğünce tanzim edilerek Dahiliye Vekâletine gönderilmesine ve tarafımızdan memuriyetleri tanınmış olan ecnebi sefaretleri konsolosluk şubeleri âmirlerinin ecnebi konsoloslar gibi tarihi yukarıda yazılı olan 141 numaralı karar ahkâmı dairesinde mahallî en yüksek mülkiye memurile, muhabere etmeleri ve yalnız müstacel ve fevkalâde ahvalde alâkadar makamlara şifahen müracaat edebilmeleri muvafık görüldüğünden keyfiyetin bu dairede Dahiliye Vekâletine iş'arına ve Almanya sefareti de şifahen malûmat verilmesine karar verildi.

Keyfiyet tasvibi devletlerine arz olunur.

13/5/1931

Müsteşar

Baş H. M.
M. Ziya

D. I. U. M.
M. Esat

D. III. U. M.

Siyasî Müşavir
M. M.

D. II. V. U. M.
Nizamettin

Müsteşar
Server Cemal

Nüfus umum müdürlüğü :

HÜLÂSA :

1866 numaralı kanun
hakkında:

No. 10763 / 1975

30 / 7 / 1931 tarihinde neşrolunup mer'i olmıya başlamış olan
1866 numaralı kanun metnine nazaran:

1 — İstihkakı, kendisine tahsis veya teffiz suretile verilen mesken bedeli ile mahsup edilerek istihkakının bu mesken bedeline kâfi gelmemesi yüzünden borçlu kalan mübadillerin borçları, meskenlerinin iskânı adi derecesine kadar affedilmiştir. Verilen mesken mübadilin ailesi nüfusunun adedine ve içtimai vaziyetine göre iskânı adi derecesinden fazla ise yalnız fazla kısmın bedeli borçlanma kanunu ahkâmı dairesinde tahsil edilir.

2 — Vilâyatı Şarkiye mültecileri ile her hangi bir sebeple memleketlerinden başka yerlere nakledilen eşhasa tahsis edilmiş olan meskenlerinde iskânı adi derecesi meccanen temlik edilecektir. Bu gibi meskenler için evvelce borçlanma kanununa tevfikân borçlanmış olanların da bu borçlarından, kendilerine tahsis edilen meskenin iskânı adi derecesi bedeli affedilmiştir. Mesken, iskânı adi derecesinden fazla ise yalnız fazla kısım bedeli borçlanma kanununun ahkâmı dairesinde tahsil edilir.

3 — 1866 numaralı kanun sırf meskenlere münhasırdır. Keyfiyetin devairi aidesine tamimi ve gazetelere alâkadarlara sarîh olarak ismi ve ilâm ile hükmü kanunun temamilen tatbikine itina edilmesi rica olunur efendim.

2/8/1931

Vilâyetler idaresi umum müdürlüğü:

HÜLÂSA :

Harcırah tahakkuku

hakkında

Divanı muhasebat tezkeresi
suretinin leffile :

Ş. I

No. 4412

Şehir ve kasaba dahil ve haricinde vazifesinden bir yere gidecek memurların tanzim edecekleri harcırah tahakkuk evrakında o mahallin merkeze olan mesafesinin dercile uzaklığı ve yakınlığı derecelerinin dairei aidesince kaydettirilmesi lüzumuna dair Divanı Muhasebat riyasetinden alınan tezkere sureti leffen gönderildi.

Münderecatına göre muamele ifası ehemmiyetle tamim olunur efendim.

29/8/1931

Suret :

No. 11868/42

Gerek merkez gerekse taşra muhasipliklerince şehir ve kasaba dahil ve haricinde vazifeten bir yere izam kılınan memurlara harcirah kararnamesine tevfi kan tahakkuk ettirilen masarifi muhtevi evrakı müsbitede gidilen mahallin memuriyeti asliye mevkiine olan mesafenin gösterilmemekte olmasından naşı divanca bu baptaki masarifin kabulünde tereddüt edilmekte ve dairesile muhabereyi zarurî kılan bu halin binnetice vaktin iş'ar ve istişarla ziyasına ve muamelâtın teahhurluna sebebiyet vermekte olduğu anlaşılmıştır. Memurlara şehir ve kasaba dahilinde bir yere gitmelerinden dolayı harcirah kararnamesinin 9 uncu maddesi mucibince yevmiye verilmesi, yemek zamanını hariçte geçirmeğe mecbur olacak surette mevkii memuriyetlerinden uzak mahallere gitmelerine mütevakkıf olduğu divan heyeti umumiyesince Maliye Vekâletinin inzı mamı mütaleasile ittihaz olunan mukarreratla tesbit ve divanın bu baptaki noktai nazarı Meclisi Alice ittihaz buyurulan kararlarla da teyit edilmiştir. Binaenaleyh bu suretle tahakkuk ettirilecek yevmiyenin itası, ancak gidilen mahallin mevkii memuriyetten uzak olmasından dolayı fazla bir masraf ihtiyarını istilzam eylediği takdirde tecviz olunabileceği ve bu mesafelerin esas vazife mahalline yakınlık ve uzaklık derecelerinin tayin ve takdiri de devairi aidesine terettüp eden vezaiften olacağı da tabiî bulunmuştur. Malûmatın sür'atle ve

suhuletle temini cereyanı için badema tahakkuk ettirilecek bu gibi masarife ait evrakı müsbitede bu cihetin tasrih edilmesi lüzumunun usul ittihazı muvafık görülmüştür. Divanca icap edenlere tebligatta bulunulmuş olduğundan Vekâleti Celilerince bu hususta tamamen tebligat icrasına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

18/8/1931

HÜLÂSA :

Tahsisatı temin edilmeden
hizmet ifa ettirilmemesi
hakkında :

No. 4283

Vilâyet ve kazalardan gelen düyun ilmühaberlerinin tetkiki neticesinde ekserisinde tahsisatsız hizmet ifa ettirildiği görülmüştür. Tahsisat harici hizmet ifası Muhasebei Umumiye kanunile menedilmiş ve müsebbiplerinin mes ul tutulması mezkûr kanunun sarahati cümlesinden bulunmuştur. 931 senesi harcırah tahsisatının azlığı ve vilâyetlerden vaki taleplerin kesreti karşısında mezkûr tahsisatın sene nihayetine kadar kifayet edemeyeceği de anlaşılmaktadır.

Binaenaleyh 931 senesi zarfında tâli memurlar arasında kat'î zaruret hasıl olmadıkça tebeddülât icra edilmemesi ve tahsisatı temin edilemeyen bir hizmetin ifa ettirilmemesi hususu ehemmiyetle tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

18/8/1931

HÜLÂSA :
İstatistik Umum Müdürlüğü
Kütüphanesine daireniz neş-
riyatından birer nüshanın
irsaline dair :

Ş. II

No. 1086

İstatistik Umum Müdürlüğünde tesis edilen kütüphaneye bilûmum resmî neşriyattan şimdiye kadar tevzi olunanlardan birer ve bundan sonra neşredileceklerden de ikişer nüsha irsali Başvekâleti Celileden emir ve iş'ar buyurulmuştur. Daireniz neşriyatından birer nüshanın irsal ve inbası ve bundan sonraki neşriyattan da muntazaman ikişer nüshanın gönderilmesine itina olunması tebliğ olunur efendim.

Vekâlet idarelerine yazılmıştır.

HÜLÂSA :
Devairin, İstatistik Umum
Müdürlüğünde mevcut eser-
lerden istifade edebilecek-
lerine dair :

Ş. II

No. 1161

İstatistik U. Müdürlüğü kütüphanesinde mevcut eserlerden mesai saatleri esnasında devairin Umum Müdürlüğe müracaala istifade etmeleri mümkün olabileceğine dair mezkûr

Umum Müdürlüğün 1/8/1931 tarih ve 741 numaralı tezkeresinin bir sureti leffen irsal kılındı efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

6/8/1931

**İstatistik umum müdürlüğünün 1/8/1931 tarih
ve 741/25 numaralı tezkeresi suretidir**

Dairemizin teessüsündenberi vücade getirmeğe çalıştığı kütüphane, umurun istifadesine müsait bir hale ifrağ edilmiştir.

Kütüphane muhtelif memleketlerde neşredilen istatistiklerle beynelmilel teşekküllerin ve sair İlmî cemiyet ve müesseselerin neşreyledikleri ekser ihşaî asarı ve aynı zamanda İktisadî ve İçtimaî malûmatı cami sair eserleri ihtiva eylemektedir. Eserlerin ekserisi Fransızca, İngilizce, Almanca ise de sair lisanlarda yazılmış asar da mevcuttur.

Muhtelif mevzular hakkında ihşaî malûmata ihtiyacı olan dairelerin mesai saatleri esnasında U. Müdürlüğe müracaatla bu eserlerden istifadeleri mümkün olabileceğini arz ve bilvesile teyidi tazimat eylerim efendim.

HÜLÂSA :

Ziraat Bankası Umumî Heyetine
murahhas intihabı için teshilât
gösterilmesine dair:

No. 1414

Ankara'da toplanacak olan Ziraat Bankası umumî heyetine vilâyetlerden gönderilecek murahhasların intihabına a- ğustos ayı zarfında başlanacağından 18/8/1930 tarih ve 2782 numaralı tamim mucibince bu hususta Ziraat Bankası memurlarına teshilât gösterilmesi temenni olunur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

19/8/1931

Vilâyetler İdaresi umum müdürlüğüne**HÜLÂSA :**

İstatistik Umum Müdürlü-
ğünün tasvibi olmadan istatistik
cetvelleri tanzim

edilmemesi

hakkında :

No. 1415

İstatistik Umum Müdürlüğünün tasvibi olmadan devlet dairelerinde hiç bir istatistik usulü tatbik ve yeni istatistik cetvelleri tanzim edilmemesi hakkında Başvekâleti Celileden gönderilen tezkere sureti leffen takdim kılındı efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

19/8/1931

Dahiliye Vekili N.

Sabri

**Başvekâleti Celilenin 16/8/1931 tarih ve
6/2321 numaralı tezkeresi suretidir**

İstatistik Umum Müdürlüğünün tasvibi olmadan devlet dairelerinde hiç bir istatistik usulü tatbik ve yeni istatistik cetvelleri tanzim edilmemesi «1554» numaralı kanun icabından olduğu halde buna bazı dairelerde riayet edilmiyerek istatistikler yapıldığı, İstatistik Umum Müdürlüğünden iş'ar ve kanunî gayesi, madun teşkilât tarafından bir çok emek sarfını mucip olacak bu gibi mesainin İlmi esaslara raptederek bütün teşkilâtın ihtiyacına uygun ve yekdiğerile kabili mukayese neticeler istihsalini temin etmek olduğundan kanunun ahkâmının tatbikini teminen tanzimi arzu edilecek her nevi istatistik ve esaslarının tatbikından evvel münhasıran teknik noktai nazarından dairenin mütaleasının alınması rica edilmektedir. Bu kanunî usule ve lâzimeye riayet edilmesinin temin buyurulmasını tamimen rica ve arzederim efendim.

HÜLÂSA :

Müteahhit Muzaffer Halim
Beye iş verilmemesine dair:

Ş. I

No.1497

Ankara'da inşa edilmekte bulunan Yüksek Ziraat ve Baytar mektepleri enstitüleri kalorifer tesisatı Muzaffer Halim Bey tarafından temsil edilen Berlin'de Rişel und Heneberg müessesesi namına ihale edildiği halde mumaileyh taahhüdünden nükûl ederek müteahhitlikle kabili telif olmıyan gayri-

ciddi bir vaziyet aldığından dolayı mezkûr tesisat yeniden münakasaya konulduğundan Muzaffer Halim Beye devair ve müessesatça badema iş verilmemesine dair İktisat Vekâletinden gelen 3-8-931 tarih ve 16893/269/44525 numaralı tezkeresinin sureti leffen gönderildi.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

23/8/1931

**İktisat vekâletinin 3/8/1931 tarih ve
76893/269/44525 numaralı tezkeresi sureti**

Ankara'da inşa edilmekte bulunan Yüksek Ziraat ve Baytar mektepleri enstitüleri kalorifer tesisatının inşası 25 – 3 - 931 tarihinde kapalı zarf usuile münakasaya konulmuş münakasaya on muhtelif firma iştirak etmiş ve en dün fiat olan 99,043 lira bedeli de Berlin'de Rişel Heneberg müessesesi vekil ve mümessili Ankara'da Aydın otelinde sakın askerî levazım müteahhidi Muzaffer Halim Bey marifetile teklif eylemişti.

İşbu teklif haddi lâyük görülmüş olduğundan kalorifer tesisatı Muzaffer Halim Bey tarafından temsil edilen Berlin'de Rişel und Heneberg müessesesi namına ihale edilmiş ve keyfiyet te usulen mumaiyleh Muzaffer Halim Beye tebliğ edilmiş idi.

Mumaiyleh Rişel Heneberg şirketinin vekil ve mümessili sıfatile ve o firma hesabına münakasaya iştirak etmiş ve Osmanlı Bankasından şirket için aldığı 13,000 liralık teminat mektubunu da vermiş olmasına rağmen bilâhara bu taahhüdünden nükûl etmek istiyerek Noterlik vasıtasile gönderdiği

protestosunda şahsen böyle bir münakasaya girmemiş olduğunu ve yapılan ihale ve tebliğatın şahsî ile alâkadar bulunmadığını ve böyle bir iş için de teminat mektubu vermemiş olduğu gibi diğer bir protesto ile Osmanlı Bankasına müracaatle teminat mektubunun hükümet emrine verilmemesini istemiş ve bu suretle vaziyet ve cereyanı hale muvafık olmıyan ve devlet işleri müteahhitliğile kabili telif bulunmıyan gayri- ciddî bir vaziyet almıştır. Her ne kadar mumaileyhin şirket için verdiği 13,000 liralık muvakkat teminat Osmanlı Bankasından alınarak hâzineye irat kaydettirilmiş ve kalorifer tesisatının yeniden münakasaya vaz'ı ve münakasa kanununun sekizinci maddesine tevfikân muamele ifası ile hazine hukukunun bu yüzden zayi olmaması esbabına da tevessül edilmiş ise de muhasebei umumiye kanununun 27 inci maddesinde devlet taahhüdâtında ihmalî ve sui niyetle melûf olduğu vesaikle tebeyyün eden eşhas ve şirketlerin devlet işlerine müteaallik her hangi bir tekliflerinin Vekaletlerce red ve diğer devairede tamim edileceği müsarrâh bulunduğundan resmen şirket namına vaki olan teklifini inkâr eden ve bu suretle devlet işleri için bu kabil mümessillerde daima aranması icap eden emniyet ve itimada lâıyk bulunmak seciyesini muhalif bir tarzda hareket eden Muzaffer Halim Beye badema iş verilmemesi hususunun Vekâletiniz devair ve müessesatına tamamen tebliğine müsaadeleri rica olunur efendim.

HÜLÂSA :

Emet kazası isminin Eğriğöz
olarak konulmamasına dair :

No. 1571

Kütahya vilâyetine merbut Emet kazası isminin bazı mahallerce «Eğriğöz» olarak yazılmakta olduğu anlaşılmıştır.

Halbuki mezkûr kazanın esas ismi olan Emet namile anılması evvelce tensip ve tamim edilmiş olduğundan «Eğriğöz» isminin kullanılmaması tamimen tebliğ olunur efendim.

Gayrı Resmî Kısım

Belediye - Komün ve bunların İktisadî faaliyetlerinde **İngiliz, Amerikan, ve Alman** **sistemleri**

Belediyelerin iktisadî sahada, son seneler zarfında takip ettikleri faaliyet sistemi, bütün hükümetlerin harbi umumiden sonra, İktisadî mesele verdikleri ehemmiyetten doğmuştur.

Bütün dünya kommünlerinin iktisadî faaliyetlerini tesbit ve bunları yekdiğerile mukayese, çok müşkül olmakla beraber, lüzumlu ve faydalı bir mevzudur. Bu mevzuda, Türk belediyelerini tenvir edebilmek ve bilhassa idareci arkadaşlarımızın elde mevcut kanunî hükümlere nazaran, belediyelerimizi, İktisadî teşebbüslere hazırlamalarına yardım etmek ümidile, bütün cihan belediyelerinin İktisadî mesail üzerinde ne gibi vaziyet aldıkları, ne gibi işlere giriştikleri hususunun muhtasaran arzına çalışılacaktır.

İngiliz belediye komünlerinde İktisadî işler

Belediyeciliğin daha kadim olduğu memleketler varsa da İktisadî faaliyet sahasında ilk önce işe girişmiş memleketler arasında başta İngiltere gelir. Çünkü burada sanayiî inkişafı daha evvel başlamış ve 19 uncu asırda diğer memleketlerden daha seri bir surette tevessü etmiştir.

Mahallî işler hakkında İngiltere'ye ait makalelerde arz edildiği veçhile İngiliz mahallî idareleri sıhhiye kısmı daha eskiden ehemmiyetle nazari dikkate alınmış ve bunun için 600 küsur daireden mürekkep sıhhiye mıntakaları tesis edilmişti. Hatta bu teessüslerin tarihi 16 ıncı asır sonuna ve 17 inci asrın iptidalarına kadar çıkmaktadır. Bir çok salgın ve sarî hastalıklar ilk önce su ihtiyacının teminini istilzam eyledi. Ve bunun için tedbirler ittihaz olundu. Bu işler arasında sıhhiye mıntakaları en evvel belediye hudutları içindeki halkın su ihtiyacını düşünmüş ve eline almıştı. Yeni kanunî mevzuata göre bu işler belediyelerin sahai faaliyetine dahildir. Ancak her İktisadî mes elede olduğu gibi su işinde de bir kâr, bir temettü temini tâli derecede bir rol oynamıştır.

Takriben 1870 senesine doğru mahallî idareler şehir ve kasabaların havagazı ihtiyacını temin etti. 1890 senesine doğru da tramvay işlerini ele aldı. Mahallî idarelerin elektrik işine müdahalesi ve bunu işletmesi çok geç başlamıştır.

Bundan sonra, mahallî idareler, havayıcı zaruriye ihtikârına karşı mücadeleye başlamışlar, daha sonra liman ve kanal işleriyle meşgul olmuşlardır. İngiliz belediyeciliğinin bunlarla meşgul olmasına başlıca sebep, hususî kumpanyaların kendilerine daimî bir kâr aramak üzere koydukları yüksek fiatlarla halkı memnun edememeleridir. Yalnız İngiltere'de ik-

tisadî noktai nazardan alınan bu tedbirlerin şayanı takdir o-lan hali hazır inkişafı, ve bunların sureti idaresi diğer memleketlerde de aynı nevi işlerin şekline benzemez. İngiliz'lerin bu sahada noktai nazarları, siyasî faaliyetin daimî tahavvülleri kommün menafiini ihlâl edecek mahiyette görülmesi ve siyasî mücadelelere kommün menafinin gayrikabili telif bulunması hususundadır.

Bundan dolayı İngiliz kommünlerinin bu sahadaki faaliyetleri, belediye teşebbüslerinin arkasında vâsi mikyasta kâr kasdı bulunmamak kaydıla, efkârı umumiyenin, kanunların ve idare mekanizmasının nezreti altında cereyan eder.

İşte bu kontrolden dolayı, İngiliz kommünleri kanunu mahsus ile kendilerine tevdi edilmeyen ve yahut taamülen yapmağa haklı bulundukları işlerden olmıyan hiç bir teşebbüse giremezler. Meselâ, ihtikârla mücadele ve büyük vesaiti nakliye hizmetlerinin mahallî idareler tarafından sureti icrası hakkında salâhiyet veren kanunlar vardır.

Yalnız bu memnuiyet mutlak değildir. Ana hat olarak kabul edilmiş bir nokta vardır ki o da kommünlerin, prensip olarak İktisadî hiç bir sahadan hariç bırakılmamaları hususudur. Yeni her hangi bir kanun kommünler, bu ve şu işlere giremezler, bunları hususî teşebbüsler yapar, şeklinde bir hükmü ifade edemez.

Kanunların kendilerine mezuniyet verdiği sahada dahi kommünlerin; kanun ile tesbit edilmiş makamların tasvibi şartile İktisadî teşebbüslere girebilmeleri kabul edilmiştir. Bu müsaadeler de kolay kolay verilmez. Bunun için mevzuu bahs teşebbüsün sırf İktisadî olduğu sabit olmak icap eder. Bu takdirde mezuniyet vermeğe taamüli bir zaruret vardır. Bu sıkı kontrol harbi umumiden sonra biraz gevşemiş ve kommünlerin bu husustaki inkişafı bundan sonra daha seri olmuştur. Çünkü hususî menfaatlerin umumî menafie tâbi ve

onun emri altında bulunduğu hakkındaki içtimaî düşünceler galebe çalmıştır.

Amerika müttehit hükümetinde belediye, Komün, iktisadî teşebbüsler

Malûm olduğu üzere Amerikai Müttehide devleti, her birisi kendi hududu dahilinde vâsi bir istiklâl salâhiyetinden istifade etmekte bulunan 48 hükümetten mürekkep bir federasyondur. Bu 48 hükümetin, mahallî idareler için yeknesak olarak kabul edilmiş İktisadî faaliyetler hakkında umumî kanunları olamıyacağı tabiidir. Ancak ferdî teşebbüslere son derece vâsi sahalara bırakan bu hükümetlerde belediye-kommünler iktisadî mesai ile uğraşamazlar. Bunlar her şeyden evvel siyasî birer teşekkül addolunurlar. Amerika'lıların fikirlerine göre hükümet veya belediye - kommün imkân derecesinde kendi sahasında kalır. İktisadî hayata hiç bir veçhile müdahale etmez, işte bu prensip Amerika kommünlerinin vazife ve salâhiyetini tesbit eder.

Amerikan belediyeleri, 48 hükümette de, kanun ile tesbit edilmiş olduğu üzere, federal hükümetle hukukî rabıtaya lüzum olmaksızın mevcudiyetleri kanun ile tesbit edilmiştir. Yalnız İngiliz usulünde olduğu gibi, kommün teşebbüsleri için hükümetin müsaadesini almak lâzımdır. Ekseri ahvalde bunun için kanunu mahsus çıkar. Ve teşebbüsün bütün ana hatlarını ve sureti icrasını tesbit eder. Bundan dolayı 48 hükümetin hiç birinde umumî olarak bütün kommünlere şamil kanunlar yoktur. İlk defa olarak 1872 de (İllinois) hükümeti ve 1902 de (Ohio) hükümeti böyle birer kanun yaptılar. Fakat bunlar, kommünlerin umumî idaresi hakkındadır. Her hangi bir teşebbüs için yeniden kanun çıkarmak mecburiyetinin önüne

geçmemiştir. Bu gibi teşebbüsler için kanun ısdarı o kadar taammüm etmiştir ki meselâ (New-York) hükümeti dahilinde 1902 den 1921 tarihine kadar, Newyork şehri için 7665 kanun teklifi yapılmış ve bunlardan 1552 si kabul olunmuştur. Diğer müttehit hükümetlerde de bunun gibidir. 48 hükümetin her birinde, hukukî vaziyet mütebeddil olmakla beraber, hemen umumiyetle su işleri belediyelerin elindedir.

Büyük şehirlerin bir çokları gaz ve elektrik işlerini üzerlerine almışlardır. Yalnız, tramvay ve otobüs işletmesi pek nadir olarak belediyeler tarafından yapılmaktadır. Hükümet hesabına hususî bir kumpanya tarafından yapılan telgraf ve posta işleri mevzudan hariştir. Haftada bir ve senede bir açılan pazar ve panayırların idaresi kommünlere aittir.

Buna zamimeten bütün sıhhat işleri, kanalizasyon işletmesi, yolların tathiri belediyeler tarafından yapılır. Diğer memleketlerin, bilhassa Fransız sisteminin hilâfına olarak mezbaha işleri hususî müteşebbislerin elindedir. Hastahaneler, hamamlar - banyolar, dezenfekte işleri de keza hususî şirketler ve müesseseler tarafından ifa olunur.

Harbi umumiden sonra, hemen her memlekette olduğu gibi, bizde de yapılması çok şayanı arzu olan ucuz mesken inşası vazifesi, mesken buhranının önüne geçmek gayesile, bazı büyük şehirlerde belediyeler tarafından deruhte edilmiştir.

Belediye - komün, İktisadî faaliyetinde kâr ve zarar

Umumî kanaate göre komünlerin İktisadî teşebbüsleri esas itibarile temettü maksadile olmamalıdır. Çünkü bu maksatla çok ileri giden kommünler, zararlarını halk tarafından verilen vergi ve rûsum ile kapatmak mecburiyetinde kalırlar.

Bundan dolayı, bu gibi teşebbüsleri hükümet, menafii umumiyeğe ait her hangi bir müessese gibi daimî surette nezareti altında bulundurur. Ferdî teşebbüslerin daha ziyade inkişafı için bu kontrol, mahallî idareleri tazyik etmiş ve bu sebeple diğer Avrupa devletlerinde olduğu kadar, Müttehidei Amerika belediye kommünleri İktisadî sahada inkişaf göstermemiştir

Alman belediye - kommünlerinde İktisadî faaliyetler hakkında hukukî esaslar

Almanya'da dahi bütün devlet bünyesi tek bir hükümet halinde olmadığından, Amerikai Müttehide de olduğu gibi, belediye - kommünlerin iktisadî sahadaki hukukî vaziyetlerinin tesbiti oldukça müşküldür.

Alman devletinin siyasî nizamı ve müttehit hükümetlerin kanunlarına göre kommünler, İctimaî teşekküllerin üçüncü gurubu gibi bir vaziyettedirler. (Reich) denilen Alman devleti esas itibarile, bütün Almanya için iktisadiyat ve mesai sahasında kanun vaz'ına salâhiyettardır. Bu salâhiyet ticarî ve sınaî esaslarda daha bariz bir surette kendini gösterir. Devletçe yapılabilecek umumî esaslar haricinde kommünlerin hukukî vaziyetleri hakkında hüküm vaz'ı müttehit hükümetlere aittir.

Bununla beraber, İktisadî hayatta kommünlerin hukukî vaziyeti ve bunun sureti tanzimi, umumiyetle, muhtelif Alman hükümetlerinde yekdiğerile tearuz edecek ihtilâfat arzetmez. Bilâkis esaslarda büyük bir vahdet vardır. Öyle ki bu vahdet yüz seneden fazla bir zamandanberi devam eden tahavvülâtı gösteren bir tevafuk arzeder.

Alman (Reich) kanunu esasının 127 inci maddesine

nazaran: Kommünler ve kommün gurupmanları (Kommünalverbande) nin kanun ile tesbit edilen hudut dahilinde muhtar idare hukukuna malik oldukları kabul olunmuştur. (Bu maddedeki kommün gurupmanları her hangi bir İktisadî işin ve meselâ bir su işinin icrası için kommünlerin birlik şeklinde müşareketi değildir. Bu İdarî taksimattan bir teşekküldür.) Mezkûr madde ile muhtelif Alman hükümetlerine yol göstermiş ve muhtelif hükümetlerde; (Kendilerine mahsus işlerde, kanun ile tanzim edilmiş bir devlet kontrolü altında kommünlere ve siyasî kommün guruplarına muhtariyeti idare hukuku temin edilmiştir,) mealinde teşkilât kanunlarına ahkâm koymuşlardır.

Alman millî idarelerinde kommünlerin hukukî vaziyetleri Baron Fonştayn'ın 1808 de vücade getirdiği ıslahat ile tesbit olunmuştur. Bu esaslar evvelâ Prusya şehirleri nizamnamesinden başlar. Kommünler hakkındaki kanunların fikir ve hukuk noktasından esası bu nizamnamededir.

Alman kommünlerinin dairei faaliyetlerinde nerelere kadar gidebilecekleri hukukan ve kanunen tarif edilmiş değildir. Ancak âli mahkemei idariyenin (Oberwaltungsgericht) bu hususta muhtelif mes elelerle müzakeresi vesilesile ittihaz etmiş olduğu müteaddit kararları vardır. Bu kararların esaslarına göre: Alman kommünleri hukuken hayat ve menafii umumiye münasebatına ait maksatlar takip edebilirler.

Müşterek umumî hayatın hüsnü tanzimi için ve iştirak edenlerin manevî inkişaflarını ve maddî menfaatlerini temin edecek her nevi teşebbüse girebilirler.

Kommünlerin muhtariyeti idarelerinde başka suretle hiç bir veçhile tahdidat vazolunamaz. Ancak, hükümet tarafından doğrudan doğruya yapılan işlerle, bir kanunu mahsusla diğer İçtimaî teşekküllere tahsis ve hasredilmiş vazifeler bundan hariçtir.

Yani, Almanya'da İngiliz usulünün aksine olarak, hatta Amerikan sistemine muhaif olmak üzere, kommünlerin yapacakları işler değil, hükümetin ve kanunun kendilerinden sureti mahsusada nezedebileceği işler tadat edilmiş vaziyettir.

Bundan fazla olarak, bazı şerait altında kommün gurupmanları, kendi kommünlerinin inhisarı altında vazife ifası hukukunu da haizdirler. Bu müsaade Merkezî ve Garbî Almanya'nın bazı kısımlarındadır. Bu hususta hasıl olacak her hangi bir ihtilâfda hükümeti merkeziye hakemdir.

Kommünlerin İktisadî faaliyet sahaları istisnâ olarak merkezî Almanya'nın Thuringe, Brunswick ve Lippe kısmında kanun ile tesbit olunmuştur.

Reich sınaî külliyatı kavaninine müstenit, hürriyeti sınaîye prensipleri, bazi nevi işlerin tesis ve işlenilmesi gibi kanunun kommünlere tahsis edilmiş mahiyette umumî inhisar vaz'ına mâni telâkki olunabilir. Yalnız (Feuersozietaten) denilen ve müessesatı umumiyenin yangına karşı sigortası mahiyetinde olan işin istisnâ olarak inhisara tabiiyeti kabul edilmiştir.

Bundan başka, kommünler, kanunî şekilde değil, fakat filî olarak bazı inhisarlara maliktirler, meselâ kommünler, umumiyetle kendi yollarının sahibidirler, umumî yolları tanzim ve idare ederler, ve bundan dolayı hususî teşebbüsler, kommünlerin müsaadesi olmaksızın kanalizasyon ve diğer yol üzerinde yapılacak işlere girişmezler, gaz, su, elektrik tevziatı aynı müsaadeye mütevakıftır.

Kommünlerin iktisadi işlerinde tahdidat

Bu tahdidat ikiye kabili tefriktir. Kommünlerin İktisadî faaliyetlerinde tanınmış olan vâsi hürriyeti istisnâ olarak tah-

dit eden ilk şey, kommünler üzerindeki umumî kontroldur, Merkezî Almanya'da bu kontrol daha barizdir.

1927 tarihli Baviyera kommünlerinin sureti idaresi hakkındaki nizamnamenin 61 inci maddesi mucibince: Kommünler, halkın birinci derecede muhtaç olduğu bir şey üzerinde dahi olsa sınaî bir iş işletmek veya bu neviden mühim bir işe ortak olmak için hükümetin muvafakatini almak mecburiyetindedirler, yalnız, bu kommünlerin teamülî olarak şimdiye kadar yaptıkları işler için müsaade istihsaline lüzum yoktur.

Merkezî Almanya'nın küçük bir parçası olan (Thuringe) de 8 haziran 1927 tarihli kommün nizamnamesinin 93 üncü maddesine nazaran, vesaiti nakliye işi, su tedarik ve tevzii, kuvvei muharrike ve tenviriyeye temini, maden işletmesi gibi işler, kommün arazisini tecavüz ederse, hükümetin kontrol salâhiyeti, icabında bu işleri menedebilir.

Bazı nevi İktisadî işler vardır ki bunların icrası için merkezden müsaade almak mecburiyeti Almanya'nın her yerinde umumî olarak kabul olunmuştur. Taavün ve tasarruf sandıkları ile kommün bankaları tesisi bu meyandadır. Bu sandık ve bankaların nizamnamei esasileri hükümetçe tetkik ve tasdik olunmak meşruttur. Bilhassa her hangi bir yerde kommün bankası tesisi için hükümetten müsaade almak mecburî olduğuna dair ahkâm 26 temmuz 1925 tarihli emanet ve depozito işleri hakkındaki Reich kanununun 4 üncü maddesile sarahaten tesbit olunmuştur.

İktisadî mesailde karar ittihazi salâhiyeti

Bu salâhiyet, diğer belediye işleri için tesbit olunmuş hukukî vaziyetin aynı olmakla beraber muhtelif Alman hükümetlerinin kommün kanunlarına göre değişmektedir. Esas olarak iki şekil göze çarpar:

Birisi Şarkî ve Merkezî Almanya'da cari olan iki meclis

sistemi, diğeri Garbi ve Cenubî Almanya'da tatbik olunan tek-meclis sistemi. (Baviere), (Wurtemberg), (Bade), (Hesse) hükümetleri tek meclis usulü kabul edenler arasındadır. İki meclis sistemine tâbi yerlerde doğrudan doğruya intihap edilmiş belediye mümessillerinden mürekkep meclislerin yanında Magistrat denilen idare âmirleri bulunur. İktisadî kararlarda dahi Magistrat ile belediye meclisi arasında bir tevafuk bulunması kanunî şeraittedir.

Tek meclis usulüne tâbi olan yerlerde de belediye azalan doğrudan doğruya müntehaptır. Bourgmestre denilen belediye reisleri meclise riyaset eder, icra salâhiyeti kendisine aittir, iktisadı mesailde bütçe ile tesbit olunmuş şekil haricinde icra âmiri hürriyeti harekâta maliktir.

İktisadî teşebbüsler muhtelif komün kanunlarına nazaran ayrı ayrı şekli hukuku arzederse de, ana hat olarak bunlar da ikiye kabili tefriktir. Birisi, sırf menafii umumiye için yapılan İktisadî işlerdir ki bunlar da bütün halkın aynı şekilde ve müsavaten istifade etmesi hususunun temini yegâne gayedir, bunun için, bu nevi işlerde hiç bir veçhile kâr aranmaz ve teşebbüsün açığı vergi ile kapanır. İkincisi temettü kasdiîe, komünler tarafından yapılan teşebbüslerdir ki bunlar da kâr etmek gaye ve hedefi teşkil eder. Fakat bu gibi işler, alelade eşhas veya müessesatın ve şirketlerin tâbi olduğu umumî ahkâma tâbidir.

Alınan kommünleri İktisadî faaliyetinde malî hükümler

Gerek yeni bir işe girişmek, gerek mevcudu tevsi etmek üzere icap eden sermaye ve menabiini tedarik için tesbit ve tanzim olunmuş ahkâm yoktur. Bundan başka, işletme teşki-

lâtı için mevcut iradı istimal de menedilmiş değildir. Fakat, umumiyetle komünlerin malî siyaseti, diğer umumî müessesat gibidir. Ve tatbikatta adî varidatı geçen fevkalâde masraflarla yeni ve mühim teşebbüsler için istikraz yapmak ve yahut ihtiyat sermayeleri tevhit ederek kullanmak gibi prensiplere tâbidir.

Bütün Almanya'da komün kanunları istikrazların salâhiyettar hükümet makamlarınca tasvibi şartını koymuştur. Yalnız, varidatı adîye ile kapatılmak şartile adî masrafları kapayacak küçük avanslar için müsaade istihsaline lüzum yoktur.

İstikrazlarda da hükümet, istikrazın lüzumsuz veya şeraitinin natamam olduğuna karar vermedikçe, istikraza müsaade etmek mecburiyetindedir.

Senedatı hâmiline ait istikrazlar için ayrı bir hüküm konmuştur. 23 haziran 1923 tarihli kanunla, kanunu medeninin 795 inci maddesine (tahvilâtın sabit fiatla mevkii tedavüle vaz'ı hakkında) nazaran, hâmiline ait istikrazların behemehal hükümetçe tasvibi şarttır. Dahilî piyasadan para tedariki kesbi müşkülât edince harbi umumiden sonra, bu gibi istikrazlara ecnebilerin iştiraki de kabul edilmiş ve bunun için hususî bir usul konmuştur.

Ecnebilerin iştirak dereceleri komün istikrazları için Reich Maliye Nezaretinde, 1925 senesi iptidasında hususî bir istişare bürosu ihdas edildi. Ve komünlerin, istikraz teşebbüslerini ve şartlarını bu büroya bildirip mütalea almaları usul ittihaz olundu, istikraz şeraiti ve istikrazın itfa şekli beraberce tetkik olunarak istikrazı tasvip edecek hükümetin salâhiyettar makamına arz olunur. Müsaadeler mezkûr büronun tetkikatına istinat eder.

Komün istikrazları eşkâl ve şeraiti Alman komün kanunlarile bütün tafsilât ve teferrüat ile tesbit edilmiştir. Prensip

olarak istikraz ile yapılacak menafii umumiyeeye ait işin hiç olmazsa, iptidâî sermayenin faiz ve amortismanını ve işletme masrafını, temin edeceği varidatla, ödemesi şart konmuştur.

Kâr kasdile yapılacak işlere ait istikrazlarda ise bütün bu masraflardan başka temettü temin edip etmiyeceği nazari dikkate alınmak lâzımdır.

Prusya komünleri maliye kanununun 3 üncü maddesine nazaran: Komünlerin sınaî teşebbüsleri o şekilde idare edilmelidir ki, temin edilebilecek irat hiç olmazsa ilk tesisat iptidâî sermayenin amortisman ve faizini ve idare masrafını karşılasın.

Sırf menafii umumiye gayesile teşebbüs edilen komün İktisadî faaliyetlerinden meselâ su temin ve tevzi işi yalnız umumî menfaat maksadile yapılır. Ve komünler, bundan hiç bir nema ve kâr beklemeden bu işi yaparlar.

Kâr kasdile yapılan işler arasında, elektrik, gaz, tramvay işletilmesi gibi teşebbüsler vardır, ve bunlar da, komünler bir temettü gayesi takip edebilirler. Fakat bu kâr gayesi ticarete olduğu gibi imkânın azamî haddine hiç bir zaman çıkarılamaz, ancak şehirlerin ve kasabaların beledi hizmetlerinin icap ettirdiği masrafların karşılanmasına yardım edebilecek nisbette bir kâr aranır.

İktisadî komün faaliyetlerine karşı tatbikatta hükümetin aldığı vaziyet

Heyeti umumiye itibarile, hükümet, komünlerin İktisadî faaliyetlerini daima hayırhahane karşılamış ve hiç bir zaman bu teşebbüslere müşkülât göstermemiştir. Yalnız memleket dahilinde sermaye tedariki müşkülâtına karşı ecnebilerin iştirak edebilecekleri istikrazlar hakkındaki kontrol vardır. Bu

da, hususî teşebbüslerin rekabetini az çok temin edecek mahiyettedir. Çünkü hususî teşebbüslerde her hangi bir istikraza ecnebilerin iştiraki kontrole tâbi değildir. Komünlerin İktisadî faaliyetleri hakkındaki ahkâmı mevzuada 1910 danberi hiç tadil edimemiştir. Yalnız, Bavyera hükümeti 14 teşrinievvel 1927 tarihli nizamname ile ve Thuringe’de yapılan 8 temmuz 1926 tarihli komün nizamnamesi mucibince komünlerin İktisadî işleri işletme teşkilât ve kadrosunun tasvip veya reddi hakkını hükümete almışlardır.

**Alman komünlerinin İktisadî faaliyetlerinden
harbi umumiye kadar görülen inkişaf
ve ondan sonra iktisadî siyasete
nazaran yapılan tadilât**

Alman komünlerinin İktisadî faaliyet sahasında hali hazır vaziyeti göze çarpan başlıca iki vasıf arzeder: Bunlardan birisi tenevvü, diğeri vüs’attır. Komün İktisadî faaliyetinin inkişafında İktisadî, hukukî ve pisikolojik sebepler kat’î birer tesir icra ettiler.

Alman memleketleri belediye - komün nizamatı İktisadî işlerde komün salâhiyetlerinin âm ve şamil olması prensibine istinat eder.

Bundan dolayı bütün İktisadî faaliyet sahasında komünlerin hukuk ve salâhiyetleri gayrimahdud olduğu kabul edilmiştir. Yani hususî ve kanunî olarak tahdit edilmemiş olan her sahada komünler faaliyetlerini teksif edebilirler. Her hangi bir iş resmen diğeri bir makam veya şahsa tahsis edilmemiş olduğu takdirde komünlerin o işi deruhde etmelerine kanunî bir mâni yoktur.

Alman komün teşkilâtı son asrın kollektif ve kooperatif cereyanlarından da fevkalâde müteessir olmuştur.

Bilhassa son asırdaki terakkiyatı fenniye'nin sanayi tatbikinden sonra, bu fevkalâde hâdisatla birlikte, köylerden şehir ve kasabalara doğru bir muhaceret vaki oldu. Ve bu akın başlıca büyük şehir ve kasaba kommünlerinin iktisadî siyasetinde yeni bir merhale teşkil etti.

İktisadî esaslardaki yeni tahavvüller, kommünleri halkın umumî iktisadiyatı ile ve sıhhat ile ve diğer hayatî ihtiyaçları ile daha çok alâkadar olmağa sevkledi.

Hatta, menafii umumiyeye tesiri altında bazı mühim ve hayatî teşebbüslerin kommün İktisadî faaliyetleri sahası dahilinde hemen hemen bir inhisar mahiyetini arzeden şekilleri ile halkın işine uygun görüldü. Ve su tevziatı, gaz işleri, elektrik işleri, tramvay, liman ve antrepo vezaifi bir çok yerlerde kommünlerin eline geçti.

Bu teşebbüsler arasında sıhhati umumiyeyi himaye nok- tai nazarından yapılan işler mühim bir mevki işgâl eder. Kanalizasyon, sokakların temizlenmesi ve süprüntülerin kaldırılması ve nihayet bunların kabili istifade bir hale vaz'ı mezbaha işletilmesi, hamam ve banyo işleri ve dezenfekte vezaifi, bunların başlıcalarındandır. Bir taraftan bu faaliyet devam ederken diğer taraftan hastahane ve bakım evleri, ucuz halk pazarları tesisi ve mezarlıkların tanzimi başlamıştır. Bu sayılan işler, harpten evvel Alman kommünlerinin yaptıkları teşebbüsleri hulâsa etmekle beraber, bunların yanında kommünlerin tasarruf ve teavün sandıkları faaliyeti de devam etmiştir.

Mahallî teşekküllerden vilâyet birlikleri tarafından yapılan kredi müesseseleri mıntaka bankaları ve terhin bankaları, kommün tasarruf sendikalarının vazifesini itmam eder. Bundan başka hayat ve yangın sigortaları da bu teşebbüsler

arasında mühim bir mevki işgal eder. Vilâyet birliklerinin terhin bankaları yanında kommünler tarafından işletilen rehin mukabili ikrazat müesseseleri de iyi iş görmektedirler. Bu mühim müesseselerin yanında, halk mutfakları ve süt tevziatı müesseseleri, belediye lokantaları (Ratskeller) küçük şehirlerle köy kommünlerinde bazı ziraat işleri faydalı neticeler elde eder. Köy kommünleriyle kaza ve vilâyetlere ait ormanların yetiştirilmesi ve usulü dairesinde işletilmesi Alman ormancılığında şayani dikkat bir mevki işgal etmektedir. Bütün bunlara zamimeten bağcılık, hububat değirmenleri taş, kil, ince ve kaim kum ile kireç ocakları işletilmesi kurunu vustadan kalma âdetlere göre devam etmektedir.

Ucuz arazi ve arsa satın alarak ehven şeraitle icara vermek ve satmak üzere sıhî meskenler tedariki kommünlerin iyi idare ettiği işler arasındadır. Buna ilâveten kommünler terbiyevî ve sanayii nefise gayesine matuf müesseseler vücade getirmişlerdir. Belediye müze ve tiyatrolarile belediye konser salonları ve kommün sanayii nefise mektepleri bu meyandadır.

Bütün bu canlı işlerin vücade gelmesine en mühim saik, Alman kommünlerinin - belediyelerinin başında bulunan kudretli şahsiyetlerin hüsnü idaresidir.

Umumî harp esnasında ve ondan sonraki vaziyete gelince

Harp, İktisadî esaslarda umumî bir tahavvül vücade getirince, kommünlerin İktisadî faaliyetleri de esaslı surette bundan müteessir oldu. Kommünler, senelerce erzak, mahrukat ve melbusat işlerini ellerinde bulundurdular.

Harp iktisadiyatı devri ihtiyaç ve zaruret dolayısıyla kommünlerin İktisadî teşkilâtını tevsi etti.

Bu hal, neticede kommün faaliyetlerinin evvelce münhasıran, hususî teşebbüslere ait sahaya kadar tevessüünü mucip oldu. Ve diğer teşebbüslerle mecburî olarak çarpıştı. Tabîî şeraiti iktisadiye tekrar teessüs edinciye kadar, bu tesadüm çok şiddetli oldu. Harp sonundaki inkılâp üzerine, sosyalist fikirlerinin tesiri altında teşriî meclisler, İktisadî faaliyetlerin kommünleştirilmesi hususunda bazı kanun projelerde meşgul oldular. Fakat bu teşebbüs büyük bir muhalefete maruz kaldı. Neticede kommünler iâşe teşkilâtının büyük bir kısmını lâğvetmek mecburiyetinde kaldılsa da sıhhi sebepler dolayısıyla süt tevziatı vazifesini ve diğer bazı kısımları muhafaza ettiler.

Harpten sonra kommünler, kendileri için gayet vâsi bir saha teşkil eden ucuz mesken işine büyük bir ehemmiyet verdiler. Teavün sendikaları hakkındaki ihtimam da bu meydana tevsi edildi. Belediye bankası tesisatı bunun neticesidir. Elektrik işletme işlerinde kommünler, muhtelit, (eşhası hususiye, şirketler, vilâyet veya hükümetle) sermaye ile teşebbüslere başladılar. Gaz işleri sırf mahallî idarelere ait olarak kabul edildiğinden, Kommün birlikleri bu işi yeniden tanzim ettiler, nakliyat işlerinden tramvay ve otobüs işlerinde bir çok yerlerde liman işletme vezâifini yeniden ıslah eylediler, bunların bir kısmında vilâyet ve kaza mahallî idarelerinin iştiraki vardır.

Harpten sonra fevkalâde inkişaf eden komün İktisadî faaliyetlerinden su işi

Kommünlerin büyük iktisadî teşebbüsleri arasında su tevziatı hizmeti başlıca faaliyet sahasını teşkil eder. Halkın şehirlere ve sanayi merkezlerine toplanmasının neticesi ola-

rak büyük mikyasta kabili şürp su ile ev hizmetlerine ait su ihtiyacına, sanayide kullanılan büyük mikyastaki suların temini zarureti inzimam edince su temin ve tevziatı vazifesi son derece ağırlaşmış, sıhhat ve umumî menfaat dolayısıyla icap eden sularda bu hamuleyi kabartmıştır.

Umumî salgın hastalıkları üzerine 30 haziran 1900 tarihli kanun ile, halka kâfi miktarda kabili şürp iyi su temini vazifesi komünlere tevdi edildi.

On sene sonra, 1910 da, bütün su tevziatı hizmetinin % de 93 ü, komünlerin mülkiyetine geçmiş bulunuyordu.

Küçük şehirlerle büyük köy komünlerinin bir çoklarında su tevziatı vazifesi bizzat komünler tarafından yapılır, başlıca sanayi mıntakalarında ise, gerek su tevziatı, gerek komşu komünlerinin su şebekelerinin, büyük bir şehrin su şebekesiyle birleştirilmesi ve idaresi gibi hizmetler komün birlikleri tarafından ifa edilmektedir.

Bu işler için komünlerin birleşmesi ekseriya, hususî efrat ve şirketler vaziyeti hukukiyesine müsavi olarak vaki olmakta ve mes'uliyeti mahdudeli şirket sistemi tercih edilmektedir. Böyle bir şirkete iştirak eden komünler, suların ikinci satışında temammile müstakil olarak hareket ederler, komün dahilindeki su şebekesi komün malıdır.

1902 de 7116 kişiye su vermek üzere işe başlayan (VERBANDS WASSERWERK BOCHUM) namındaki mes'uliyeti mahdudeli su tevziatı şirketi 1912 de, 10 sene sonra 128610 kişiye su tevziine kadar çıkmıştır.

Yalnız komünlerin iştirakile su temini meselesi yanında bir de hususî sermayelerin de kabulü ile muhtelit iştirak suretile su tesisatı vardır. Bu nevi teşebbüsler, şimalî Vestefalyadaki kömür havzasında daha çok inkişaf etmiştir, mezkûr havzada mevcut büyük müessese takriben 150 şehrin civarındaki komünlerin bir milyona yakın nüfusuna ait su ihtiya-

cını temin etmektedir. Civar şehir belediyelerile kaza mahallî idareleri ve aynı saha dahilindeki komünlerin şirketle iştirakleri vardır.

1927 senesi istatistiklerine nazaran 1068 su müessesesi- sinden 1012 si komünlerin ve 43 ü hususî müteşebbislerin ve 13 ü de komünlerle eşhasın teşkil ettiği muhtelit sermayeli şirketlerin elindedir.

Harpten sonra daha çok ihkişaf eden işlerden gaz fabrikaları ve gaz tevziatı

Bu iş daha çok hususî teşebbüsler tarafından yapılmakta idi ve bundan dolayı, harbi umumiden evvel bu müesseselerin ancak % 70 i komünlerin elinde bulunuyordu.

Gaz işlerinin temamlı komünlere geçmesi güç ve tedricî olmuştur. Çünkü komünler, hususî şirketlerle uzun seneler için mukavele aktetmiş bulunuyorlardı.

1926 senesindeki vaziyete nazaran 50.000 nüfustan yukarı nüfusa malik Alman şehirlerinde 91 gaz müessesesi vardı. Bunlardan 49 u yüz binden fazla nüfuslu şehirlerde ve 42 si 50 bin ile 100 bin arasında nüfuslu şehir ve kasabalarda idi. Mülkiyet itibarıyla bu 91 müesseseden 42 si büyük şehirlerin ve 41 i orta şehir ve kasaba komünlerinin mülkiyetinde ve ikisi büyük şehirlerle hususî sermayelerin ortaklığında ve birisi orta derece şehirler komünleriyle hususî sermayelerin ortaklığında idi, diğer ikisi büyük şehirlerde Hükümetin elinde ve geri kalan üçü de büyük şehirlerde hususî şirketlerin tahtı idaresinde bulunuyordu.

1913 te Almanya Gaz müesseseleri iki milyon sekiz yüz bin metre mik âbı gaz isitihsal ediyordu. 1927 senesi hesabına göre bu yekûn üç milyon yüz on beş bin metre mik'abına çıkmıştır. Halen bunun iki milyon beş yüz on dört bin metre

mikâbının kommün müesseseleri temin etmektedir, bu yekûn bütün gaz sarfiyatının % 80 ini teşkil ediyor.

Kommün elektirik müesseseleri

Kommünler dahilindeki elektrik cereyanlarının temini, geniş bir saha olmakla beraber, bu da uzun müddet hususî teşebbüslerin elinde kalmıştı. Fakat kommünler, bu sahada da faaliyetlerini göstermişler ve 1908 de elektrik cereyanı tevziatının %40ını ellerine almışlar ve bunda vilâyet idarei mahalliyelerinin çok yardımını görmüşlerdir.

Harbi umumiden sonra 31 mart 1919 tarihli kanun lâyihası ile bütün elektrik sanayiinin Hükümete intikali teklif edilmiş ise de fen adamlarının muhalefetinden dolayı kabul olunmamıştır. Halen hükümetçe idare edilen elektrik müesseseleri olduğu gibi, vilâyet, kaza ve kommün idareleri tarafından ve hatta hususî şirketlerle müştereken idare edilen ve müstakillen hususî sermayedarlar tarafından tedvir olunan elektrik müesseseleri vardır.

Bu müesseselerin 1913 kilovat yekûnları 1924 te yapılan istatistiklere nazaran çok değişmiş ve Kommünlerin istihsalâtı % 34 den % 21 re düşmüş ve buna mukabil hükümet müesseseleri istihsalâtı % 2,5 dan % 25 şe çıkmıştır. Hususî şirketler istihsellerini % 46 dan %23 e indirmeğe mecbur kalmışlardır. Elektrik işlerinde hükümetin almış olduğu son vaziyet dolayısıyla Kommünler harp dolayısıyla 1918 de bütün ihtiyacın % 81 ini temin ederken halen % 56 yı ancak tutabilmektedir. Bunlara zamimeten Berlin Dresd ve Hambourge, Breslav gibi şehirlerde Belediyeler, müessesatt umumiyeinin teshin vazifesini görmektedirler, bu vazife henüz inkişaf devresindedir.

Bütün bu ihtiyaçları kolayca temin edebilmek üzere te-

sisat şirketleri teessüs etmiştir, bu şirketler her hangi bir Enstalyasyonu % 10 nu peşin olmak üzere 10 ay vade ile yapmaktadırlar.

Vesaiti nakliye işlerinden tramvay :

Vesaiti nakliye teşebbüsleri, Kommünler için mühim bir saha teşkil etmiş ve Kommün İktisadî siyasetinde mühim bir âmil olmuştur. Bunlardan tramvay işleri bilhassa geçen asrın sonlarında büyük şehirlerde inkişaf etmiş, hussuî teşebbüslerden bu işi de kurtarıp belediyelere teslim etmek epeyce güç olmuştur.

1913 de Kommünler tarafından idare edilen tramvay işleriyle hususî müesseseler tarafından işletilenler, hemen bütün Almanya'da takriben yekdiğerine müsavi vaziyette idi. Bundan sonra Kommünler tevakkuf etmeğe başladılar. Bu terakki devresinde Kommünler münferit ve yeni işlere girdikleri gibi, bilhassa her hangi bir belediye hududu dahilinde mevcut ve muhtelif müessesata ait tramvay şebekelerinin tevhidî ile de meşgul olmuşlardır.

Meselâ harbi umumiden evvel, bugünkü büyük (Berlin) in arazisi üzerinde 10 tramvay müessesesi ayrı ayrı çalışmakta idi. Halbuki şimdi tek bir şebeke ve tek bir müessese halindedir. Ve Belediyenin elindedir. Diğer büyük şehirlerde hemen aynı vaziyetten kurtularak tek idareli Kommün tramvaylarını işletmekte bulunmuşlardır.

Nüfusu 20 binden yukarı olan şehirlerin 926 senesinde yapılan tramvay istatistiklerine nazaran 149 tramvay müessesesinden 60 ı Kommünlerce (Enregie) suretile idare edilmekte, 15 şi keza Kommünier tarafından hususî şirketler gibi çevrilmekte ve 24 ü muhtelit sermaye ile yapılmakta ve 29 u

hususî şirketlere ait bulunmaktadır. Kommün tramvay hisseleri yekûn itibarile bütün Almanya için mevcut tramvay teşebbüslerinin dörtte üçünü teşkil eder.

Otobüs seferleri:

Harbi umumiden sonra Almanya'nın her tarafında yapılan bu işler oldukça mühimdir. Nüfusu 50 binden fazla Belediyeler için 1926 da yapılan istatistiklere göre mevcut 120 otobüs seyrüsefer müessesesinden 35 i Kommünlere ait olup 23 ü Almanya Posta idaresince ve 41 i hususî müteşebbisler tarafından işletilmekte ve bunlar 81 şehrin muntazam seferlerini temin etmektedirler.

Büyük şehirlerde vesaiti nakliye mes'elesi fevkalâde kesbi ehemmiyet ettiğinden dolayı ahiren Berlin şehri tramvay ve otobüs işi ile seyriseri metropolitenleri ve havaî şimendiferleri dört yüz milyonluk bir sermaye ile tevhit ve seyriseferleri bu üç nevi vesaiti nakliye üzerinde taksim edilmiştir.

Köy şimendöferleri:

Vesaiti nakliyeden köy şimendiferleri sahasında vilâyet, kaza birlikleri ve şehir belediyelerde köy Kommünleri o kadar büyük bir faaliyet göstermişlerdir ki, Alman İktisadî hayatında bu faaliyet mühim bir mevki işgal eder. Bu şekilde mevcut köy şimendifer müessesesinin adedi takriben 300 olup bunun üçte biri Kommünlerin mülkiyetindedir. Bütün bu köy şimendiferlerinin mecmu kıymeti takriben yedi yüz milyon altın mark olup, yalnız Prusya dahilinde bulunanlardan doksan milyon altın mark Prusya Vilâyetlerinin hissesidir.

Limanlarla antrepoların işletilmesi :

Kommünlerin mühim faaliyetlerine saha olan işlerden birisi de liman ve antrepo işletme mesaisidir. Bu hususta büyük tesisata malik olan Hambourg, Kiel ve sair limanlardan maada bir çok küçük şehirlerde liman ve aktarma ve antrepo işlerde meşgul olmuşlar ve mühim eserler vücade getirmişlerdir. Bu müesseseler dahili seyrisefer kanalları üzerinde daha ziyade tekasüf etmiş ve büyük liman müesseselerinin (ki bunların yekûnu 35 dir) 25 i Kommünlere ait bulunmuştur. Bunlara zamimeten Kommünler pek yeni bir saha olmak üzere hava seyriseferleri ile meşgul olmağa başlamışlardır. Almanya'nın muhtelif şehirleri arasında hava seyahati temin eden (Deutsche Lufthansa) müessesesine ait sermayenin yüzde on biri Kommünlerin parasıdır.

14 hava seyrisefer şirketinin 11 milyon altın mark sermayesinden iki milyon küsuru vilâyet birliklerine aittir. Şehirler iki milyon sekiz yüz bin liraya kadar iştirak etmişlerdir. Bu şirketlerin mecmu sermayesi 1927 de yirmi iki buçuk milyon altın marktı.

Pazar ve panayırlar ve sergiler

Harbi umumiden sonra bazı büyük şehirler ticarî inkişaf noktai nazarından panayır ve sergi teşkilâtile İktisadî hayatı takviye etmek teşebbüslerinde bulunmuştur. Bu meyanda Laypzig panayırı beynelmilel bir ehemmiyeti haizdir. Bu panayırı idare eden şirkette şehir belediyesinin büyük hissesi vardır. Breslav ve Francfort panayırları da aynı vaziyettedir. Berlin, Düsseldorf, Cologne, Munich gibi yerlerde belediye Kommünlerce tesis edilen muvakkat veya daimî sergiler ayrı

bir sistem arzeder. Bu işler için inşaat sahasında belediye faaliyetleri noktai nazarından mühim mebanî ve müessesat vücude getirilmiştir.

Alman kommün belediyelerinde mali faaliyet

Tasarruf sandıkları — Bu sandıklar, malî noktai nazardan Kommünlerin en mühim işlerinden birisini teşkil eder. Diğer iktisadî halara kadar tesirini gösteren umumî tasarruf sandıkları ekseriyetle Kommünlerin elindedir. Bütün Almanya'daki tasarruf sandıkları aynı vüs'atte olmakla beraber, bunların vaziyeti mâliyeleri için 1926 senesinde tertip olunan istatistiklere göre yalnız Prusya'dakilerin umumî manzarası şöyle hulâsa edilebilir:

Hesabı cari ve nakli düyun muamelelerde de meşgul olan bu sandıkların Prusya'da adedi 1458 dir. Bundan 721 ı şehir belediyelerinin, 294 ü köy Kommünlerinin, 446 sı kaza mahallî idarelerinin, 8 zi vilâyet mahallî idarelerinin ve 34 dü diğer müesseselerindir. Son senelerde bu sandıkların bütün Almanya'ya şamil olmak üzere tesis ettikleri Kommün bankası Alman iktisadiyatında mühim bir mevki işgal etmektedir. Bu büyük birliğin, bütün Almanya'da 3236 bürosu ve 1678 muavin bürosu ve 6410 tahsil şubesi vardır. Bunların 31 mart 1928 deki malî vaziyetleri şöyledir:

Tasarruf depolarının nakdî yekûnu 6,371 milyon altın mark ve nakli düyun depolarının nakdî yekûnu 1337 milyon altın marktır. Bütün bu müessesattan başka büyük şehirler belediye bankaları tesis etmişlerdir.

Mıntaka bankaları

Vilâyet mahallî idareleri arasındaki birliklerin 10 bankası ve sırf münferit vilâyetlere ait dört banka vardır. 31 mart 1926 da bunların sermayeleri yekûnu 30 milyon altın markı ve muamele blânçoları bir milyar altın markı gösteriyordu. Şimdi bu mintaka bankalarile Kommün bankalarının tevhidile (Gemeinschaftsbanken) denilen Kollektif bankası teşkili düşünülmektedir.

Rehin mukabilinde ikrazat müesseseleri:

Kommün kredi müesseselerinin ayrı bir şubesini teşkil eden bu müesseseler ihtiyaç içinde bulunan her hangi bir şahsa rehin mukabilinde para tedarik edebilmesini temin etmektedirler. 1927 de nüfusu 23 binden yukarı olan şehir Kommünlerinde 31 inin bu şekilde müesseseleri vardı. Yalnız Berlin’de bu iş hükümet müessesesi halindedir.

Sigorta müesseseleri :

İki küçük istisna hariç olmak üzere bütün vilâyet birliklerinin bu nevi müesseseleri vardır. Hayat sigortalarının 1926 nihayetindeki muameleleri yekûnu 797 milyon altın marktı. Yangın sigortaları muameleleri yekûnu 84,923 milyon altın markı buldu.

İaşe vezaifi :

Halkın erzak ve levazımını temine mahsus müesseselerin

gayesi, heyeti umumiye itibarile temettü için yapılan teşebbüslere müşâbehet mevzuubahs olmayacak şekilde, bilhassa umumî menfaat noktai nazarıdır.

Almanyada mezbahalar ve mevaşi ağılları:

Kommünlerin iâşe teşebbüsleri arasında mezbahaları en başta zikretmek icap eder.

Bu işler, sıhî ve baytarî bir çok sebeplerden umumî iktisat sistemlerinden dolayı pek eski zamanlardanberi yapılmakta idi, fakat Kommün kanunlarının tahmil ettiği mecburiyete binaen, harbi umumiden evvelki 15 sene zarfında Kommünler mezbaha tesisatına germi vermişlerdir. Bilhassa büyük şehirlerde en son sistem müesseseler vücade getirilmiştir. Mikyas olmak üzere denilebilir ki binde ancak ellisi hususî teşebbüsler elinde ve mütebakisi Kommünlerin idaresindedir. Büyük mezbahalarda mevaşi parkları vardır, bunların adedi takriben yüze yakındır. Soğuk hava mahzenleri ve buz fabrikaları mezbahaların müştemilâtındandır.

Panayırlar:

Mekûlât levazım; satan bu müesseseler de Kommün faaliyetleri arasında mühim bir mevki işgal eder. 1900 senesinde 15 şehir Kommünün ortak olduğu otuz üç pazar vardı. 1925 de bu yekûn 25 şehrin iştirakile 47 ye çıkmıştır. Bu pazarlar perakende olarak mekûlât levazımı satarlar, hepsi de Kommünlerin elindedir, toptan satış yapan sekiz pazar, malın en iyisi ve en az pahalısını temin ile mükelleftir. Pazarlar Kommün bütçelerine irat temini için teessüs etmiş olmayıp malın üstüne zam olunan meblâğ yalnız masrafı karşılamaya

mahsustur. Bazı büyük şehirler bu pazarların yanında donmuş et ve deniz balığı satış mağazaları da vücutte getirmişlerdir. Harp esnasında açılmış ve sonra da işletilmekte bulunulmuş olan halk matbahları da hususî bir ehemmiyette zikre şayandır.

Süthaneler:

Kommün iktisadî mesaisi arasında bilhassa harpten sonra süt tedariki ve temini mesaisi mühim bir iş olmuştur. Maa-mafih Kommün müesseseleri yanında hususî teşebbüsler devam etmektedir. 1926 da nüfusu 50 binden yukarı 8 şehir belediyesi süthane işletmekte idi. Bir çok şehir belediyeleri ve diğer Kommünlerde muhtelit İktisadî müessese halinde hususî müteşebbislerle birleşmişlerdir. 24 şehir, kendi hisseleri fazla olmak üzere süt müesseselerine iştirak etmişlerdir. Bazı Kommünlerde civarlarındaki ziraî sahalarda süt istihsal müesseselerine maliktirler.

Ziraat ve hayvan yetiştirme:

Kommünlerin bu sahada dahi şayani takdir hizmetleri vardır. Kommünler kendilerine civar araziden gerek ziraat, gerek hayvan yetiştirme ve Kommüne ait su menbalarını elde bulundurmak gibi sebeplerle istifade etmekte ve bu arazi ekseriya vasiyet suretile vaki olan hibelerle teberrulardan ve alelûsul yapılan vakıflardan terekkep eylemektedir bu arazi bir çok yerlerde aynı zamanda sulama tesisatını da şamildir. Büyük şehirlerin belediyelerine ait bu nevi araziye misal olarak şu nisbetler zikrolunabilir:

Berlin şehri 24,000 ve Breslav şehri 2445 ve Königsberg şehri 2000 hektar araziye maliktir.

Vilâyet idarei mahalliyeleri ile belediyeler tarafından tesis edilmiş olan hayır müesseseleri, sanatoryomlar ve mal  llere muavenet müesseseleri de pansiyonerlerinin ihtiyaçlarını temin için bu gibi bazı araziye sahiptirler.

Aynı mesai dahilinde ikinci derecede müesseselerden olmak üzere kaymak imal athaneleri, un de irmenleri,  z m ba ları ve    ek bahçeleri vücude getirilmiştir.

Bütün bu müesseselerin büyük iştirakler şeklinde Komimin şirketleri tarafından idaresi hakkında tedbirler alınmıştır.

Mahallî İdareler Umum Müdür Muavini
K. Naci

Hukuku İdare

I

Hukuk iki kısma ayrılır. «1» Hukuku âmme, «2» Hukuku hususiye.

Hukuku âmmenin tarifi:

Hukuku âmme, devletin, diğer devletler ile ve yahut devlet arazisinde ikamet eden - vatandaş veya ecnebi - efradı ile olan münasebatının tanziminde tatbik olunan hukuk kaidelerinin heyeti mecmuasına denir. Tâbiri diğerle hukuku âmme devlete ve devlet gibi hâkimiyeti haiz eşhasa tatbik olunan hukukî kaidelerin heyeti mecmuasıdır. Bu itibar ile hukuku âmme de iki kısma ayrılır. «1» Haricî hukuku âmme, «2» Dahilî hukuku âmmedir.

Haricî hukuku âmme hukuku düveli teşkil eder. «1» Haricî hukuku âmme devletler arasındaki münasebatın istinat etmesi lâzım gelen kavaidi irae ettiği zaman hukuku umumiyei düveldir. «2» muhtelif devletlere mensup efrat arasındaki münasebata taallûk eden kavaidi irae ettiği zaman hukuku hususiyei düveldir.

Dahilî hukuku âmme ise «1» Hukuku esasiye, «2» Hukuku idare, «3» Hukuku ceza kısımlarına münkasemdir.

Hukukun ikinci kısmı olan hukuku hususiye: Fertlerin kendi aralarında mevcut olan ve hiç bir veçhile velâyeti âmmeye temas etmiyen münasebet ve menfaatlara riayeti icap ettiren hukuk kaideleridir ki «1» hukuku medeniye, «2» hukuku ticaret bu cümledendir.

Biz yalnız hukuku idareden bahsedeceğiz.

Hukuku idare:

Hukuku idare hukuku âmmenin bir şubesidir. Şu halde hukuku idarenin vasfı mümeyyizi: Devletten ve devletin fertler ile olan münasebetile alâkadar olması keyfiyetidir. Hukuku idare âmme hizmetlerinin teşekküllerile işlemelerine ve bunların fertler ile olan münasebetlerine ait hükümlerin heyeti mecmuasından ibarettir.

Hukuku esasiye devletin kendi bünyesinden, teşkilâtından, umumî kuvvetlerin münasebetlerinden ve ferdin hukuku esasiyesinden bahsetmesi itibarile hukuku idareden ayrılır. Esasen hukuku idarenin meşgul olduğu âmme hizmetleri idareyi teşkil eden hizmetlerdir. Tabî mahkemei temyizden menbalarını alan hükümler, hizmetler «hidematı adliye», hukuku idare çerçevesi haricindedir ki bunlar da hukuku ceza, usulü muhakematı hukukiye ve usulü muhakematı cezaiyedir.

Âmme hizmetleri

Devletin tarifi — Hukuku umumiyei düvelde müşterek bir idare altında yaşayan ve müşterek bir arazide mütemekkin olup müstakil ve daimî surette müçtemi bulunan insanların heyeti mecmuasına devlet derler. Her devlet bir şahıs gibi telâkki edilmektedir.

Milletin tarifi — Muayyen bir arazi üzerinde yaşayan insanların heyeti mecmuasına millet derler.

Hükümet ve idarenin tarifi — Bu insanların âmme hizmetlerini ifa için vazifedar kıldıkları uzuvların heyeti mecmuasına hükümet denir.

Ekser devletler menafii umumiyenin yani bütün memleketi alâkadar eden umumî menfaatlerin idaresine memur olan uzuvlar olduğu gibi menafii mahalliyeinin yani memle-

ketin yalnız muayyen bir kısmını doğrudan doğruya alâkadar eden mahallî menfaatlerin idaresine de memur uzuvlar vardır. Hukuku idarede devlet, milleti temsil eden şahsı manevî olduğu gibi aynı zamanda da menafii umumiyenin idaresine memur olan şahıstır.

Devlet tebaasının ihtiyaçlarını tatmin için bir takım hizmet teşkilâtı yapar. Bu hizmetler her vatandaşın malik olduğu haklardan istifadesini ve serbestîsini temin için tesis edilmiştir. İşte bu hizmetin teşkilâtına ve işlemesine âmme hizmetleri denir.

Devletin vazifesi: İlk cemiyet tesisinde, vatandaşlar, merkezî uzuvdan yani devletten yalnız maddî emniyetlerini temin etmesini yani düşmana karşı memleketin tamamiyetini müdafaa etmesini isterler idi. Sulh zamanlarında ise ecnebi memleketlerde oturacak vatandaşlar hukukunun muhafazasını temin için ecnebi devletler nezdinde mümessiller bulundurmasını talep ederler idi. Dahilde ise asayiş ve intizamın teminini, ve her birinin haklarını sağlamlandıracak muhakimin teşkili ve nihayet bir takım kanunlar ile vatandaşlar hukukunun tarifini isterler idi. İşte (Tenin) jandarmaya benzettiği «Etat jendarme» devletin esaslı vazifeleri bunlar idi. Fakat insanların maddî ve manevî ihtiyaçları çoğaldıkça devletin de esaslı vazifeleri tabiatile çoğalmakta ve bunların ifası için tesis edilecek âmme hizmetleri de tekerrür etmektedir. Bu itibar ile devlette vatandaşın İktisadî ve fikrî ihtiyaçlarına tekabül etmek üzere bu sahada bir takım âmme hizmetleri teşekkülleri tesis etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Meselâ İktisadî sahada devlet bir takım umumî nafia hizmetleri tesis ile beraber yolların, köprülerin, kanalların, şimendöferlerin, limanların, telgraf, telefon hatlarının inşasını» temin etmekle mükelleftir.

Fikrî sahada devlet masarifi muallimleri ve memurları vasıtasile neşreder.

Manevî sahada devlet muaveneti umumiye ve basireti içtimaiye mes'eleleri ile alâkadardır. Bu gibi insanî müesseseler yalnız vatandaşın şahsî teşebbüsüne bırakılmamıştır.

İşte devletin ifa etmesi lâzım geldiği hizmetlerin esaslı hatları bunlardır. Şimdi bu vazifeleri ifa için ne gibi vasıtalar tedarik etmek mecburiyetinde olduğunu tetkik edelim. Bu hizmetlerin tesisi için insana ve paraya ihtiyaç vardır. Hizmetlerin başına geçireceği insanlar devletin memurları olacaktır.

Paraya gelince: Bunu devlet efrattan vergi ve resim su- retile tahsil edeceği mebalikle temin edecektir.

Amme hizmetleri: Salâhiyet ve ihtisas ve ahlâkiyat unsurlarını haiz âmme bir teşkilâttır ki fertlere emniyet ve asayiş dairesinde muayyen bir hizmetten muntazam ve mütemadi bir surette istifade etmelerini temin eder.

Bu tarife göre hidematı âmmeye üç unsur vardır:

1 — Salâhiyet, ihtisas, ve ahlâkiyat vasıflarını haiz âm bir teşkilât bulunması.

2 — Âm hizmetlerin muntazam ve mütemadi bir surette ferde temin edilmiş bulunması.

3 — Te'min edilen âmme hizmetlerden ferdin emniyet ve asayiş dairesinde istifade etmesi.

1 — Salâhiyet, ihtisas ve ahlâkiyat: Bir âmme hizmeti hiç şüphesizdir ki insanlardan tereküp eden bir teşekküldür. Binaenaleyh bu insanların - ister karar ittihaz eden ve bu suretle salâhiyetlerini istimal eden âmir unsurlar olsun, ister kararları tatbik ve icra eden mütehasşis memur unsurları olsun - salâhiyet ve ihtisas vasıflarını haiz bulunmaları lâzımdır ki âmme hizmetleri iyi tedvir edilebilsin.

Ahlâkiyata gelince: Âmme hizmetlerini tedvir eden insanlar ahlâkiyat ile birbirlerine merbuturlar. Salâhiyet ve ih-

tisalarının istimallerinde ahlâkiyat itibarile müşterektirler. Esasen muttasıf olmaları lâzım gelen ahlâkiyat kanun ve nizamlar ile tayin ve tesbit edilmiştir. Şu halde ahlâkiyat kelimesinden memurların kendilerine tevdi olunan âmme hizmetlerini kanun ve nizamlar ile tayin edilen çerçeveler dahilinde hüsnü ifa etmeleri lâzımdır. Maahaza bazan bu çerçevelerin hududu tecavüz edilmektedir ki bundan dolayı bazan hidematı âmme matlup şekilde hüsnü ifa edilememektedir.

2 — Âmme hizmetlerinin muntazam ve mütemadi **bir** surette ferde temin edilmiş bulunması: Burada iki nokta vardır. Birisi ferde temin edilecek bir âmme hizmeti bulunması bu âmme hizmetinin muntazam ve mütemadi bir surette ferde temin edilmiş bulunması. İkincisi bu âmme hizmetinin muntazam ve mütemadi olması keyfiyetidir.

Ferde temin edilecek bir âmme hizmeti bulunması: Ferdin ihtiyacını temin edebilmek için şefkat ve ulüvvücenap zihniyetle teşekkül etmiş bir âmme hizmeti mevcut olması lâzımdır. Bu âmme hizmetinin prensip itibarile de meccani olması şarttır. «Vergi alınması keyfiyeti meccani olması prensibini ihlâl etmez. Zira bir defa vergi temin edilen hizmetin akabinde verilmez ve temin edilen hizmetle ölçülemez.»

Ferde temin edilecek bir âmme hizmeti demek umuma umum halka temin edilen bir âmme hizmeti demektir. Yani aynı arazi dahilinde ikamet eden umum halkın müşterek menfaatini müsavi bir tarzda istifade ettiren bir âmme hizmeti demektir.

Âmme hizmetinin muntazam ve mütemadi olması: Mütemeddin bir memlekette âmme hizmetinin muntazam ve mütemadi olması lâzımdır. Ve bu da pek tabiidir. Amme hizmetleri yalnız gündüz değil, gece de tedvir edilmektedir. Ve bu tedvir keyfiyeti gayet muntazam ve muayyen saatlerde cereyan etmektedir.

3 — Temin edilen âmme hizmetlerinden ferдин emniyet inzibat ve asayiş dairesinde istifade etmesi mes'elesi: İnzibat ve asayiş mes'elesi muhakkak surette kanun, nizam ve jandarma ile temin edilmez. Belki iyi ve muntazam teşkil edilmiş bir âmme hizmeti ile halkın memnuniyetini celp suretile bilvasıta da inzibat ve asayiş temin edilir.

Şu halde âmme hizmetleri memleket inzibat ve asayişinin esaslı âmillerinden biridir.

Amme hizmetlerinin çoğalması ve devletin rolü:

Medeniyet âmme hizmetlerinin çoğalmasını intaç etmektedir. Bu itibar ile hizmetlerin çoğalması nisbetinde devletin yani idare edenlerin de salâhiyet ve vecibelerinin çoğalması keyfiyetinin muvafık olup olmadığı mes'elesi bir çok münakaşalara mahal vermiştir.

Bazıları tarafından halkın müşterek ihtiyacının yalnız devlet tarafından ihdas edilecek âmme hizmetlerde tatmini şahsî teşebbüsü sarsacağı iddia edilmektedir. Ve efradın teşebbüs ve faaliyette bulunmak hürriyetine de emniyet ve itimat etmek lüzumu dermeyan olunmaktadır.

Şahsî menfaatinin tevhit ettiği ihtiyaç üzerine fert mütemadi surette sarfı makteret etmektedir. Binaenaleyh insanlar arasında büyük bir rekabet uyanmaktadır. Fakat şahsî menfaat derhal bu rekabeti otomatik bir şekilde tevzin etmek suretile tesisatın noksanını ikmal, teşkilâtın bozukluğunu ıslah, az olan randımanları tezyit ve icap eden ağır masrafları tenkis etmektedir.

Bu noktai nazarın aksine olarak ta âmme hizmetleri ferdî teşebbüslere terkedildiği takdirde bir çok müşterek ihtiyaçların müteessir olacakları iddia edilmektedir. Esasen hususî menfaat ile umumî menfaat arasında ahenk bulunmadığı noktai nazarı müdafaa olunmaktadır. Ferdî rekabetin serbest bir şekilde inkişafı zaifin ezilmesini intaç etmektedir.

Netice şudur ki bir takım müellifler âmmе hizmetleri a-dedinin mümkün olduğu kadar azalmasını ve diğеr bir takımı da çoğalmasını ve bu suretle devlet rolünün inkişafını arzu etmektedirler.

Tarafeynin hulâsa edilen noktai nazarlarında hiç şüphesiz ki birer parça hakikat vardır. Bu hakikatler (3) noktada hulâsa edilebilir.

1 — Devletin bu husustaki vazifesini, ne fevkalâde olarak tevsi etmeli ve ne de fevkalâde olarak haddi asgariye indirmelidir. Eğеr fevkalâde tevsi edilir ise fert ezilecek ve bin- netice teşebbüsü ferdî hiçe inecek, teşebbüs ve faaliyette bulunmak hürriyeti sarsılacak ve her türlü terakkiler duracaktır. Aksine olarak devletin rolü haddi asgariye indirilecek olursa ihtiyaçlar belki iyi ifa edilmemesi noktasından müteessir olacaktır.

2 — Umumî teşebbüsler ile hususî teşebbüslerin ehemmiyetleri arasında müvazene temin edilmelidir.

3 — Temin edilecek bu müvazene bir defa için yani bir daha değışmemek özere temin edilmelidir. Temin edilecek müvazene tatbik olunacak devletlere ve zamanlara göre değışir. Tatbik için «1» Hâdiselerin zamanı vukuunu nazarı dikkate alınmalıdır. «Zaman normal mıdır, harp zamanı mıdır, kiriz zamanı mıdır.»

«2» Fertlerin vaziyetlerini ve rollerini nazarı dikkate alınmalıdır. (Vatandaş mı telâkki ediliyor, yalnız teb'a olarak mı telâkki ediliyor, yoksa yalnız idare edilen mi Telâkki ediliyor, müstemleke, manda.)

«3» Fertlerin teşekkül ve seviye dereceleri nazarı dikkate alınmalıdır.

Fransa hukuku ammesinde amme hizmetleri mefhumu

1 — Amme hizmetleri idaresindeki muhtelif usuller:

Amme hizmetlerinin idaresi mevzuu bahselduğu zaman iki telâkki veya noktai nazar karşısında bulunulur. Bunların idaresi için hususî bir rejim kabul edilmez ve bunlar da diğer hususî teşebbüslerin umumiyetle tâbi oldukları hükümlere tâbi bulundurulur. Meselâ memurlarının vaziyeti mallarının idaresi hususunda ve ihtilâfları hal ve fasletecek muhakim itibarile diğer hususî teşebbüslerin tâbi oldukları ahkâm mer'î olur.

2 — İkinci noktai nazar ise âmme hizmetlerinin cemiyetteki oynadığı rolün ehemmiyetine binaen birinci noktai nazarın tamamiyle aksi olarak bunların arasında hususî bir rejim kabul edilir. Bu suretle idareleri hususî bir rejime tâbi olan âmme hizmetlerinin heyeti umumiyesi hususî bir heyet vücu- de getirir ki bu heyete idare namı verilir, işte hukuku idareden bihakkın ve genişçe bahsedilecek mevzu budur.

Bu iki usulden birincisinin cari olduğu memleketlerin başında İngiltere gelir, ikinci usul ise bilhassa Fransa'da inkişaf etmiştir.

Fransız sistemi

Yani hidematı umumiyenin idaresi bir heyeti mahsusa tarafından hususî bir rejim altında cereyan etmesi sistemi: Fransa'da bilumum âmme hizmetlerinin aynı rejime tâbi olduğunu zannetmek bir hatadır.

Kanun ve içtihat ahkâmına riayet edilmesi bunların idaresinde farklı bir vaziyet ihdas etmiştir.

Âmme hizmetlerinden bazıları prensip itibarile hukuku hususiye ahkâmına tâbi oldukları halde diğerleri hakkındaki ekseriyette ve bir hususta kavaidi mevcuttu. Şu halde âmme hizmetleri tâbirinin iki manası vardır. Birinci manası umumiyetle bütün umumî teşebbüslere yani âmme hizmetlerine şamildir. İkincisi ise hususî bir hukuk rejimine tâbi olan umumî teşebbüsler yani âmme hizmetleridir ki bunlara asil âmme hizmetleri denilir.

Âmme hizmetlerinin müsterek hatları:

1 — Âmme hizmetleri idare edenlerin az veya çok filî idareleri altına vazolunmuş bulunması.

2 — Her türlü külfet ve nimetler karşısında eşhası hususiyenin müsavi olması âmme hizmetlerinden mütesaviyen istifade prensibidir.

3 — Âmme hizmetleri umum için o kadar mühimdir ki birbirine teadül etmeksizin, ve durmaksızın devamlı bir surette hali faaliyette bulunmasıdır.

Asıl hidematı âmmenin tâbi olduğu hususî rejimi muhtasar bir şekilde izah edelim.

1 — Salâhiyettar olan makam her zaman için âmme hidematının teşkilâtında tadilât yapmak kudret ve salâhiyetindedir.

2 — Hizmetin devamlı olması esası asıl âmme hizmetlerinde sureti kat'iyede caridir. Âmme hizmetlerinin hususî bir rejime tâbi olması fevkalâde olan ehemmiyetleri dolayısıledir. Binaenaleyh şu veya bu sebepten durması tasavvur ve kabul edilemez. Hükümetler âmme hizmetlerinin faaliyetlerini temin etmek vecibei kat'iyesile mükelleftirler.

Hükümetler kadar âmmenin hizmetler memurları da bu hizmetlerin muntazaman faaliyetini temin etmeğe mecbur —

durlar. Bundan dolayıdır ki memur grevleri gayri meşru telâkki edilmiştir.

3 — Memurlar âmme hizmetlerinin ait bulunduğu şahsı hükmiyeye memur olmaları itibarile bir mukavele ile merbut değildirler. Bunların vaziyetlerini hususî nizamnameleri tayin eder ki ahkâmı kendilerinin rızaları lâhik olmaksızın şahsı hükmî tarafından tadil edilebilir.

4 — Hizmetlerin devamını temin için alâkadar memurların bir takım salâhiyetleri vardır.

Meselâ vaziyet ve müsadere muamelesi.

5 — Amme hizmetlerini idare edenlerle bu hizmetlerin devamını temin edenlerin tasarruflarında ittihazı karar etmelerinde bir hususiyet vardır.

6 — Âmme hizmetlerinin ifası esnasında eşhası salisenin düçar oldukları zarar ve ziyanın tazmininde tatbik olunan hükümler eşhası hususiyenin lâalettayin düçar olacakları zarar ve ziyanın tazmininde tatbik olunan hükümlerden farklıdır.

7 — Âmme hizmetlerinin icrasından ve yahut icra edilmesinden ve yahut ta fena icra edilmesinden ortaya çıkan ihtilâflar hususî mahkemelere arz olunur ki bunlar da idare mahkemeleridir.

Bu mahkemelerin azaları idarî hayatın ihtiyaç ve zaruretlerini daha ziyade müdrik oldukları gibi hukuku idare mevzuatını da daha ziyade benimsemişlerdir.

Bununla beraber gene zannedilmemelidir ki âmme hizmetleri daima hususî bir nehce tâbidir.

Bazan da âmme hizmetleri için mevcut ve hususî hükümler tatbik edilebilir. Meselâ âmme hizmetlerini idare edenler bazan bu hizmetlerin hususî ahkâmını ve bazan da hukuku hususiye ahkâmını «ahkâmı umumiyeye» tercih ve tatbik edebilir. Nitekim idare eden âmme hizmetlerinin bir ihtiyacını

münakaşa usulile tedarik edebileceği gibi pazarlık usulile de. temin edebilir.

Maahaza âmme hizmetlerinin hukuku hususiyeye tâbi olması istisnâî bir keyfiyet olduğu gibi ayrıca da bu husus için maddei kanuniyeye de sarahat lâzımdır. Amme hizmetlerinin hususî bir nehce tâbi olması ve yahut ta olmaması çok ehemmiyetli bir mes'eledir. Zira hususî bir nehce tâbi olması ve yahut hukuku hususiye usul ve ahkâmına tâbi bulunması tahaddüs edecek ihtilâfatın merci noktasında bir fark husule getirir. Birincisi İdarî mahkemenin, İkincisi ise mahakimi umumiyenin salâhiyeti dahilindedir.

Hidematı âmmenin hususî bir rejime tabi olmasındaki mahzurlar

Bu mahzurları tatad etmek pek basittir.

1 — Âmme hizmetlerini idare edenlerin hususî rejim ahkâmını sui istimal ederek keyfî hareketlere sebebiyet vermelerinden korkulmaktadır.

2 — Hususî ahkâm çok muğlâktır ve mülâyim değildir. Âmme hizmetleri bazı ihtiyaçların tatmini için ihdas edilmektedir. Bunlar hakkında hususî hükümler cari olunca bu ihtiyaçlar bazan tatmin edilememektedir. Yani hususî hükümler âmme hizmetlerinin temin edeceği ihtiyaçların tatminine mâni olmaktadır.

3 — Hususî rejim âmme hizmetlerini idare edenlerde lâkaydî tevhit etmekte olduğu gibi şahsî teşebbüsü de akim bırakmaktadır. Hususî rejim aynı zamanda mes uliyet fikrini de ehemmiyetten düşürmektedir.

Halbuki teşebbüsâtı hususiyede ihtiyaçlar daha çabuk duyulduğu gibi mes'uliyet daha kuvvetli bir şekilde hissedilmektedir.

Amme hizmetlerinin hususî rejime tâbi olması lüzumunun umumî sebepleri

Yukarıda zikredilen mahzurların ehemmiyetli olduğundan hiç şüphe yoktur. Maahaza mahzurların kolayca tahfifi ve yahut büsbütün ref'i imkânı da mevcuttur. Bilhassa eşhası saliseye karşı keyfî muamelât için yeni garantiler temini mümkündür.

Muğlak olduğu iddia edilen âmme hizmetleri ahkâmının sadeleştirilmesi imkânı vardır. Amme hizmetlerini tedvir edenlerin şahsî teşebbüslerini teşvik ve tergip ve mes'uliyetlerini tezyit etmek usulleri bulunabilir.

Bunlardan maada muhtasar olarak diyelim ki âmme hizmetlerinin hususî rejime tâbi olmasındaki en büyük muhasse-nat âmme hizmetlerinin muntazam ve devamlı surette faaliyetini temindir, işte halkın yegâne arzusu da budur.

İdare ve görünüşü:

İdare mevzuu bahseldüğü zaman bunun büsbütün başka bir mahiyet arzettiğinden bahsedilmektedir.

Halbuki hakikat kat'iyen böyle değildir.

İdare pek basit olarak âmme hizmetlerinin heyeti umumiyesinden ibarettir. Yalnız cürümleri tecziye ve eşhas» hususiye arasındaki nizaları hal ve fasletmek hususunda mahkemei temyi ve ona tâbi olan mahkemelerin alâkadar bulunduğu hizmetler idare mefhumu haricindedir. Şu halde idare temyiz mahkemesi hariç olmak üzere bilumum âmme hizmetlerinin heyeti umumiyesinden ibarettir denilir.

Hatta esbabı atiyeden dolayı bir vahdet te mevcuttur.

1 — Mûteaddit âmme ve hidematta müşterek ifayi vazife eden memurlardan dolayı nazır, vali, nahiye müdürü âmme arasında münasebetler tesis eder.

2 — Amme hizmetleri prensip itibarile hususî bir nehci hukukiye tâbidir. (Hukuk rejimi).

3 — Âmmе hizmetlerinin ifasından mütevellit bazı müşküller ve ihtilâflar eşhası hususiye arasında nizaları hal ve fasletmek vazifesile mükellef olan mahkemelerin salâhiyet ve vazifeleri haricindedir.

Şu halde hatırdı tutulacak esaslı nokta şudur ki idarede hususî bir nehci hukuku mevcuttur. Hidematı umumiyeı tedvir eden ahkâm hususî teşebbüsata tatbik edilen ahkâmdan başkadır.

Denilebilir ki idare sistemi her memlekette bir evolyon geçirmiştir.

Binaenaleyh idare eden ve idare olunanın vaziyetleri memleket ve zamana göre değişmiştir. Biz bu tahavvüllerin geçirdiği safhattan bahsetmeyip yalnız 19 uncu asırda idare olunanın vaziyetinde husule gelen tahavvüllerin sebeplerini tesbit edeceğiz. 19 uncu asırda idare olunanın vaziyetinde husule gelen tahavvüllerin sebepleri muhtelifdir.

1 — İdare olunan 19 uncu asrın bidayetinde yalnız nazârî bir vatandaş idi, filiyatta tebaadan madut ve tebaa gibi hareket ederdi.

19 uncu asır ortasında ise demokratik cereyanların hızı ile vatandaşlık sıfatı daha hakikî ve daha filî bir sahaya girmiştir. Vatandaş kommün işlerinin idaresine daha fazla iştirak etmek için hakikî hayatı siyasiyeye atılmağa başlamıştır.

Ve pek tabiî olarak idare ile olan münasebetlerinde alelâde idare olunmak sıfatından başka fazla bir şey olmak ve almak istiyordu.

2 — Âmmе hizmetlerinin şefî olan nazırlarda da, bir ta-

havvül meydana gelmiştir. Bu tahavvül de parlâmento rejiminin inkişafından ileri gelmiştir.

Nazır idare eden olmakla beraber siyasî bir fırka adamı olmak itibarile resikârda kalabilmek için parlâmentonun itimadını muhafaza etmek mecburiyetindedir. Bundan dolayı idarî vazifelerini ifa hususunda izahat vermek ve noktai nazarını müdafaa etmek mecburiyetinde kalacaktır. Şu halde idare edenin ve idarenin salâhiyetleri tesbit edilmelidir.

3 — Amme hizmetlerinin adedinin de gün geçtikçe çoğaldığı nazarı dikkate alınmalıdır. Bunun neticesi olarak efradın idare ile olan münasebet ve temaslarda gittikçe ziyadeleşmiş ve idare makinesinin fena ve yahut mutavassıt işleminin mahzurları bu temasin çoğalmasından azalmıştır.

Vatandaş kendi garantilerinin çoğalması ve inkişaf etmesinden ve kendini idare edenlerin kanuna daha ziyade hürmetkar olmasından çok memnun idi.

4 — Ademi merkezîyet kanunları vilâyette ve bilhassa kommünde intihabat, mahalli masarife iştirak münakaşasını ihzar ve temin etmişti, maahaza bunlar içinde idare edilenin ayrıca bir garantisi lâzımdı.

İdare edilene garantiler: Bu garantiler bir taraftan kanunlar diğer taraftan da teessüs eden içtihatlardır.

Mevzuubahs garantiler şu şekilde arzedilebilir:

1 — İdare edilenlere bazı kanunların temin ettiği umumî hürriyetler sayesinde idare edenlerin sui istimleri meydana konulabilir, içtima hürriyeti, matlubat hürriyeti, iştirak hürriyeti.

2 — Şûrayi Devlet içtihadının inkişafı sayesinde mühim bir temini hak tariki küşat edilmiştir. İdare edenlerin sui istimaline karşı vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüzden dolayı Şûrayi Devlete hakkı müracaat tariki.

3 — Kanunların ve içtihatların neticesi olarak âmme hizmetlerinin ifasından mutazarrır olanlar ziyan ve zararını tazmin ettirmek imkânı temin edilmiştir.

Şayet bu zarar ve ziyan âmme hizmetlerinin ifası esnasında memurların şahsî hatasından ileri gelmişse zararın telâfisile zarar ve ziyana meydan veren memura aittir.

Bu şekil haricindeki zarar devlet, vilâyet veya kommün tarafından tazmin edilir.

İdare edilen yalnız garantiye malik değildir. Belki bazı şerait dahilinde idare edilen umumî teşebbüslerin yani âmme hizmetlerinin idaresinde iştirak etmektedir. Meselâ:

1 — Müntehipler tarafından kısmen veya tamamen in tihap edilmiş heyetler vilâyetin veya nahiyenin halkını alâkadar eden hizmetlerin ifa ve idaresini deruhte ederler ve bu hususta kararlar ittihaz etmeğe mezundurlar. «Buna ademi merkeziyet derler.»

2 — Efrat bazan âmme hizmetlerinin emri idaresine iştirak ederler. Meselâ âmme hidematından olan bir imtiyaza muvakkat bir zaman için devlet, vilâyet, veya kommün namına nezaret etmek gibi.

Şimdi de idare edenin vaziyetinde husule gelen tahavvüllerin sebebini izah edelim.

İdare edilenler gibi idare edenlerin de vaziyetinde bir takım tahavvüller husule gelmiştir. Amme hizmetlerini ajanın vaziyetindeki tahavvüllerin esasını kendisinin de alelâde tebaalık sınıfından çıkıp siyaset noktai nazarından tam bir vatandaş olmasından azimlidir.

Devamı var

İbrahim Ali

Mülkiye Mektebi Hukuku İdare Hocası